

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
Π.Μ.Σ.: Γλωσσολογία: Γλώσσα και Επικοινωνία

Τίτλος μεταπτυχιακής εργασίας

«Ματσομπερντεδόκουτα, τζιναβοστουντότσαρδα και κουλουμπουριάσματα»: Οι διαδικασίες σχηματισμού λέξεων στα καλιαρντά

Ανδρέας Ρούβαλης
Α.Μ.: 1002275
Επιβλέπων καθηγητής: Γεώργιος Ξυδόπουλος

Πάτρα, 11/11/20

Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Φιλολογίας

Ρούβαλης Ανδρέας

© 2020 - Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Everything. A letter may be coded, and a word may be coded. A theatrical performance may be coded, and a sonnet may be coded, and there are times when it seems the entire world is in code.

Lemony Snicket, *The Beatrice Letters*

Ευχαριστίες

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στην ομότιμη καθηγήτρια Αγγελική Ράλλη για την επίβλεψη και καθοδήγηση κατά τη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας, αλλά και την προθυμία και υπομονή της απέναντι σε κάθε μου ερώτηση. Η καθ. Αγγελική Ράλλη είχε την πλήρη εποπτεία της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας.

Ευχαριστώ θερμά τις συμφοιτήτριες Ευδοκία Ρεβίθη, Μαριέττα Θεοδωρίδου, Μαριλένα Μαντά, Νίκη Λαμπίρη και Νίκη Παπαδάτου. Η βοήθειά τους σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού ήταν πολύτιμη.

Ένα ιδιαίτερο ευχαριστώ οφείλω και στους φίλους μου Δημήτρη, Άγγελο, Μαρία, Χρυσοβαλάντω και Σταύρο. Οι βόλτες, οι συζητήσεις και οι περίπατοι ήταν η τέλεια διαφυγή από την πολλές φορές αγχώδη διαδικασία εκπόνησης της παρούσας εργασίας.

Τέλος, ένα ευχαριστώ δεν θα είναι ποτέ αρκετό στην μητέρα μου Πηνελόπη και τα αδέρφια μου Διονύση και Αιμιλία που ήταν, είναι και θα είναι πάντα εκεί και χωρίς την πολυεπίπεδη υποστήριξη των οποίων δεν θα είχα καταφέρει τίποτα.

Περίληψη

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των διαδικασιών σχηματισμού λέξεων στα καλιαρντά που αποτελούσε τη «γλώσσα» των ομοφυλόφιλων στην Ελλάδα. Η μελέτη των διαδικασιών της παραγωγής και της σύνθεσης γίνεται σε σύγκριση με την κοινή νέα ελληνική (εφεξής ΚΝΕ) υπογραμμίζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των δύο. Το υλικό αντλείται, κυρίως, από το λεξικό του Πετρόπουλου (2016). Περιορισμένα, χρησιμοποιώ και το ντοκιμαντέρ της Π. Ρεβενιώτη (2014) με τίτλο «Καλιαρντά».

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο δίνονται βασικές πληροφορίες για τα καλιαρντά. Αντλώντας από το θεωρητικό πλαίσιο του Halliday (1978) ορίζω τα καλιαρντά ως αντιγλώσσα. Έπεται ένα κεφάλαιο που προσδιορίζω το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο χρησιμοποιώ για να εξετάσω τις μορφολογικές διαδικασίες (κεφ. 2). Ακολουθεί η παρουσίαση του υλικού (κεφ. 3).

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά αποκλειστικά την παραγωγή. Συγκεκριμένα, εξετάζω τους κανόνες παραγωγής, την παραγωγικότητα των προσφυμάτων και τη σημασία τους. Ξεκινάω με την προθηματοποίηση (4.1) η οποία περιλαμβάνει τέσσερις διακριτές κατηγορίες: τα προθήματα (4.1.1), τα προθηματοειδή (4.1.2) τα προθήματα από προρρηματικά στοιχεία (4.1.3) και τα προθήματα από προθέσεις (4.1.4). Ακολουθεί η επιθηματοποίηση (4.2). Με εξαίρεση την αξιολογική μορφολογία (4.2.5), τα επιθήματα παρουσιάζονται ανά γραμματική κατηγορία (ρήμα 4.2.1, επίρρημα 4.2.2, επίθετο 4.2.3, ουσιαστικό 4.2.4). Στη συνέχεια, εξετάζω τις περιπτώσεις αναδρομικού σχηματισμού (4.2.6) και μετάπλασης (4.2.7). Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των διαδικασιών παραγωγής χωρίς προσφυματοποίηση (4.3).

Στο πέμπτο κεφάλαιο στρέφομαι στις σύνθετες λέξεις που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του υλικού. Μετά από κάποιες εισαγωγικές παρατηρήσεις (5, 5.1) πραγματοποιείται η παρουσίαση του υλικού αξιοποιώντας τις τέσσερις κατηγοριοποιήσεις της Ralli (2013α) ως προς (i) το δομικό σχήμα του συνθέτου (5.2), (ii) τη γραμματική κατηγορία των συστατικών και του συνθέτου (5.3), (iii) τις γραμματικές σχέσεις μεταξύ συστατικών (5.4) και (iv) τη θέση της κεφαλής (5.5). Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις πολυλεκτικές δομές, σχηματισμούς μεταξύ μορφολογίας και σύνταξης (5.6).

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο συνοψίζονται τα βασικά σημεία και συμπεράσματα της εργασίας. Στην παραγωγή παρατηρείται ότι η προθηματοποίηση δεν διαφοροποιείται σε γενικές γραμμές από την ΚΝΕ. Αντίθετα η επιθηματοποίηση στα καλιαρντά διαφοροποιείται από την ΚΝΕ ως προς την παραγωγικότητα, τη συνδυαστικότητα και τη σημασία των επιθημάτων. Στη σύνθεση οι βασικές διαφορές που εντοπίζονται συγκριτικά με την ΚΝΕ αφορούν τον αριθμό των συστατικών, την ελάχιστη εμφάνιση παρατακτικών συνθέτων, την ύπαρξη εξωκεντρικών παρατακτικών συνθέτων καθώς και ενδοκεντρικών συνθέτων από το συνδυασμό ρήματος και ουσιαστικού. Κλείνοντας, γίνεται αναφορά σε ζητήματα που άπτονται της μορφολογίας των καλιαρντών τα οποία δεν εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία και θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο γλωσσολογικής έρευνας στο μέλλον. Η εργασία ολοκληρώνεται με τη βιβλιογραφία και το παράρτημα.

Λέξεις-κλειδιά: καλιαρντά, αντιγλώσσα, παραγωγή, σύνθεση

Abstract

The aim of this study is to investigate the word formation processes in Kaliarda, the “language” of homosexuals in Greece. The investigation of derivation and compounding is conducted in comparison to these processes in Standard Modern Greek (henceforth SMG). The data were drawn from Petropoulos’s (2016) dictionary, but I also used P. Revenioti’s documentary, entitled “Kaliarda”.

The study is structured as follows: Chapter 1 presents some basic information about Kaliarda. Following Halliday’s theoretical framework (1978), I define Kaliarda as an anti-language. In Chapter 2, I define the theoretical framework according to which derivation and compounding are examined. The data are presented in Chapter 3.

Chapter 4 focuses on derivation. Specifically, I examine the derivational rules as well as the productivity and meaning of the affixes that are used in Kaliarda. I begin with the issue of prefixation (4.1), which can be categorized into prefixes (4.1.1), prefixoids (4.1.2), prefixes deriving from preverbal elements (4.1.3), and prefixes deriving from prepositions. Then, I examine the suffixation (4.2), where, with the exception of evaluative morphology (4.2.5), suffixes are investigated according to their grammatical category (verb 4.2.1, adverb 4.2.2, adjective 4.2.3, noun 4.2.4). Moreover, I analyze the cases of back formation and conversion and the chapter concludes with the processes of non-affixal derivation.

Chapter 5 focuses on compounds, which constitute the biggest part of the data. After some preliminary remarks (5, 5.1), the analysis consists of the use of the 4 categories proposed by Ralli (2013a), which are based on: (i) the morphological structure (5.2), (ii) the grammatical category of the constituents and of the compound as a whole (5.3), (iii) the grammatical relations between the constituents (5.4), and (iv) the position of the head (5.5). The chapter is completed with some multiword constructions that resemble both words and nominal phrases (5.6).

In the last chapter, the basic points are summarised and the conclusions of the study are highlighted. Prefixation in Kaliarda does not present any significant differences compared to that in SMG. In suffixation, the main differences between Kaliarda and SMG relate to productivity, the selection of the base, and the meaning of suffixes. Compounding outlines some striking differences associated with the number of the constituents, the limited use of coordinative compounds, the construction of exocentric coordinative compounds, and

the emergence of endocentric verb-noun compounds. At the end of the final chapter special consideration is given to certain issues regarding the morphology of Kaliarda, which despite being outside the scope of this study, offer a great deal of interesting data for future research. The study is completed with the bibliography and the annex.

Keywords: kaliarda, anti-language, derivation, compounding

Συντομογραφίες

αγγλ.: αγγλικά

γαλλ.: γαλλικά

ιταλ.: ιταλικά

KNE : κοινή νέα ελληνική

τουρκ.: τούρκικα

ρομ.: ρομανί

Σύμβολα

~ = λέξη της λιάρντω

* = αντιγραμματική δομή

? = πιθανή βάση

Περιεχόμενα

Περίληψη	iv
Abstract	vi
1. Τα καλιαρντά	1
1.1 Αντιγλώσσα και αντικοινωνία	1
1.2 Γένεση και θάνατος των καλιαρντών	3
1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση	4
2. Μορφολογία και σχηματισμός λέξεων	5
3. Το υλικό	6
4. Παραγωγή	7
4.1 Παραγωγή με προθηματοποίηση	7
4.1.1 Προθήματα	7
4.1.2 Προθηματοειδή	9
4.1.3 Προθήματα από προρρηματικά στοιχεία	16
4.1.4 Προθήματα από προθέσεις	17
4.2 Παραγωγή με επιθηματοποίηση	18
4.2.1 Επιθήματα ρημάτων	19
4.2.2 Επιθήματα επιρρήματων	22
4.2.3 Επιθήματα επιθέτων	22
4.2.4 Επιθήματα ουσιαστικών	25
4.2.5 Αξιολογική μορφολογία	29
4.2.6 Αναδρομικός σχηματισμός	32
4.2.7 Μετάπλαση	34
4.3 Παραγωγή χωρίς προσφυματοποίηση	35
4.3.1 Περικοπή	35
4.3.2 Άλλες διαδικασίες παραγωγής	36
5. Σύνθεση	37

5.1 Τα χαρακτηριστικά των μορφολογικών συνθέτων	40
5.2 Δομικά σχήματα συνθέτων	43
5.2.1 Σύνθετα [Θέμα + Λέξη]	43
5.2.2 Σύνθετα [Θέμα + Θέμα]	44
5.2.3 Σύνθετα [Λέξη + Θέμα] και [Λέξη + Λέξη]	47
5.3 Γραμματική κατηγορία συνθέτων	48
5.3.1 Ουσιαστικά	48
5.3.2 Επίθετα	51
5.3.3 Ρήματα	53
5.3.4 Σύνθετα με συστατικά ειδικής κατηγορίας	54
5.4 Σχέσεις συστατικών	55
5.5 Η κεφαλή	60
5.5.1 Ενδοκεντρικά σύνθετα	61
5.5.2 Εξωκεντρικά σύνθετα	67
5.6 Πολυλεκτικές δομές	73
6. Συμπεράσματα	76
Βιβλιογραφία	81
Ελληνόγλωσση	81
Ξενόγλωσση	84
Παράρτημα λέξεων	90
Παραγωγή	90
Σύνθεση	96
Παράρτημα εικόνων	106

1. Τα καλιαρντά

1.1 Αντιγλώσσα και αντικοινωνία

Τα καλιαρντά ήταν η «γλώσσα» των ομοφυλόφιλων στην Ελλάδα. Χρησιμοποιούνταν, κυρίως, στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας, δηλαδή την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Από εκεί, διαδόθηκαν περιορισμένα και στην υπόλοιπη Ελλάδα (π.χ. Πάτμο βλ. Ρεβενιώτη 2014). Η λέξη καλιαρντά, σύμφωνα με τον Πετρόπουλο (2016), προέρχεται από το γαλλικό *gaillard* ('εύθυμος, τολμηρός, αναιδής'). Διαφορετική και πιο πιθανή είναι η ετυμολόγηση του Παπαζαχαρίου (1981) από τη ρομανί (< *caliarda* 'μαύρος').

Το πλαίσιο που μπορεί πληρέστερα να περιγράψει τα καλιαρντά είναι αυτό της αντιγλώσσας. Η αντιγλώσσα είναι ταυτόχρονα και κοινωνιόλεκτος καθώς μιλιέται από μία ομάδα του κοινωνικού συνόλου αλλά και γλώσσα καθώς χρησιμοποιείται από μία αντικοινωνία (Halliday 1976). Με τον όρο αντικοινωνία εννοείται ένα κοινωνικό υποσύνολο που συνιστά μέσο αντίστασης στην κοινωνική νόρμα λειτουργώντας ως συνειδητή εναλλακτική σε αυτή. Ως τέτοιο η σχέση μεταξύ κοινωνίας και αντικοινωνίας μπορεί να κυμανθεί από παθητική συμβίωση έως την πλήρη σύγκρουση (Halliday 1978: 164).

Η ανάδυση μίας αντιγλώσσας οφείλεται στην αναγκαιότητα κατασκευής: «μίας εναλλακτικής κοινωνικής δομής με το δικό της σύστημα, αξιών, κυρώσεων, επιβραβεύσεων και ποινών» (Halliday 1976: 573). Σε αυτή τα άτομα μπορούν να κατασκευάσουν την ταυτότητα που επιθυμούν, χωρίς τον κίνδυνο απόρριψης αλλά σε ένα πλαίσιο αποδοχής και επιβεβαίωσης (Halliday 1978: 168). Η αντιγλώσσα παίζει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της εναλλακτικής κοινωνικής δομής καθώς αποτελεί τον κύριο μηχανισμό δημιουργίας και διατήρησής της (Halliday 1976). Όπως παρατηρεί ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης αναφερόμενος γενικά στους «κρυφογλωσσίτες»:

«η κρυφή τους γλώσσα είναι μέσο αμυντικό μα και επιθετικό στον ανταγωνισμό αυτό, στην πίεση που δέχονται από την κοινωνία, με τις επιταγές της και τις απαγορεύσεις της, συγχρόνως όμως και αποτέλεσμα της πίεσης που οι ίδιοι ασκούν σ' αυτήν» (1947/1963: Κεφάλαιο 17).

Η αντικοινωνία αποτελείται από μικρότερες ομάδες οι οποίες διαφοροποιούνται και ως προς τη γλώσσα (Halliday 1976). Στα καλιαρντά αυτό αντανακλάται στα δύο «επίπεδα» που καταγράφει ο Πετρόπουλος (2016: 10): την απλή καλιαρντή και τη λιάρντω. Η πρώτη

είναι η πιο διαδεδομένη μορφή της ποικιλίας που χρησιμοποιούσε η πλειοψηφία ενώ η δεύτερη χρησιμοποιείται από τα πιο μνημένα μέλη της ομάδας. Ο Πετρόπουλος (2016), δυστυχώς, δεν αποσαφηνίζει ποια είναι η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των μνημένων και των μη μνημένων μελών. Διευκρινίζει, ωστόσο, ότι η λιάρντω συνιστά μεταγενέστερο κατασκευάσμα κάτι το οποίο επιβεβαιώνεται από τη φορά των μορφολογικών διαδικασιών. Για παράδειγμα, το ρήμα *~κέλω* ('βλέπω') της λιάρντω δημιουργήθηκε μέσω περικοπής από το ρήμα *δικέλω* ('βλέπω') της απλής καλιαρντής. Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιώ τον όρο καλιαρντά για να αναφερθώ συνολικά και στα δύο επίπεδα και το σύμβολο '~' για να σημειώσω τις λέξεις που ανήκουν στη λιάρντω.

Σε επίπεδο συνομιλιακής διεπίδρασης δύο είναι οι βασικές λειτουργίες των καλιαρντών. Πρώτον, ικανοποιούν την ανάγκη των ομιλητών για μυστικότητα (Halliday 1978) καθώς συμβάλλουν στον αποκλεισμό των ατόμων που δεν ανήκουν στην εσωομάδα (*outgroup*). Ο Πετρόπουλος (2016: 10) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι τα καλιαρντά μετατρέπουν την ομάδα σε μία «ερμητική κάστα» (βλ. Ρεβενιώτη 2014). Για αυτό τον λόγο, συχνά τα καλιαρντά χαρακτηρίζονται ως συνθηματική «γλώσσα». Ακόμη, ο Πετρόπουλος (2016) υπογραμμίζει ότι η χρήση των καλιαρντών συμβάλλει στην αλληλοαναγνώριση των ατόμων που είναι μέλη της *εσωομάδας* (*ingroup* Ρεβενιώτη 2014). Έτσι, συμβάλλει στη μείωση της κοινωνικής απόστασης και τη δημιουργία φιλικού κλίματος μεταξύ των ατόμων (Ξυδόπουλος 2008).

Η αντιγλώσσα αποτελεί προϊόν λεξικής ανανέωσης (Halliday 1978). Σε αυτό τον πλαίσιο είναι αναμενόμενο ότι θα επηρεαστούν περισσότερο τα σημασιολογικά πεδία που είναι πιο στενά συνδεδεμένα με την ζωή των μελών της αντικοινωνίας (Halliday 1978). Πράγματι, στα καλιαρντά παρατηρείται υπερλεξικοποίηση κάποιων σημασιών. Για παράδειγμα, ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει περισσότερες από 40 λέξεις με τη σημασία *ομοφυλόφιλος* (π.χ. *ανεμόμυλος*, *διαπομπού*, *λουμπουνιά*, *καραλουμπού*, *κρύφω* κ.ά), περισσότερα από 10 συνώνυμα για τον όρο καλιαρντά (π.χ. *φραγκολουμπινίστικα*, *λουμπινίστικα*¹, *(βαθιά) λατινικά*, *ετρούσκα*, *καλιαρντή*, *καλιάρντω*, *τζιβανωτά*, *λιάρντω* και *ντούρα λιάρντα*, *ετρούσκα*), 7 συνώνυμα για το φεύγω (π.χ. *αβέλω κανικό*, *βονέλω τζα*, *τζασάρω*, *τζασέρνω*), 6 λέξεις για το γυναικείο στήθος (π.χ. *μουτζαντίβαρο*, *κατσικανό*,

¹ Αξιοσημείωτο είναι ότι η λέξη *λουμπινίστικα* προέρχεται από τη ρομανί (< *lubhni* 'ιερόδουλη'). Από την ίδια λέξη προκύπτει και η ονομασία της αντίστοιχης τουρκικής «γλώσσας» (Nicholas 2017, βλ. Kontovas 2012).

γαλοφουσκού) και 4 λέξεις για τη γενετήσια πράξη (σαρμελοχαμόγελο, κουραβάλιασμα, κουραβέλλα, κουραβελτόσημο).² Παράλληλα, όμως, τα καλιαρντά διαθέτουν ένα πλούσιο λεξιλόγιο που εκτείνεται σε διαφορετικά σημασιολογικά πεδία. Ως εκ τούτου, είναι απόλυτα δικαιολογημένη η παρατήρηση του Πετρόπουλου (2016) ότι οι ομιλητές των καλιαρντών μπορούν να μιλήσουν εκτενώς χωρίς να καταφύγουν στην χρήση της ΚΝΕ. Ενδεικτικά:

- (i) τοπωνύμια (π.χ. αδερφοχώρι ‘Λονδίνο’, τζίναβότοπος ‘Λονδίνο’ μουτζότοπος ‘Παρίσι’, μουσαντοπαλικαρού ‘Κρήτη’)
- (ii) πατριδωνυμικά (π.χ. φαφλατοθαλασσοσκατάς ‘κρητικός’, σιμιτζότεκνο ‘ηπειρώτης’, βλαχοχίλαρι ‘ρουμελιώτης’)
- (iii) λέξεις σχετικά με την διατροφή (π.χ. αμπελομπομπίτσες ‘ντολμαδάκια’, κρεμοκαποκάρνι ‘μουσακάς, παστίτσιο’, γαλετομάντουλα ‘μπισκότο’)
- (iv) τη θρησκεία (π.χ. γκοντάχαλο ‘νηστίσιμο’, γκοντοκόντρα ‘κόλαση’)
- (v) την πολιτική και κοινωνική οργάνωση (π.χ. ρενοβλαστός ‘διάδοχος θρόνου’, μουσαντόρενος ‘αντιβασιλέας’, γιουδάδικο ‘υπουργείο δημοσίας τάξης’)
- (vi) τα επαγγέλματα (π.χ. μπουζοκουτσουριέρης ‘παγοπώλης’, μπασντουλοτσαρδοπουρός ‘τραπεζίτης’, λαναρατζού ‘εργάτρια’, ντιλάς ‘οδοντίατρος’)
- (vii) ονόματα ζώων (π.χ. αδερφούλα ‘γάτα’, σωληνοκάγκουρος ‘ελέφαντας’, λυσσαγμάν ‘σκύλος’, γουγούλφης ‘λύκος’, γουγουλφάκης ‘σκύλος’)
- (viii) συγγένειες (π.χ. ηρακλομουτζού ‘κόρη’, μουτζόπουρη ‘μητέρα’) και πολλά ακόμη.

1.2 Γένεση και θάνατος των καλιαρντών

Παλαιότερα, η εμφάνιση των καλιαρντών χρονολογείτο περί το 1940 (Χριστοπούλου 2016). Ωστόσο, πρόσφατα ήρθε στην επιφάνεια φύλλο από το περιοδικό «Πετακτό κόρτε» που εξέδιδε ο Γιάννης Μάγκας (Σαραντάκος 2017). Το συγκεκριμένο περιοδικό σε τεύχος του το 1904 περιλαμβάνει λίστα με «περίεργο», όπως το ονομάζει, λεξιλόγιο. Πρόκειται για την πρώτη καταγραφή λέξεων από τα καλιαρντά (βλ. παράρτημα, εικόνα 1). Φυσικά, επειδή τα καλιαρντά δεν δημιουργήθηκαν σε μία μέρα η εμφάνισή τους πρέπει να τοποθετηθεί κάποια χρόνια νωρίτερα, στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα.

Τα καλιαρντά δε μιλιούνται πια, αν και λέξεις τους συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται έχοντας εισχωρήσει στην ΚΝΕ (π.χ. τεκνό ‘νεαρός’, μούσι/μουσαντό ‘ψέμα’, λούγκρα

² Για μία αναλυτική παρουσίαση της συνωνυμίας στα καλιαρντά βλ. Πετρόπουλο (2016: 191-193).

‘μοχθηρή’, *τζουρνέω* ‘κλέβω’ κ.ά.). Ο περιορισμός στη χρήση τους ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 80. Εγκαταλείφθηκαν τελείως, μάλλον, μέχρι το 2000 (Ρεβενιώτη 2014). Παραδόξως, στις αιτίες γλωσσικού θανάτου των καλιαρντών συνέβαλε και η διάδοσή τους. Το λεξικό του Πετρόπουλου συνέβαλε στην ανακάλυψη τους από άτομα εκτός της ομάδας. Φυσικά, όπως υπογραμμίζει ο Baker (2002) εξετάζοντας τα *polari* δεν σημαίνει πως ήταν όλοι σε θέση να καταλάβουν τι λεγόταν. Πλέον, όμως, μπορούσαν να αναγνωρίσουν τα καλιαρντά ως τη «γλώσσα» των ομοφυλόφιλων. Επίσης, τα καλιαρντά χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς από κωμικούς ηθοποιούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο δίσκος του Χάρρυ Κλυνν *«the X Harry Klynn Files Ανάποδα»* (1997) που περιλαμβάνει έναν δίλεπτο μονόλογο εξ ολοκλήρου γραμμένο στα καλιαρντά. Μεταξύ άλλων οι κωμικοί Στάθης Ψάλτης, Σωτήρης Μουστάκας και Νίκος Σταυρίδης χρησιμοποίησαν τα καλιαρντά στις επιθεωρήσεις τους ενώ η Μαλβίνα Κάραλη έβαλε τα καλιαρντά στην τηλεόραση (Ρεβενιώτη 2014). Η διάδοση των καλιαρντών μέσω της κωμωδίας συνέδεσε τα καλιαρντά με ένα στερεότυπο το οποίο οι χρήστες τους θέλησαν να αποτινάξουν εγκαταλείποντάς τα (Ρεβενιώτη 2014). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τη Χριστοπούλου (2016), η εξασθένηση της χρήσης οφείλεται στο ότι η οικοδόμηση της ταυτότητας και των δεσμών μεταξύ μελών μίας ομάδας ομοφυλόφιλων πραγματοποιείται πλέον μέσω άλλων -μη γλωσσικών- πρακτικών (π.χ. τρόπος διασκέδασης, ένδυση). Ακόμα, όμως, και σε περιπτώσεις όπου η κατασκευή της ταυτότητας επιστρατεύει λεκτικά μέσα (π.χ. τραγούδια), τα καλιαρντά πλέον περιορίζονται σε λίγες μόνο λέξεις (π.χ. το όνομα του συγκροτήματος ατζινάβωτο φέγι ‘απροσδιόριστο φύλο’). Σε αντίθεση με παλαιότερα όπου γινόταν μετάφραση ολόκληρων τραγουδιών από την ΚΝΕ στα καλιαρντά (π.χ. μου ‘χαλες όλα τα τζοβαΐρια ‘μου ‘φαγες όλα τα δαχτυλίδια’ Ρεβενιώτη 2014) η χρήση τους πλέον είναι καθαρά συμβολική.³

1.3 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Τα καλιαρντά αποτελούν από τα πιο παραμελημένα πεδία της ελληνικής γλωσσολογίας. Η πρώτη συστηματική καταγραφή τους έγινε από τον Πετρόπουλο (2016). Το λεξικό του αποτελεί σημείο αναφοράς για οποιαδήποτε γλωσσολογική μελέτη στα καλιαρντά. Τα τελευταία χρόνια η αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για τα καλιαρντά έχει οδηγήσει σε λίγες αλλά ενδιαφέρουσες μελέτες. Η Minniti-Γκώνια (2009-2010) εξέτασε τις ιταλικές και επτανησιακές επιδράσεις στα καλιαρντά και τις σημασιολογικές μεταβολές που

³ βλ. Χαλάτση 2018 για την αναπαράσταση queer χαρακτήρων σε τραγούδια της ελληνόφωνης ανεξάρτητης μουσικής σκηνής γραμμένα από μέλη της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας.

παρατηρούνται σε αυτή την κατηγορία λέξεων. Η Χριστοπούλου (2016) στη διδακτορική της διατριβή μελετά συνολικά το περιθωριακό λεξιλόγιο της ελληνικής -μέρος του οποίου είναι και τα καλιαρντά- από τυπολογική, μορφολογική, σημασιολογική και πραγματολογική σκοπιά. Τέλος, δύο ακόμη άρθρα έχουν δημοσιευτεί από τον Vounchev (2016, 2019) σχετικά με προσφυματοειδή και την εξωκεντρικότητα στη σύνθεση αντίστοιχα.

2. Μορφολογία και σχηματισμός λέξεων

Ο όρος μορφολογία έχει διττή σημασία. Ως κλάδος της γλωσσολογίας αναφέρεται στην μελέτη της εσωτερικής δομής των λέξεων, καθώς και των διαδικασιών που παράγουν τις λέξεις. Συγχρόνως, χρησιμοποιείται για να δηλώσει τον τομέα της γραμματικής που είναι υπεύθυνος για τον σχηματισμό λέξεων.

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο θεωρητικό πλαίσιο της γενετικής γραμματικής. Πιο συγκεκριμένα θα ακολουθήσω το μορφολογικό πρότυπο που έχει διαμορφώσει η Ράλλη (2014α, β, Ralli 2015) για την ελληνική (βλ. επίσης Lieber 2009). Σε αυτό η μορφολογία συνιστά ανεξάρτητο γραμματικό τομέα που αλληλεπιδρά με τους υπόλοιπους τομείς (φωνολογία, σύνταξη, σημασιολογία) με τους οποίους συναποτελεί το γλωσσικό σύστημα.

Ο γραμματικός τομέας της μορφολογίας είναι υπεύθυνος για τις διαδικασίες σχηματισμού μορφολογικά πολύπλοκων λέξεων (Ράλλη 2014α). Οι λέξεις διαθέτουν ένα τόνο, έχουν ολοκληρωμένη σημασία και συνιστούν αναφορικές νησίδες επειδή η εσωτερική τους δομή είναι απροσπέλαστη από τη σύνταξη (Ράλλη 2014α: 29). Σχετικά με το τελευταίο, ενδιαφέροντα αντιπαραδείγματα έχουν καταγραφεί από τους Lieber & Scalise (2006) που, αν και δεν αναιρούν την ανεξαρτησία του μορφολογικού τομέα, τονίζουν ότι τα όρια μεταξύ αυτού και του τομέα της σύνταξης δεν είναι απόλυτα. Αντίθετα, οι δύο τομείς βρίσκονται παράλληλα και αλληλεπιδρούν (Ράλλη 2014α).

Η διαδικασία σχηματισμού λέξεων διαμορφώνεται από δύο παράγοντες: τα στοιχεία που συνδυάζονται για το σχηματισμό τους, καθώς και τους κανόνες τις αρχές που ορίζουν και διέπουν τον συνδυασμό τους. Όντας υπεύθυνος για τον σχηματισμό των λέξεων, ο τομέας της μορφολογίας περιλαμβάνει τους κανόνες και τις αρχές που διέπουν τις διαδικασίες της παραγωγής, της σύνθεσης και της κλίσης. Η ένταξη και των τριών διαδικασιών στον ίδιο τομέα της γραμματικής δεν είναι κοινώς αποδεκτή στη βιβλιογραφία (π.χ. θεωρία του αδύναμου λεξικαλισμού βλ. Aronoff 1976). Ωστόσο, στα

ελληνικά η αλληλεπίδραση των τριών διαδικασιών είναι το βασικό επιχείρημα ένταξής τους στον ίδιο τομέα. Παραδείγματος χάρη, η αλληλεπίδραση της παραγωγής με τη σύνθεση επιβεβαιώνεται κατά τον σχηματισμό σύνθετων λέξεων οπότε και ενεργοποιείται ο περιορισμός του γυνού θέματος (βλ. Ralli & Karasimos 2009). Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί η αλληλεπίδραση της σύνθεσης με τη κλίση που έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη διαφορετικών δομικών σχημάτων ανάλογα με τη σειρά που πραγματοποιούνται οι διαδικασίες κατά των σχηματισμό συνθέτων (Ralli 2013α, βλ. ενότητα 5.2). Ο τομέας της μορφολογίας τροφοδοτείται από τα λήμματα του νοητικού λεξικού (μορφήματα και οι λεξικοποιημένες δομές, Ράλλη 2014α). Κάθε λήμμα περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με την προφορά, τη γραμματική κατηγορία, τη σημασία, τα συντακτικά χαρακτηριστικά, το επίπεδο χρήσης (Lieber 2009).

Σύμφωνα με τη Ράλλη (2014α, 2014β), βάση των μορφολογικών διαδικασιών στην ελληνική είναι τα μορφήματα τα οποία συνιστούν την μικρότερη γλωσσική μονάδα που συνδυάζει μορφή και σημασία (βλ. όμως και Aronoff 1976· Anderson 2015). Το μοντέλο της Ράλλη (2014α, β) δίνει έμφαση στην αλληλουχία των μορφημάτων στον συνταγματικό άξονα και μπορεί να περιγραφεί ως: «η σύνταξη των μορφημάτων» (Booij 2007: 8). Αναλυτικότερα, η λέξη X δημιουργείται από το συνδυασμό των συστατικών Y και Z (Ράλλη 2014α). Επειδή, όμως, συχνά οι λέξεις δεν αποτελούνται από δύο μόνο συστατικά ο κανόνας αυτός μπορεί να εφαρμοστεί μέχρι να ολοκληρωθεί ο σχηματισμός της εκάστοτε λέξης (Ράλλη 2014α).

3. Το υλικό

Το υλικό μου αντλείται σχεδόν αποκλειστικά από το λεξικό του Πετρόπουλου (2016) που δημιουργήθηκε μετά από έρευνα πεδίου που εκπόνησε ο ίδιος την περίοδο 1968-1969. Το λεξικό του Πετρόπουλου στην πρώτη του έκδοση περιλαμβάνει περίπου 3000 λήμματα εκ των οποίων 10% ανήκει στη λιάρντω. Σε επόμενη έκδοση ο Πετρόπουλος προσέθεσε περίπου 150 νέα λήμματα. Περιορισμένα χρησιμοποίησα το ντοκιμαντέρ της Π. Ρεβενιώτη για τα καλιαρντά, αποκλειστικά για τον έλεγχο της χρήσης κάποιων στοιχείων.

Συνολικά, οι λέξεις που άντλησα από το λεξικό φτάνουν περίπου τις 1900. Εκτός από τις μορφολογικά απλές λέξεις, δεν συμπεριέλαβα στο υλικό λέξεις η ετυμολόγηση των οποίων δεν είναι βέβαιη. Τα καλιαρντά διαθέτουν ένα μεγάλο αριθμό δάνειων λέξεων από τα αγγλικά, τα γαλλικά, τα ιταλικά (βλ. Minniti- Γκώνια 2009-2010), τα τούρκικα αλλά

κυρίως από τη ρομανί (βλ. Anonymus 2015). Η αδυναμία ετυμολόγησης πολλών λέξεων έδρασε περιοριστικά προς το υλικό.

Οι σύνθετες λέξεις αποτελούν με πολύ μεγάλη διαφορά την πολυπληθέστερη κατηγορία αριθμώντας περισσότερες από 1250. Ακόμη, εντοπίζονται και 67 πολυλεκτικές δομές οι οποίες μοιάζουν με τα φραστικά σύνθετα της ΚΝΕ. Οι παράγωγες λέξεις που συγκέντρωσα φτάνουν περίπου τις 600.

Με αφετηρία αυτό το υλικό, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της παραγωγής και της σύνθεσης στα καλιαρντά. Η εξέταση των μορφολογικών σχηματισμών γίνεται σε αντιδιαστολή με την ΚΝΕ. Η παρούσα εργασία φιλοδοξώ να δώσει μία ολοκληρωμένη εικόνα των δύο διαδικασιών στα καλιαρντά που μέχρι τώρα παραμένουν ελάχιστα μελετημένες.

4. Παραγωγή

Στην ελληνική η παραγωγή συνίσταται, κατά κανόνα, στον συνδυασμό λεξήματος (θέματος ή λέξης) και προσφύματος. Αν το πρόσφυμα προστίθεται στα αριστερά του λεξήματος πρόκειται για πρόθημα ενώ αν προστίθεται στα δεξιά του θέματος για επίθημα. Οι διαδικασίες ονομάζονται προθηματοποίηση και επιθηματοποίηση αντίστοιχα. Σπάνια η δημιουργία νέων δομών πραγματοποιείται χωρίς τη χρήση κάποιου προσφύματος. Σε αυτές τις περιπτώσεις βάση της διαδικασίας είναι ολόκληρη η λέξη (Ράλλη 2014α).

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσω την παραγωγή στα καλιαρντά. Πιο συγκεκριμένα, πρώτα θα παρουσιάσω την προθηματοποίηση και στη συνέχεια την επιθηματοποίηση. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις περιπτώσεις παραγωγής χωρίς προσφύματοποίηση οι οποίες είναι πολύ περιορισμένες στο υλικό.

4.1 Παραγωγή με προθηματοποίηση

Η προθηματοποίηση στα καλιαρντά πραγματοποιείται με τη χρήση προθημάτων, προθηματοειδών, προθημάτων από προρρηματικά στοιχεία και προθημάτων από προθέσεις.

4.1.1 Προθήματα

Η Ράλλη (2014α: 43-47, 248) κάνει τις εξής παρατηρήσεις για τα προθήματα:

- (i) Λόγω του κανόνα της δεξιόστροφης κεφαλής τα προθήματα δεν αποτελούν ποτέ κεφαλές των σχηματισμών που μετέχουν.
- (ii) Δεν υπάρχουν πια κλιτικά προθήματα στην ελληνική.

- (iii) Τα προθήματα επιλέγουν βάσεις με κριτήριο το χαρακτηριστικό [+/- λόγιο]. Αυτό συνεπάγεται ότι αρχαιοπρεπή προθήματα δεν συνδυάζονται με [-λόγιες] βάσεις και αντίστροφα.
- (iv) Τα προθήματα που συνδυάζονται με ονομαστικά στοιχεία επηρεάζουν τη θέση του τόνου (π.χ. άτολμος).

Στα καλιαρντά εμφανίζονται 3 προθήματα της ΚΝΕ: α-, ξε- και *καρα-*. Το στερητικό α-/αν- έχει τις περισσότερες εμφανίσεις στο υλικό (34 λέξεις). Ενδεικτικά:

(1)

α) αβρακιάζομαι	‘γίνομαι έξω φρενών’	<	βρακί
β) ατσάρδω	‘εξοχή’	<	τσαρδί ‘σπίτι, κτήριο’
γ) αχαλιά	‘δίαιτα’	<	χαλ ‘φαγητό’
δ) άπαγκρος	‘άτριχος, σπανός’	<	παγκρό ‘μαλλί’
ε) αφάμπριγκος	‘άνεργος’	<	φάμπριγκα ‘εργαστήριο’

Σύμφωνα με τον Χατζιδάκι (1926 από Ralli 2003α) το πρόθημα ξε- προέκυψε από τον συνδυασμό του αρχαιοελληνικού προθήματος εκ- με την χρονική αύξηση (εκ- + ε- > εξ + ε > ξε). Στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016) εντοπίζεται σε 12 λέξεις (2 ρήματα, 3 επίθετα και 7 ουσιαστικά). Σύμφωνα με την Ευθυμίου (2002: 201) το ξε- στην ΚΝΕ δηλώνει: (i) κίνηση από αφετηρία, (ii) έξω, (iii) αφαίρεση, (iv) αναίρεση, (v) επίταση, (vi) παύση. Η ίδια (2002) παρατηρεί ότι οι παραπάνω σημασίες παρά τις διαφορές τους εκφράζουν όλες έξοδο από έναν χώρο ή από μία κατάσταση. Στα καλιαρντά εντοπίζονται οι σημασίες της αναίρεσης και της επίτασης.

(2)

α) ξεπαγκρώνομαι	‘αναμαλλιάζομαι’	<	παγκρό ‘μαλλί’
β) ξεμπαριάζω	‘θεραπεύω’	<	μπαρό ‘αρρώστια’
γ) ξεσκισμένη	‘ομοφυλόφιλος του δρόμου’	<	σκίζω
δ) ξεκηφήνω	‘εργασία’	<	κηφήνας
ε) ξεπαγκριάρης	‘αναμαλλιασμένος, αχτένιστος’	<	παγκρό ‘μαλλί’

Στα καλιαρντά εμφανίζεται και η πρόθεση *καρα-* η οποία αποτελεί δάνειο από τα τούρκικα (*kara* ‘μαύρος, μεγάλος, δυσάρεστος’). Εκφράζει επίταση της σημασίας της, ποιοτική και ποσοτική αξιολόγηση (Efthymiou 2017). Παράλληλα με την επιτατική

σημασία, εκφράζει και την αρνητική στάση του ομιλητή ή υπερβολή (Efthymiou 2017). Στο υλικό εμφανίζεται σε 8 λέξεις.

(3)

α) καραδικελού	‘τηλεσκόπιο’	< δικέλω	‘βλέπω’
β) καραμπάζω	‘βιδώνω’	< μπάζω	
γ) καραμιλιονάρης	‘ζάμπλουτος’	< μιλιονάρης	‘εκατομμυριούχος’ < million (αγγλ.) ‘εκατομμύριο’
δ) καραπίος	‘ευσεβής’	< πίος < rio (ιταλ.)	‘ευσεβής’
ε) καρалаφάρω	‘γαργαλώ’	< λαφάρω < laugh (αγγλ.)	‘γελώ’

4.1.2 Προθηματοειδή

Ένα βασικό ζήτημα που έχει απασχολήσει τη βιβλιογραφία είναι ο διαχωρισμός της σύνθεσης και της παραγωγής (Booij 2005· Amiot 2005· Ralli 2010, Dimela & Melissaropoulou 2009). Με μία πρώτη ματιά ο διαχωρισμός των διαδικασιών δεν φαίνεται να αποτελεί πρόβλημα. Η σύνθεση προϋποθέτει τον συνδυασμό δύο λεξημάτων (βλ. κεφάλαιο 5) ενώ η παραγωγή ενός λεξήματος και ενός προσφύματος. Ωστόσο, υπάρχουν στοιχεία που βρίσκονται στα όρια των δύο διαδικασιών. Τα στοιχεία αυτά ονομάζονται προσφυματοειδή και διακρίνονται σε προθηματοειδή και επιθηματοειδή ανάλογα με το αν εμφανίζονται δεξιά ή αριστερά του θέματος αντίστοιχα. Σε αυτή την ενότητα θα ασχοληθώ τα προθηματοειδή.

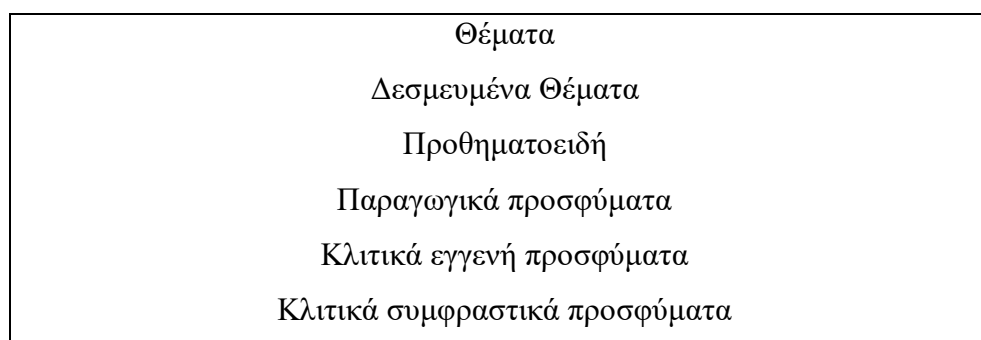
Τα προθηματοειδή παρουσιάζουν χαρακτηριστικά προσφύματων και λεξημάτων. Η υψηλή παραγωγικότητα και η μη συγκεκριμένη σημασία αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό με τα προθήματα (Ten Hacken 2000: 355 από Παπαναγιώτου 2016). Ωστόσο, ο συσχετισμός με υπαρκτή βάση διαφοροποιεί τα προθηματοειδή από τα προθήματα και τα φέρνει πιο κοντά στα λεξήματα (Booij 2007). Σύμφωνα με τον Booij (2007) οι δομές που περιλαμβάνουν τέτοια στοιχεία μοιάζουν με σύνθετα με βασική διαφορά ότι το ένα συστατικό έχει πιο περιορισμένη σημασία από το λέξημα από το οποίο κατάγεται. Αυτή η ομοιότητα με τα σύνθετα αντανακλάται και στην ανάλυση της Ράλλη (2014β) η οποία αποκαλεί τους σχηματισμούς αυτούς ψευδοσύνθετα.

Διαχρονικά, η διαδικασία κατά την οποία ένα λέξημα γίνεται πρόθημα ονομάζεται προθηματοποίηση (Amiot 2005) και εντάσσεται στο φάσμα της γραμματικοποίησης (Δημελά 2010). Ως φαινόμενο η γραμματικοποίηση αποδίδεται στην τάση των ομιλητών

να χρησιμοποιούν λεξικά στοιχεία με συγκεκριμένη σημασία για να αναφερθούν σε αφηρημένες γραμματικές έννοιες (Heine 2003). Παρά τις σημαντικές διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στις διάφορες προσεγγίσεις του φαινομένου, υπάρχει σχετική συμφωνία ως προς τον ορισμό της γραμματικοποίησης· αυτή ορίζεται ως: «η διαδικασία μέσω της οποίας ένα λεξικό στοιχείο ή μία ακολουθία στοιχείων γίνονται γραμματικό μόρφημα, αλλάζοντας παράλληλα την κατανομή και τη λειτουργία τους» (Bybee, 2010: 106). Η γραμματικοποίηση εκκινείται σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα. Στην περίπτωση περίπτωση η διαδικασία ξεκίνησε σε σύνθετες λέξεις όπου χρησιμοποιούνταν ως αριστερά συστατικά (Δημελά 2010). Αυτός είναι και ο λόγος που σε αρκετά ο δείκτης σύνθεσης -ο- έχει ενσωματωθεί στο προθηματοειδές μέσω επανάλυσης (Ralli προσεχώς).

Η ύπαρξη αυτών των στοιχείων στα όρια σύνθεσης και της παραγωγής οφείλεται στην σταδιακότητα που ενέχει η ίδια η διαδικασία που τα παράγει. Τα υπογραμματικοποίηση στοιχεία δεν μετακινούνται ξαφνικά από τη μία κατηγορία στην άλλη αλλά σταδιακά καθώς η διαδικασία εξελίσσεται αργά κατά τη γλωσσική χρήση. Για αυτό τον λόγο, άλλωστε, η ίδια η έννοια της κατηγορίας στη θεωρία της γραμματικοποίησης ως σαφώς οριοθετημένη οντότητα αμφισβητείται έντονα (Hopper & Traugott 2003).

Η παρουσία αυτών των στοιχείων διαγλωσσικά (π.χ. ελληνικά Ράλλη 2014β· ολλανδικά Booij 2007· γαλλικά Amiot 2005) έχει οδηγήσει τους ερευνητές στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της παραγωγής και της σύνθεσης είναι μεν διακριτές (Ralli 2003α) αλλά χωρίς διακριτά όρια (Ράλλη 2014α). Σε αυτό το πλαίσιο η Ράλλη (2014α: 316) προτείνει την ύπαρξη ενός μορφολογικού συνεχούς και τοποθετεί τα προθηματοειδή ανάμεσα στα δεσμευμένα θέματα και τα παραγωγικά προσφύματα.

Πίνακας 1 Μορφολογικό συνεχές

Η Δημελά (2010: 83-85) προτείνει τρεις παραμέτρους στη βάση των οποίων μπορεί να εξεταστεί αν ένα στοιχείο είναι σε διαδικασία προθηματοποίησης. Μία παράμετρος

είναι η φωνολογική, δηλαδή η τροποποίηση -κυρίως μείωση- της φωνολογικής δομής του στοιχείου. Βέβαια, όπως αναφέρει και η ίδια (2010) αλλά και άλλοι (Booij 2007· Dimela & Melissaropoulou 2009) η παράμετρος αυτή δεν είναι αξιόπιστη καθώς δεν επιτελείται πάντα φωνολογική διάβρωση. Η δεύτερη παράμετρος εξετάζει τη σημασία του υπο διερεύνηση στοιχείου. Συγκεκριμένα, διερευνά αν το στοιχείο έχει υποστεί σημασιολογικό αποχρωματισμό αποκτώντας πιο γενική σημασία συγκριτικά με το λέξιμα από το οποίο προήλθε (Dimela & Melissaropoulou 2009· Booij 2007· Heine 2003). Τρίτη είναι η μορφολογική παράμετρος η οποία αφορά την αύξηση της συνδυαστικότητας (δυνατότητα συνδυασμού με βάσεις διαφορετικών γραμματικών κατηγοριών) και παραγωγικότητας του στοιχείου.

Στα καλιαρντά εντοπίζονται αρκετά προθηματοειδή. Ο Vounchev (2019) χωρίζει τα προθηματοειδή βάσει της προέλευσής τους σε αυτά που εντοπίζονται στην KNE και των γηγενών, δηλαδή των στοιχείων που δημιουργήθηκαν από την γραμματικοποίηση λέξεων των καλιαρντών. Σε αυτήν την κατηγοριοποίηση θα προσθέσω μία ακόμη κατηγορία: τα προθηματοειδή που ανήκουν στο περιθωριακό λεξιλόγιο.

4.1.2.1 Προθηματοειδή της KNE

Το προθηματοειδές *θεο-* εμφανίζεται 8 φορές (5 επίθετα, 2 ουσιαστικά και 1 επίρρημα) και έχει επιτατική σημασία. Όπως παρατηρεί η Σαββίδου (2012) η επιτατική σημασία του *θεο-* δεν αλλάζει τα χαρακτηριστικά της βάσης η οποία εκφράζει ήδη κάποια ακραία και σε έναν βαθμό υποκειμενική σημασία. Στα καλιαρντά, το *θεο-* επιλέγει βάσεις με αρνητική (4β, 4ε) αλλά και με θετική σημασία (π.χ. 4στ, 4ζ).

(4) *θεο-*

α) θεοκουλικωμένος	‘φρικτά ψιμυθιωμένος’	< κουλικωμένος
	‘ψιμυθιωμένος’	
β) θεοκάλιαρντος	‘πολύ άσχημος’	< καλιαρντός ‘άσχημος’
γ) θεομιλιονάρης	‘ζάμπλουτος’	< μιλιονάρης ‘εκατομμυριούχος’
δ) θεομιλιανάρω	‘ζάμπλουτη’	< μιλιονάρης ‘εκατομμυριούχος’
ε) θεόμπαρος	‘πολύ χοντρός’	< μπαρός ‘χοντρός’
στ) ~ θεομπούκουρα	‘υπέροχα’	< μπούκουρος ‘ωραίος’
ζ) θεόλατσος	‘πολύ ωραίος’	< λατσός ‘ωραίος’

Σε μία μόνο περίπτωση το *θεό* χρησιμοποιείται ως ελεύθερο στοιχείο. Αν και το υλικό είναι περιορισμένο, φαίνεται ότι το συγκεκριμένο προθηματοειδές έχει λεξικοποιηθεί. Με

τον όρο λεξικοποίηση γίνεται αναφορά στην «χειραφέτηση» ενός δεσμευμένου μορφήματος μέσω της απόκτησης λεξικής σημασίας και κατ' επέκταση ελευθεροσιμότητας (Norde 2009: 10). Η σημασία που έχει το 'θεό' στο παράδειγμα επιβεβαιώνει ότι προέκυψε από το επιτατικό προθηματοειδές και όχι από το ουσιαστικό που αποτέλεσε βάση της γραμματικοποίησής του.

(5) Ομ1: [...] μπάρα μωρή για φίφα; Ομ.2. : θεό! θεό!

‘Ομ.1 [είχε] μεγάλο ή μικρό πέος; Ομ.2: μεγάλο! μεγάλο!’

(Ρεβενιώτη 2014:1:21-1:22)

Ένα άλλο προθηματοειδές της κοινής που εμφανίζεται και στα καλιαρντά είναι το *ψιλο-* το οποίο έχει τις εξής σημασίες:

- (i) τη σημασία της «λεπτομερούς δουλειάς/επεξεργασίας» (π.χ. *ψιλοδουλεμένος*).
- (ii) τη σημασία του «υποκορισμού ή της σμίκρυνσης» (π.χ. *ψιλοκόβω*).
- (iii) τη «μετρίαστική περιγραφική σημασία» (π.χ. *ψιλόβροχο*).
- (iv) τη «μετρίαστική πραγματολογική λειτουργία» (*ψιλοβαριέμαι*).

(Σαββίδου 2012: 1091)

Σκοπός της μετρίαστικής παραγματολογικής σημασίας είναι να μετριάσει την αλήθεια «προστατεύοντας» τον ομιλητή από το να παραβιάσει το αξίωμα της ποιότητας (Σαββίδου 2012). Τη σημασία αυτή εξετάζει και ο Χυδουρούλης (2009) τονίζοντας ότι το *ψιλο-* σταδιακά αποκτά το ρόλο του πραγματολογικού δείκτη. Στα καλιαρντά συνδέεται με ουσιαστικά (4) και ρήματα (1). Σε αυτές τις δομές εμφανίζεται με τη σημασία της σμίκρυνσης (π.χ.6β) και τη μετρίαστική περιγραφική σημασία (6α).

(6) *ψιλο-*

- α) *ψιλοτελοριάζω* ‘μαντάρω’ < *τελοριάζω* ‘ράβω’ < *tailor* (αγγλ.) ‘ράφτης’
- β) *ψιλομπερντές* ‘χαρτζιλίκι, φιλοδώρημα’ < *μπερντές*
- γ) *ψιλοτελορού* ‘μανταρίστρα’ < *τελορού* ‘ράφτρα’ < *tailor* (αγγλ.) ‘ράφτης’
- δ) *ψιλορουχού* ‘κλωστή’ < *ρούχο*

Το τελευταίο προθηματοειδές που προέρχεται από την κοινή είναι το *πρωτο-*. Ως προθηματοειδές εκφράζει το βασικό και σημαντικό. Στα καλιαρντά εμφανίζεται σε δύο ουσιαστικά.

(7) *πρωτο-*

α) πρωτονταβάς ‘πρωθυπουργός’ < νταβάς ‘νταβατζής’

β) πρωτοσιδερού ‘επίσημη εμφάνιση’ < σίδερο

4.1.2.2 *Γηγενή προθηματοειδή*

Περνάω στα προθηματοειδή που εμφανίζονται μόνο στα καλιαρντά και αποτελούν προϊόντα γραμματικοποίησης γηγενών λέξεων. Ο Vounchev (2019) δίνει μία εκτενή λίστα προσφυματοειδών βασιζόμενος αποκλειστικά στο κριτήριο της σημασίας και την απόκλιση από το αντίστοιχο λήμμα του λεξικού του Πετρόπουλου (2016). Η χρήση αποκλειστικά του σημασιολογικού κριτηρίου δεν οδηγεί σε ασφαλή συμπεράσματα καθώς συχνά σε σύνθετες λέξεις τα συστατικά εμφανίζουν κάποια μεταφορική ή μετωνυμική σημασία. Μάλιστα, σε μία αντιγλώσσα η μεταφορική χρήση των στοιχείων είναι νόρμα και, ως εκ τούτου, πολύ αναμενόμενο εύρημα (Halliday 1978). Για αυτό τον λόγο η σημασία δεν είναι επαρκής παράγοντας για να θεωρηθεί ότι τα στοιχεία αυτά έχουν χάσει τη λεξική τους υπόσταση. Ακόμη, τα προθηματοειδή αποτελούν κυρίως μία μορφολογική κατηγορία (Ralli προσεχώς· Kenesei 2007), και ως εκ τούτου, για τον προσδιορισμό των μελών της πρέπει να επιστρατευτούν και μορφολογικά κριτήρια. Φυσικά, εφόσον συχνά η γραμματικοποίηση επηρεάζει τη φωνολογική μορφή των στοιχείων και φωνολογικές παράμετροι πρέπει να ληφθούν υπ’ όψη. Για τους παραπάνω λόγους, στην παρούσα εργασία για τον προσδιορισμό των γηγενών προθηματοειδών θα χρησιμοποιήσω τα τρία κριτήρια της Δημελά (2010).

Το προθηματοειδές *μουσαντο-/μουσο-/σαντο-* είναι αυτό με τις περισσότερες καταχωρίσεις στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016). Κατάγεται από τη λέξη *μούσι* (‘ψέμα’) και *μουσαντό* (‘ψέμα’) που σύμφωνα με τον Πετρόπουλο είναι παράγωγο της πρώτης λέξης με ψευτογαλλική κατάληξη. Το *μουσαντο-/μουσο-* έχει την ίδια σημασία και λειτουργία με το προθηματοειδές *ψευδο-/ψευτο-* (για το συγκεκριμένο προθηματοειδές βλ. Efthymiou 2017). Αξίζει να σημειωθεί ότι το *μουσαντο-* σε κάποιες λέξεις έχει υποστεί διάβρωση της φωνολογικής του μορφής σε *σαντο-* (π.χ. 8ζ, η). Το συγκεκριμένο προθηματοειδές συνδυάζεται με ουσιαστικά (35), ρήματα (5), και επίθετα (1). Παραδείγματος χάρη:

(8) μουσαντο-/μουσο-/σαντο-

- α) μουσαντόρενος ‘αντιβασιλέας’ < ρένος ‘βασιλιάς’
- β) μουσαντοβεστάρω ‘μεταμφιέζομαι’ < βεστάρω < vestire (ιταλ.) ‘ντύνω’
- γ) μουσαντόμαγκας ‘μπαμπέσης’ < μάγκας
- δ) μουσαντοπαίρνω ‘φλερτάρω’ < παίρνω ‘συνουσιάζομαι’
- ε) μουσαντοντιλοκολιέ⁴ ‘τεχνητή οδοντοστοιχία’ < ντιλοκολιέ ‘οδοντοστοιχία’
- στ) ~ σαντομουτζοπουρού ‘μητριά’ < μουτζοπουρού ‘μητέρα’

Στα καλιαρντά υπάρχει η δάνεια λέξη *γκραν* (‘μεγάλος’ < γαλλ. *grand* ‘μεγάλος’). Σε κάποιες λέξεις δεν εκφράζει, το μεγάλο σε μέγεθος αλλά το σημαντικό, αυτό που βρίσκεται ιεραρχικά πάνω από όλα. Με άλλα λόγια, έχει τη ίδια σημασία με το προθηματοειδές της KNE *πρωτο-* (βλ.7). Απαντά σε 2 ουσιαστικά και 1 επίθετο.

(9) γκραν-

- α) γκρανβακουλονταβατζής ‘πατριάρχης’ < βακουλονταβατζής ‘αρχιεπίσκοπος’
- β) γκρανβακουλοπουρός ‘δεσπότης’ < βακουλοπουρός ‘ιερέας’
- γ) γκρανρενοκαθικιωμένος ‘εστεμμένος’ < ? ρενοκαθικιωμένος⁵

Ένα άλλο επίθετο που έχει υποστεί γραμματικοποίηση είναι το επίθετο *καλιαρντός* (‘άσχημος, κακός, περίεργος’). Η ετυμολογία του επιθέτου είναι αμφίβολη. Ο Πετρόπουλος (2016) πιθανολογεί ότι προέκυψε από το γαλλικό *gaillard* (‘εύθυμος, τολμηρός, αναιδής, παλικάρας’). Πιο πιθανή είναι η ετυμολόγηση του Παπαζαχαρίου (1981) από τη ρομανί (< *caliarda* ‘μαύρος’). Ως προθηματοειδές εκφράζει επίταση και εμφανίζεται με ουσιαστικά (6) και ρήματα (1).

(10) καλιαρντο-

- α) καλιαρντόκαψα ‘λαγνεία’ < κάψα
- β) καλιαρντοκαψούρης ‘λάγνος’ < καψούρης

⁴ Ο Πετρόπουλος χωρίζει τα συστατικά με παύλα.

⁵ Το αγγλικό ερωτηματικό δηλώνει ότι η βάση δεν είναι υπαρκτή λέξη.

γ) καλιαρντοκιοτεύω	‘δειλιάζω’	< κιοτεύω
δ) καλιαρντονίλα	‘απάτη’	< νίλα
ε) ~καλιαρντόπρεσα	‘ανακριτής’	< πρέσα

Το προθηματοειδές *μπαλο-* προέρχεται από το επίθετο *μπαλός* ‘χοντρός’. Η ετυμολογία του επιθέτου δεν είναι βέβαιη. Ο Πετρόπουλος (2016) αναφέρει ότι μπορεί να κατάγεται από τη λέξη *μπάλα*. Τόσο το επίθετο όσο και το προθηματοειδές εμφανίζονται και με τη μορφή *μπαρός* και *μπαρο-* αντίστοιχα. Το ενδιαφέρον σε αυτή την περίπτωση είναι ότι ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει λέξεις όπου φαίνεται η πορεία γραμματικοποίησης του επιθέτου. Αρχικά, το *μπαλο-/μπαρο-* απέκτησε τη σημασία του μεγάλου. Με αυτή τη δεύτερη -πιο γενική- σημασία εμφανίζεται σε 7 ουσιαστικά. Για παράδειγμα:

(11) *μπαλο-/μπαρο-*

α) μπαροβακουλή	‘μητροπολιτικός ναός’	< βακουλή ‘εκκλησία’
β) μπαλοχορχόρα	‘βόμβα’	< χορχόρα ‘φωτιά’
γ) μπαλομπόντης	‘σωματώδης, μαντράχαλος’	< μπόντι ‘σώμα’
δ) μπαλομούσκουλος	‘μυώδης’	< ?μούσκουλος

Η λέξη *μπαλόφρισο* (‘καρχαρίας’) φαίνεται να αντανακλά ένα μεταβατικό στάδιο καθώς το *μπαλό-* δεν είναι απόλυτα σαφές αν έχει την πρώτη -λεξική- σημασία (‘χοντρό ψάρι’) ή την πιο γενική (‘μεγάλο ψάρι’). Στη συνέχεια η σημασία του γενικεύτηκε ακόμη περισσότερο εκφράζοντας επίταση.

(12) *μπαρόντουρος* ‘πολύ δυνατός’ < ντούρος ‘δυνατός’

Ιδιαίτερες περιπτώσεις συνιστούν οι λέξεις *μπαρολάκριμω* (‘μπόρα’ < *λάκριμω* ‘βροχή’) και *μπαρολούτσι* (‘ηλεκτρικός γλόμπος’ < *λούτσι* ‘φως’). Οι λέξεις αυτές μπορούν να ερμηνευθούν τόσο με το *μπαρο-* να έχει τη σημασία του μεγάλου (‘μεγάλη βροχή’, ‘μεγάλο φως’) όσο και με την πιο γενική σημασία της επίτασης.

Το προθηματοειδές *μπασ-* κατάγεται από το τουρκικό *baş* (‘κεφάλι’). Σύμφωνα με τον Πετρόπουλο (2016) έχει την ίδια σημασία με το *αρχι-* της ΚΝΕ. Ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει 3 λέξεις. Το μορφολογικό κριτήριο της πολυσυνδυαστικότητας (Δημελά 2010) δεν συνηγορεί υπέρ της ένταξης του συγκεκριμένου στοιχείου στην τάξη των προθηματοειδών καθώς συνδυάζεται αποκλειστικά με ουσιαστικά. Ωστόσο, δεν

εμφανίζεται ως ανεξάρτητη λέξη (δεν υπάρχει αντίστοιχο λήμμα στο λεξικό του Πετρόπουλου) ώστε να θεωρηθεί θέμα. Επιπλέον, διαθέτει σαφώς πιο γενική σημασία συγκριτικά με τη λέξη από την οποία έλκει την καταγωγή του.

(13) μπασ-

- α) μπασγκοντοδούλης⁶ ‘αρχάγγελος’ < γκοντοδούλης ‘άγγελος’
- β) μπασντουλότσαρδο ‘τράπεζα’ < ντουλότσαρδο ‘πολυκατοικία, πλουσιόσπιτο’
- γ) μπασντουλοτσαρδόπουρος ‘τραπεζίτης’ < μπασντουλότσαρδο ‘τραπεζίτης’

4.1.2.3 Προθηματοειδή περιθωριακού λεξιλογίου

Στο υλικό υπάρχει ένα μόνο προθηματοειδές το οποίο έλκει την καταγωγή του από το περιθωριακό λεξιλόγιο (βλ. Χριστοπούλου 2016). Εκφράζει είτε «την απόρριψη και αγανάκτηση του ομιλητή αναφορικά με το στοιχείο που ακολουθεί» (Χριστοπούλου 2016: 200) είτε επίταση της σημασίας της βάσης. Συνδυάζεται με ουσιαστικά (1) και ρήματα (2).

(14) κωλο-

- α) κωλοτσιτσίρι ‘ζιζάνιο’ < τσιτσίρι ‘είδος χορταρικού’
- β) κωλοτσιτσιρίζω ‘βασανίζω’ < τσιτσιρίζω
- δ) κωλοτσιτώνω ‘κάνω βίαιο πρωτικό έρωτα’ < τσιτώνω ‘τεντώνω’

4.1.3 Προθήματα από προρρηματικά στοιχεία

Μία τρίτη κατηγορία στοιχείων που συμμετέχουν στην προθηματοποίηση είναι τα προθήματα που προέκυψαν από αρχαιοελληνικά προρρηματικά στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά είναι τα *ανα-*, *αντι-*, *απο-*, *δια-*, *εισ-*, *εν*, *εκ-*, *επι-*, *κατα-*, *μετα-*, *παρα-*, *περι-*, *προ-*, *προσ-*, *συν-*, *υπερ-*, *υπο-*. Η Ράλλη (2014α: 42-44) εξετάζει αναλυτικά τα στοιχεία αυτά στην ΚΝΕ και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι συγχρονικά λειτουργούν ως προθήματα. Στο υλικό υπάρχουν λέξεις με τα: *αντι-* (1), *απο-* (4), *μετα-* (3), *προ-* (3), *κατα-* (1), *παρα-* (2). Μερικά παραδείγματα είναι τα ακόλουθα.

⁶ Ο Πετρόπουλος χωρίζει τα συστατικά με παύλα.

(15)

α) μουντζαντίβαρο	‘γυναικείο στήθος’	< βάρος
β) προχαλεύω	‘κολατσίζω’	< χαλεύω ‘τρώω’
γ) προπισελού	‘νύστα’	< πισελώ ‘κοιμάμαι’
δ) απολιασμένος	‘φυλακισμένος’	< λιάζω
ε) αποκατέ	‘αυτοί, αυτές, αυτά’	< κατέ ‘αυτός, αυτή, αυτό’ ⁷
στ) μεταχαλεμαντοκάμαρη	‘τραπεζαρία’	< ?χαλεμαντοκάμαρη
ζ) κατακουραβάλιασμα	‘διαφθορά’	< κουραβάλιασμα ‘συνουσία’
η) παραντυνού	‘καρναβάλι’	< ντύνω

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση της αντωνυμίας *αποκατέ*. Κρίνοντας από τη σημασία της βάσης φαίνεται ότι η επιτακτική σημασία του *απο-* «μεταφράζεται» σε πληθυντικό δίνοντας στο πρόθημα κλιτική λειτουργία στη συγκεκριμένη δομή. Η απόδοση κλιτικού χαρακτήρα σε πρόθημα αποτελεί μία ιδιαιτερότητα των καλιαρντών χωρίς αντιστοιχία στην ΚΝΕ.

4.1.4 Προθήματα από προθέσεις

Χαρακτηριστικά προθήματος εμφανίζει και μία αγνώστου ετύμου πρόθεση των καλιαρντών. Το στοιχείο αυτό είναι το *νάκα* το οποίο εμφανίζεται σε 3 ξεχωριστές καταχωρίσεις στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016: 106).

(16)

- α) νακα, αρνητικό μόριο ‘όχι, δεν’
π.χ. ισάντες νάκα τζινάβεις καλιαρντά;
‘εσύ δεν μιλάς καλιαρντά;’

(Ρεβενιώτη 2014: 02:52- 02:54)

- β) νάκα, πρόθεση ‘άνευ, χωρίς, δίχως’
π.χ. [...] και το τσόλι νάκα μπερντέ
‘και ο τσόγλανος [έμεινε] χωρίς λεφτά’

(Ρεβενιώτη 2014: 31:33-31:35)

⁷ Το ότι το *κατέ* σημαίνει ‘αυτός’ δε δίνεται από τον Πετρόπουλο αλλά από την εφημερίδα Πετακτό Κόρτε (βλ. Παράτημα εικόνων).

π.χ. Αβέλουμε τσαρδί νάκα λάλες, κοντροσόλια και πιασμάν⁸

‘Μένουμε σπίτι χωρίς φίλους, φιλιά και χάδια’

γ) νακανταπουρκουαρισμένος ‘αδικαιολόγητος’ < νταπουρκουαρισμένος
‘δικαιολογημένος’

Ο Πετρόπουλος (1971) δίνει την γραφή *νακα-νταπουρκουαρισμένος*. Αυτή η γραφή δεδομένης της παρουσίας του στοιχείου ως πρόθεση εκφράζει μάλλον δισταγμό για τον χαρακτήρα του στοιχείου στη συγκεκριμένη λέξη. Ωστόσο, είναι προφανές από την πτώση ότι δεν πρόκειται για πρόθεση. Με δεδομένο ότι οι προθέσεις στην ελληνική δεν μετέχουν στο σχηματισμό λέξεων καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το *νάκα* στο (16γ) είναι προϊόν γραμματικοποίησης. Πάντως, η ξεχωριστή λημματογράφηση του στοιχείου ως πρόθεση από τον Πετρόπουλο (2016) πρέπει να αντανakλά μία παραγωγική χρήση σε συντακτικό επίπεδο. Η χρήση του και ως πρόθεση δεν αποτελεί πρόβλημα για την αναγνώριση του προθηματικού χαρακτήρα του *νάκα*-. Η διαδικασία της γραμματικοποίησης δεν συνεπάγεται αναγκαστικά την εξαφάνιση του στοιχείου από το οποίο προήλθε το προϊόν της γραμματικοποίησης. Τα διάφορα στάδια της γραμματικοποίησης σε πολλές περιπτώσεις συνυπάρχουν (*layering* π.χ. *θα – θέλω* βλ. Hopper & Traugott 2003).

4.2 Παραγωγή με επιθηματοποίηση

Στην ενότητα αυτή θα στραφώ στην επιθηματοποίηση. Η επιθηματοποίηση είναι η διαδικασία κατά την οποία ένα παραγωγικό επίθημα προστίθεται στα δεξιά του θέματος. Τα παραγωγικά επιθήματα αποτελούν κεφαλές των σχηματισμών που μετέχουν. Ως κεφαλές επιφέρουν αλλαγές στη σημασία και συχνά αλλάζουν τη γραμματική κατηγορία (π.χ. $\text{παγώνω}_P < \text{πάγος}_O + \text{-ων}(\omega)_P$).

Στα καλιαρντά εντοπίζεται μεγάλος αριθμός επιθημάτων -συγκεκριμένα 60- η χρήση των οποίων είναι ιδιαίτερα ανισοβαρής. Στις επόμενες ενότητες θα παρουσιάσω τα επιθήματα των καλιαρντών ανα γραμματική κατηγορία. Ξεχωριστά θα παρουσιαστούν τα υποκοριστικά και τα μεγεθυντικά επιθήματα. Δεν θα αναφερθώ εκτενώς σε όλα τα

⁸ Κατά την διάρκεια της καραντίνας για τον περιορισμό διάδοσης του κορονοϊού το «σύνθημα» της κυβερνητικής εκστρατείας διαδόθηκε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στα καλιαρντά. Σε αυτό το μικρό απόσπασμα κάνει της εμφάνισή του το *νάκα* ως πρόθεση (βλ. Παράρτημα εικόνων).

επιθήματα αλλά μόνο στα πιο παραγωγικά. Ενδεικτικά παραδείγματα των υπόλοιπων παραγωγικών επιθημάτων δίνονται στο παράρτημα.

4.2.1 Επιθήματα ρημάτων

Το πιο συχνό ρηματικό επίθημα στα καλιαρντά είναι το $-(i)αζ(ω)$ το οποίο εμφανίζεται σε 138 σχηματισμούς. Η πιο εκτεταμένη μορφή του είναι προϊόν έκκρισης (secretion· Haspelmath 1995), δηλαδή επανανάληψης που πραγματοποιήθηκε σε λέξεις όπου η βάση ήταν ουδέτερο ουσιαστικό σε $-i$ (π.χ. $παιδι-άζω > παιδ-ιάζω$, Ράλλη 2014α). Συνδέεται, κυρίως, με βάσεις που έχουν το χαρακτηριστικό [-δάνειο] και σε λίγες περιπτώσεις με βάσεις με το χαρακτηριστικό [+δάνειο] (π.χ. 17δ, η). Στην KNE συνδέεται με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα. Στο υλικό δεν υπάρχει συνδυασμός του με επιρρηματική βάση. Ωστόσο, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τέσσερις περιπτώσεις όπου το $-(i)αζ(ω)$ προστίθεται σε ρηματική βάση (π.χ. 17στ, ζ). Το $-(i)αζ(ω)$ σύμφωνα με το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (ΛΚΝ 1988) δηλώνει ότι το υποκείμενο του ρήματος:

- (i) γίνεται αυτό που εκφράζει η πρωτότυπη λέξη (π.χ. 17α, β, γ).
- (ii) εκτελεί την ενέργεια που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη (π.χ. 17δ, ε, στ).
- (iii) χαρακτηρίζεται από την πληθώρα των στοιχείων που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη (π.χ. 17η).

Μερικά παραδείγματα από τα καλιαρντά είναι τα ακόλουθα:

(17)

- α) κηπιάζω ‘πρασινίζω’ < κήπ(ος)_ο –ιάζω_ρ
- β) ντουριάζω ‘σκληραίνω, θεριεύω’ < ντούρ(ος) ‘δυνατός’_ε –ιάζω_ρ
- γ) ~σφραγιδιάζω ‘δένομαι με μόνιμο εραστή’ < σφραγίδ(α)_ο –ιάζω_ρ
- δ) ~βοτζιάζω ‘φωνάζω’ < voce ‘φωνάζω’ (ιταλ.)_ρ –ιάζω_ρ
- ε) βαβελιάζω ‘μιλάω ξένες γλώσσες’ < Βαβέλ_ο –ιάζω_ρ
- στ) πισελιάζω ‘νανουρίζω’ < πισέλ(ω) ‘κοιμάμαι’_ρ –ιάζω_ρ
- ζ) μαντοζουπιάζω ‘ζυμώνω’ < μαντ ‘ψωμί’_ο – ο – ζουπ_ρ –ιάζω_ρ
- η) φλοριάζω ‘ανθίζω’ < φλόρ(ι) ‘λουλούδι’_ο –ιάζω_ρ

Το δεύτερο πιο συχνό ρηματικό επίθημα είναι το $-αρ(ω)$ το οποίο εμφανίζεται σε 99 λέξεις. Το $-αρ(ω)$ αποτελεί δάνειο στοιχείο από τα ιταλικά το οποίο άρχισε να χρησιμοποιείται κατά την μεσαιωνική ελληνική (Ανδριώτης 1992). Στα καλιαρντά, όπως και στην KNE, χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά με βάσεις που έχουν το

χαρακτηριστικό [+ξενικό] (π.χ. 18α, γ, ε, η). Ωστόσο, σπάνια εμφανίζεται και με μη δάνειες βάσεις (π.χ. 18στ) και, μάλιστα, σε μία περίπτωση με βάση που διαθέτει το χαρακτηριστικό [+λόγιο] (18δ). Στην ΚΝΕ οι βάσεις είναι αποκλειστικά ονοματικά στοιχεία. Στα καλιαρντά εμφανίζεται με ονοματικές βάσεις και σε μία περίπτωση προστίθεται σε σύνθετη ρηματική βάση (18ζ).

Σύμφωνα με το ΛΚΝ (1998) το επίθημα *-αρ(ω)* εκφράζει ότι «το υποκείμενο του ρήματος εκτελεί την ενέργεια που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη». Η Ευθυμίου (2013: 7) επιχειρεί μία πιο λεπτομερή καταγραφή των σημασιών του *-αρ(ω)* τονίζοντας παράλληλα ότι όλες οι σημασίες δεν είναι εξίσου συχνές. Αναλυτικότερα, καταγράφει τις εξής σημασίες: (i) κάνω κάποιον να γίνει *χ/γίνομαι χ* (π.χ. 18α), (ii) εφοδιάζω με *χ/παρέχω με χ* (π.χ. 18β), (iii) κάνω/παράγω το *χ* (π.χ. 18γ), (iv) βάζω μέσα στο *χ* (π.χ. 18δ), (v) χρησιμοποιώ το *χ* (π.χ. 18ε), (vi) λειτουργώ ως *χ*.

(18)

- α) γιουδάρω ‘προδίδω’ < γιούδ(ας)_ο –άρω_ρ
- β) μπιρπιλάρω ‘στολίζω’ < μπιρμπίλ(ι) ‘στολίδι’_ο –άρω_ρ
- γ) μπερθάρω ‘γεννώ’ < μπέρθ(α) ‘γέννα’ < birth ‘γέννα’ (αγγλ.)_ο –άρω_ρ
- δ) χουσάρω ‘κρύβω’ < χουσ_ο –άρω_ρ
- ε) λαγκάρω ‘ποτίζω’ < λάγκ(α) ‘νερό’_ο < l’acqua (ιταλ.) –άρω_ρ
- στ) ζυγάρω ‘ισοφαρίζω’ < ζυγ(ός)_ο –άρω_ρ
- ζ) κανοκυλάρω ‘πατινάρω’ < καν ‘πόδι’_ο – ο – κυλ_ρ –άρω_ρ
- η) νταμπουρκουάρω ‘δικαιολογώ’ < rouirqui (γαλλ.) ‘γιατί’_{Επίρ.} –άρω_ρ
- ι) ~ κερικεντάρω ‘ανάβω’ < κερικεντ(έ) ‘σπίρτο’_ο –άρω_ρ

Σε 19 ρήματα εμφανίζεται το επίθημα *-ων(ω)*. Σύμφωνα με τη Ράλλη (2014α: 147, υποσημείωση 153) το *-ων(ω)* σχηματίστηκε από τα ρήματα σε -όω (*δηλώνω* < *δηλόω*). Στην ΚΝΕ συνδέεται με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα (βλ. Ράλλη 2014α). Στο υλικό εντοπίζεται μόνο με βάσεις των δύο πρώτων γραμματικών κατηγοριών. Σπάνια συνδέεται με βάσεις με το χαρακτηριστικό [+δάνειο] (π.χ. 19α, β). Εκφράζει είτε την απόκτηση ιδιότητας (π.χ. 19γ, δ) είτε την εκτέλεση ενέργειας που περιγράφεται από τη βάση (π.χ. 19α, β).

(19)

- α) λιμπερτώνω 'ελευθερώνω' < λιμπερτ(ά) 'ελευθερία' < liberta (ιταλ.)_ο -ώνω_ρ
- β) μπιγκράω 'μεγαλώνω' < μπίγκρ(ος) 'μεγάλος'_ρ -ώνω_ρ
- γ) ψαμώνω 'ανάβω' < ψαμ(ός) 'ξαναμένος'_{επ} -ώνω_ρ
- δ) ταραχοστανιώνω 'πεισματώνω' < ταραχ_ο -ο - στανι_ο -ώνω_{ρρ}
- ε) σαβανώνω 'σκεπάζω' < σάβαν(ο) 'σεντόνι'_ο -ώνω_ρ

Σε αντίθεση με την ΚΝΕ όπου το -ιζ(ω) παρουσιάζει πολύ εκτεταμένη χρήση, στα καλιαρντά εντοπίζεται μόνο σε 11 λέξεις. Στην ΚΝΕ συνδυάζεται με ουσιαστικά, επίθετα, επιρρήματα και ρήματα. Σύμφωνα με το ΛΚΝ (1998) η σημασία του επιθήματος διαφέρει ανάλογα με τη γραμματική κατηγορία της βάσης. Όταν επιλέγει επίθετα εκφράζει ότι το υποκείμενο αποκτά την ιδιότητα που περιγράφεται από τη βάση (π.χ. 20α). Όταν επιλέγει ουσιαστικά εκφράζει είτε μίμηση (π.χ. 20β) είτε την επιτέλεση της ενέργειας που εκφράζει η βάση (π.χ. 20γ).

(20)

- α) μοντερνίζω 'κάνω ομοφυλοφιλικό έρωτα' < μοντέρν(ος)_ε -ίζω_ρ
- β) μπαϊρακταρίζω 'τιμωρώ' < Μπαϊρακτάρ(ης)_ο -ίζω_ρ
- γ) πιασμαντίζω 'πιάνω αγκαζέ'
< πιασμαντ(έ) 'χάδι στα γεννητικά όργανα'_ο -ίζω_ρ
- δ) μπλαβαϊζω 'μαυρίζω, μελανιάζω' < μπλάβ(ος) 'μαύρος'_ε -ίζω_ρ

Τέλος, το επίθημα -ευ(ω) εντοπίζεται μόνο σε 9 σχηματισμούς. Συνδυάζεται με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα (βλ. Ράλλη 2014α). Το -ευ(ω) εκφράζει είτε ότι το υποκείμενο πραγματοποιεί την πράξη που περιγράφεται από τη βάση (π.χ. 21γ, δ) είτε την απόκτηση της ιδιότητας που δηλώνει η βάση (π.χ. 21α, β)

(21)

- α) πουρεύω 'γερνώ, παρακμάζω' < πουρ(ός) 'γέρος'_ο -εύω_ρ
- β) μπαλεύω 'χοντραίνω' < μπαλ(ός) 'χοντρός'_{επ} -εύω_ρ
- γ) τσουρνεύω 'κλέβω' < τσουρν(ό) 'κλέψιμο'_ο -εύω_ρ

δ) κουσκουσέω 'κουτσομπολεύω' < κουσκούσ(ι) 'κουτσομπολιά'ο
-εύω_P

4.2.2 Επιθήματα επιρρήματων

Ο Πετρόπουλος (2016) δεν καταγράφει μεγάλο αριθμό επιρρημάτων. Σε αυτά εντοπίζονται δύο επιθήματα: το -α και το -ε. Το -α της ΚΝΕ συνδυάζεται με επίθετα (π.χ. 22α, β). Στο υλικό εντοπίζονται 6 λέξεις με το συγκεκριμένο επίθημα.

(22)

α) λατσα 'ωραία, λαμπρά' < λατσ(ός) 'ωραίος' _{Επ} -α_{Επιρ.}

β) ριζόφυτρα 'βαθιά' < ριζόφυτρ(ος) 'βαθύς' _{Επ} -α_{Επιρ.}

γ) μπούκουρα 'ωραία' < μπούκουρ(ος) 'ωραίος' _{Επ} -α_{Επιρ.}

δ) θεομπούκουρα 'υπέροχα' < θεομπούκουρ(ος) 'υπέροχος' _{Επ} -α_{Επιρ.}

Το επίθημα -ε εμφανίζεται σε 3 σχηματισμούς. Παράγει επιρρήματα από ουσιαστικά και εκφράζει τρόπο (23α) ή κατάσταση (23β, γ). Το στοιχείο αυτό αποτελεί δάνειο από τα γαλλικά όπου το επίθημα -e χρησιμοποιείται για τον σχηματισμό επιθέτων (Ράλλη π.ε.). Με αυτή τη χρήση εντοπίζεται και στα καλιαρντά σε μία περίπτωση (βλ. παράρτημα).

(23)

α) καρμπονέ 'μαζί' < καρμπόν_ο -ε_{Επιρ.}

β) κατσικέ 'αριστερά' < κατσίκ(α)_ο -ε_{Επιρ.}

γ) προβατέ 'δεξιά' < πρόβατ(ο)_ο -ε_{Επιρ.}

4.2.3 Επιθήματα επιθέτων

Το επίθημα -μεν(ος) παράγει επίθετα από ρήματα. Εμφανίζεται σε 42 λέξεις. Δηλώνει ότι (i) η ενέργεια που περιγράφεται από τη βάση έχει συντελεστεί (π.χ. 24α), (ii) κατάσταση (π.χ. 24β, γ) ή ότι (iii) το υποκείμενο πρέπει να υποστεί αυτό που εκφράζει η βάση (ΛΚΝ 1998). Για παράδειγμα:

(24)

α) τσουνεμένος 'κλεμμένος' < τσουνεύ(ω) 'κλέβω' _P -μένος_{Επ.}

β) μολιασμένος 'μεθυσμένος' < μολιάζ(ω) 'μεθώ' _P -μένος_{Επ.}

γ) ντιβορσαρισμένος 'χωρισμένος' < ντιβορσάρ(ω) 'χωρίζω' < divorce (αγγλ.)_P –μένος_{Επ.}

δ) τζασμένος 'διωγμένος' < τζάζ(ω) 'διώχνω, φεύγω'_P –μένος_{Επ.}

ε) φλοριασμένος 'ανθισμένος' < φλοριάζ(ω) 'ανθίζω'_P –μένος_{Επ.}

Το επίθημα -τ(ος) συνδυάζεται αποκλειστικά με ρήματα (π.χ. αγαπητός < αγαπάω). Εκφράζει ότι το προσδιοριζόμενο στοιχείο έχει την ιδιότητα ή χαρακτηριστικό που περιγράφεται από τη βάση. Ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει 10 λέξεις με το συγκεκριμένο επίθημα. Ενδεικτικά:

(25)

α) τζαστός 'φευγάτος' < τζάζ(ω) 'διώχνω, φεύγω'_P –τός_{Επ.}

β) χουσιαστός 'γελαστός' < ?χουσιάζ(ω)_P –τός_{Επ.}

γ) τζιναβωτός 'πονηρός' < τζινάβ(ω) 'καταλαβαίνω'_P –τός_{Επ.}

δ) ατζινάβωτος 'απονήρευτος' < α – τζινάβ(ω) 'καταλαβαίνω'_P –τός_{Επ.}

ε) αμπενάβωτος 'αμίλητος' < α – μπενάβ(ω) 'μιλάω'_P –τός_{Επ.}

Οι περιπτώσεις όπου η λέξη διαθέτει και το στερητικό α- συνιστούν δομικά παράδοξα. Σε αυτές τις λέξεις η μορφολογική δομή δεν συμβαδίζει με τη δόμηση της σημασίας της λέξης από τα μορφήματα που την αποτελούν (βλ. Ράλλη 2014: 88-90). Για παράδειγμα, η λέξη *απίσελτος* έχει τη σημασία 'αυτός που δεν έχει κοιμηθεί'. Η σημασία φαίνεται να δημιουργείται από την προσθήκη του στερητικού προθήματος στο ρήμα κάτι το οποίο δομικά είναι αδύνατον καθώς το στερητικό α- συνδυάζεται αποκλειστικά με ονοματικές βάσεις (Ράλλη 2014: 88-90).

Η Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (2000) και η Ευθυμίου (2001) ακολουθώντας το θεωρητικό πλαίσιο της Corbin (1987) θεωρούν ότι σε αυτές τις λέξεις που παρουσιάζουν ασυμφωνία δομής και σημασίας το στοιχείο στα δεξιά του θέματος είναι ταξικός σηματοδότης. Διαφορετική προσέγγιση ακολουθεί η Ράλλη (2014α: 88-90) η οποία σε σύμπνοια με τον Scalise (1984: 147-150) προτείνει ότι οι σχηματισμοί αυτοί δημιουργούνται σε δύο επίπεδα. Αρχικά, η βάση συνδυάζεται με το παραγωγικό επίθημα δημιουργώντας μία πιθανή λέξη, δηλαδή μία λέξη συμβατή με την γραμματική της γλώσσας που δεν χρησιμοποιείται από τους ομιλητές. Για παράδειγμα, οι λέξεις *αχαρακτήριστος* και *αβαθμολόγητος* βασίζονται στις πιθανές λέξεις *?χαρακτηριστός*

βαθμολογητός. Στη συνέχεια, προστίθεται το πρόθημα στην επιθετική βάση που προέκυψε. Βασικό επιχείρημα υπέρ αυτής της ανάλυσης είναι η παρουσία λέξεων στην ελληνική σε -τ(ος) χωρίς πρόθημα που δεν συνιστούν πιθανές λέξεις (π.χ. *υπαρκτός*, *πιστευτός κ.α.*). Τέτοια ζεύγη λέξεων εντοπίζονται και στα καλιαρντά (π.χ. 25δ - 25γ).

Το -(ι)αρη(ς) είναι δάνειο επίθημα από τα λατινικά (< -ari(us) Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2000). Στα καλιαρντά εμφανίζεται σε 17 λέξεις. Συνδυάζεται κυρίως με ουσιαστικά (π.χ. 26α), σπάνια με επίθετα (π.χ. 26β) και σε μία περίπτωση με ρήμα (π.χ. 28δ). Σε δομές όπου η βάση ήταν ουδέτερο ουσιαστικό σε -ι το τελικό φωνήεν της βάσης θεωρήθηκε μέρος του επιθήματος (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2000).

Σε επίπεδο σημασίας το επίθημα εκφράζει χαρακτηριστικό που αφορά είτε την εξωτερική εμφάνιση (π.χ. 26α) είτε τον χαρακτήρα (π.χ. 26β). Το χαρακτηριστικό αυτό είναι μόνιμο (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2000). Η μόνιμη απόδοση της ιδιότητας εξηγεί τη διαφορά μεταξύ των επιθέτων σε -ιαρη(ς) και των επιθετικών βάσεων με παρόμοια σημασία. Το συγκεκριμένο επίθημα έχει έντονα αρνητικές συνυποδηλώσεις. Εκφράζει, δηλαδή, την αρνητική στάση του ομιλητή αποδίδοντας στο προσδιοριζόμενο στοιχείο μειωτική ιδιότητα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2000). Για παράδειγμα:

(26)

- α) σκαμπολιάρης ‘κουρελιάρης’ < σκαμπόλ(ι) ‘κουρέλι’_ο -ιάρης_{Επ.}
- β) τσιφουτιάρης ‘παράξενος, στριμμένος’ < τσιφούτ(ης)_ο -ιάρης_{Επ.}
- γ) αμιγιάρης ‘ίδιος’ < αμιγ(ής)_Ε -ιάρης_{Επ.}
- δ) ατζινάρης ‘απονήρευτος’ < α - τζινάβ(ω) ‘καταλαβαίνω’_ρ -ιάρης_{Επ.}
- ε) ξεπαγκριάρης ‘αχτένιστος’ < ξε - παγκρ(ό) ‘μαλλί’_ο -ιάρης_{Επ.}

Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση των λέξεων *ξεπαγκριάρης* και *ατζινάρης* οι οποίες συνιστούν δομικό παράδοξο καθώς όπως και στις περιπτώσεις στο (25) βασίζονται σε πιθανή λέξη.

Το επίθημα -η(ς) συνδέεται με ουσιαστικά και συναντάται σε 11 επίθετα στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016). Εκφράζει ότι το υποκείμενο έχει την ιδιότητα που περιγράφεται από τη βάση (π.χ. 27α) ή ομοιότητα με τη βάση (π.χ. 27γ, δ). Παραδείγματος χάρι:

(27)

- α) ζαλούζης ‘ζηλιάρης’ < ζαλούζ(α) ‘ζήλεια’ < *jalousie* (γαλλ.)_ο
-ης_{Επ.}
β) πιπίλης ‘αγαπητός’ < πιπίλ(α)_ο -ης_{Επ.}
γ) χιόνης ‘λευκός’ < χιόν(ι)_ο -ης_{Επ.}
δ) τζιτζίκης ‘ανέμελος’ < τζιτζίκ(ι)_ο -ης_{Επ.}

Τα παραπάνω επιθήματα δεν είναι τα μόνα που χρησιμοποιούνται για τον σχηματισμό επιθέτων στα καλιαρντά. Με πολύ χαμηλή εμφάνιση εντοπίζονται και τα επιθήματα - *ένι(ος)*, -ε, -ικ(ός), -ίστικ(ος), -οζό, -ωτ(ός), -ιάτικ(ος).

4.2.4 Επιθήματα ουσιαστικών

Το πιο παραγωγικό επίθημα σχηματισμού ουσιαστικών στα καλιαρντά είναι το επίθημα -ου το οποίο εμφανίζεται σε περισσότερες από 125 λέξεις. Στην ΚΝΕ το -ου συνδυάζεται με ονοματικές βάσεις και δημιουργεί θηλυκά επαγγελματικά (π.χ. *περιπτερού*). Αντίθετα, στα καλιαρντα συνδυάζεται με ονοματικές (π.χ. 28α) και ρηματικές βάσεις (π.χ. 28ια). Επιπλέον, εκτός από τη δημιουργία επαγγελματικών (π.χ. 28α, β) εκφράζει ότι το αντικείμενο αναφοράς έχει μία ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό (π.χ. 28γ, δ), ομοιότητα με τη βάση (π.χ. 28ε, στ), ιδιότητα που προκύπτει από τη βάση (π.χ. 28ζ), ενέργεια που σχετίζεται με τη βάση (π.χ. 28η, θ) ή χρονική περίοδο (π.χ. 28ι, ια).

(28)

- α) ντιλού ‘οδοντίατρος’ < ντίλ(ι) ‘δόντι’_ο -ού_ο
β) αλμομπισελού ‘μέντιουμ’ < αλμ ‘ψυχή’ < *alma* ‘ψυχή’ (ιταλ.)_ο -ο -μπισελ ‘κοιμάμαι’_ρ -ού_ο
γ) караπλατού ‘εσάρπα’ < кара - πλάτ(η)_ο -ού_ο
δ) κανουλού ‘πλατεία Ομονοίας’ < κάνουλ(α)_ο -ού_ο
ε) τυρού ‘σελήνη’ < τυρ(ί)_ο -ού_ο
στ) φαλού ‘μπαστούνι’ < φαλ(ός)_ο -ού_ο
ζ) ροβεσπού ‘δημοκρατία’ < Ροβεσπίερ(ος)_ο -ού_ο
η) δικελτού ‘ματιά’ < δικελτ(ό) ‘ματί’_ο -ού_ο
θ) μουσαντογλειψού ‘κολακεία’ < μουσαντο - ‘ψευτό -’ - γλείφ(ω)_ρ -ού_ο
ι) σεληνού ‘νύχτα’ < σελήν(η)_ο -ού_ο

ια) παραντυνού ‘καρναβάλι’ < παρα- ντύν(ω) ο –ού_ο

Αξίζει να σημειωθεί η ηχομιμητική λέξη *σουρσουρού* (‘ένεση’) όπου ο ήχος που παράγει το αντικείμενο χρησιμοποιείται ως θέμα για το σχηματισμό λέξης. Τέλος, υπάρχουν κάποιες λέξεις στις οποίες δεν είναι ξεκάθαρη η σημασία του επιθήματος -ου. Για παράδειγμα:

(29)

- α) καραμποντού ‘ωραίο σώμα’ < καρα – μπόντι ‘σώμα’ < body ‘σώμα’ (αγγλ.) ο –ού_ο
β) γλουτοκαρνού ‘μηρός’ < γλουτ_ο – ο – καρν ‘κρέας’ < carne ‘κρέας’ (ιταλ.) ο –ού_ο

Σε αυτές τις περιπτώσεις η σημασία που έχει ληματογραφηθεί πιθανότατα είναι αποτέλεσμα μετωνυμικής αλλαγής. Η μετωνυμία αποτελεί βασικό γνωστικό μηχανισμό επέκτασης της σημασίας (Ξυδόπουλος 2008). Συμφωνα με τον Βελούδη (2005: 176 από Ξυδόπουλος 2008: 162), βασίζεται στη σχέση γειννίας (contiguity) των δύο οντοτήτων ή εννοιών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι λέξεις πρέπει να είχαν τη σημασία της απόδοσης ιδιότητας (π.χ. 29α ‘αυτή που έχει ωραίο σώμα’). Από αυτή τη σημασία έγινε μετάβαση στη δήλωση του χαρακτηριστικού (‘ωραίο σώμα’). Σε κάποιες λέξεις η αρχική σημασία έχει διατηρηθεί μαζί με την μετωνυμική σημασία. Παραδείγματος χάρι:

(30)

- α) ξινοσπυρού ‘λεμονιά, λεμόνι’ < ξιν(ός)_ο – ο – σπυρ(ί)_ο – ού_ο
β) κερβερού ‘έμπιστη, εμπιστοσύνη’ < κέρβερ(ος)_ο – ού_ο

Το επίθημα -ω εμφανίζεται περισσότερες από 50 φορές για το σχηματισμό θηλυκών ουσιαστικών. Συνδυάζεται με ονοματικές, επιθετικές, ρηματικές και επιρρηματικές βάσεις. Στα καλιαρντά χρησιμοποιείται για τη δημιουργία επαγγελματικών (31α) ή για να δηλώσει ιδιότητα (31β), τοποθεσία (31γ) ή αντικείμενο/ όργανο (31στ). Τα παραπάνω φέρνουν το συγκεκριμένο επίθημα σε σύγκριση με το -ου που παρουσιάζει παρόμοια συνδυαστικότητα και σημασία. Στο διαθέσιμο υλικό δεν μπόρεσα να βρω κάποιον παράγοντα που να διέπει την κατανομή των δύο στοιχείων.

(31)

- α) ποετολακρίμω 'μοιρολογίστρα' < poeta 'ποιητής' (ιταλ.)_ο – ο – λακριμ 'δάκρυ'_ο – ω_ο
- β) βαβέλω 'γλωσσομαθής' < Βαβέλ_ο – ω_ο
- γ) Σιμίτω 'Ηπειρος' < σιμίτ(ι)_ο – ω_ο
- δ) πιούσω 'ψωμί' < επιούσι(ος)_Ε – ω_ο
- ε) αντίκρω 'τηλεόραση' < αντίκρυ_{Επ} – ω_ο
- στ) δαχτύλω 'πίανο' < δάχτυλ(ο)_ο – ω_ο

Το επίθημα *-ια* συνδυάζεται αποκλειστικά με ονοματικές βάσεις. Συνολικά, καταγράφονται 26 λέξεις με αυτό το επίθημα. Στα καλιαρντά ο τόνος εμφανίζεται άλλοτε στη λήγουσα (π.χ. 32α, γ), όπως και στην ΚΝΕ, και άλλοτε στην παραλήγουσα (32β, στ). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η λέξη *καραπία* ('ευλάβεια' < *καραπίος* 'ευλαβής') όπου το επίθημα εμφανίζεται ασυνίζητο πιθανότατα αναλογικά με τη θέση του τόνου στη βάση. Σύμφωνα με το ΛΚΝ (1998) το επίθημα *-ια* εκφράζει την ενέργεια που πραγματοποιείται με τη χρήση της βάσης (π.χ. 32α), την ποσότητα που χωρά η βάση (π.χ. 32β), άσχημη μυρωδιά ή ερέθισμα, ομοιότητα με αυτό που εκφράζει η βάση (π.χ. 32γ) χρονική διάρκεια (π.χ. 32δ), φαγητό και με ειρωνική διάθεση κάτι πολύ ωραίο. Το ΛΚΝ (1998) λημματογραφεί ξεχωριστά ένα επίθημα *-ια* για το σχηματισμό δέντρων και φυτών καθώς διαχρονικά προκύπτει από διαφορετική πηγή. Η Ράλλη (2014α) εξετάζοντας συγχρονικά τα επιθήματα της ΚΝΕ καταγράφει ένα επίθημα.

(32)

- α) σφηνιά 'βελονιά' < σφήν(α) 'αιχμή, κεντρί'_ο – ιά_ο
- β) κάπια 'κουταλιά' < κάπ(ι) 'κουτάλι'_ο – ιά_ο
- γ) πληβιά 'εργατιά' < πλήβει(ος)_ο – ιά_ο
- δ) ντανιά 'νάζι, σκέρτσο' < ντάν(α) 'ιερόδουλη'_ο – ιά_ο
- ε) σεληνιά 'νύχτα' < σελήν(η)_ο – ιά_ο
- στ) όλια 'ελιά' < όλι(ο) 'λάδι' < olio 'λάδι' (ιταλ.)_ο – ιά_ο

Το επίθημα *-μα* σχηματίζει ουσιαστικά συνδυαζόμενο με ρηματικές βάσεις. Βασικό χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου επιθήματος είναι η εμφάνιση αλλομορφίας *μα~ματ*.

Εκφράζει ενέργεια (π.χ. 33α) ή το αποτέλεσμα της ενέργεια που εκφράζεται από την βάση (π.χ. 33β). Στα καλιαρντά σε κάποιους σχηματισμούς εκφράζει το αντικείμενο στο οποίο βασίζεται η ενέργεια που περιγράφεται από το ρήμα (π.χ. 33γ, δ). Συνολικά, εμφανίζεται σε 25 λέξεις.

(33)

- α) κουλάρισμα ‘αφόδευση’ $\text{κουλάρ}(\omega) \text{'αφοδεύω'}_P - \text{μα}_O$
- β) μόλιασμα ‘μεθύσι’ < $\text{μολιάζ}(\omega) \text{'μεθώ'}_P - \text{μα}_O$
- γ) κουλίκωμα ‘ψιμύθιο’ < $\text{κουλικών}(\omega) \text{'μακιγιάρω'}_P - \text{μα}_O$
- δ) κουλουμπούριασμα ‘φαγητό’ < $\text{κουλουμπουριάζ}(\omega) \text{'καταβροχθίζω'}_P - \text{μα}_O$
- ε) μπίσελμα ‘ύπνος’ < $\text{μπισέλ}(\omega) \text{'κοιμάμαι'}_P - \text{μα}_O$

Το επίθημα *-ιαρη(ς)* σχηματίζει επαγγελματικά ουσιαστικά (Ράλλη 2014α). Εκτός από αυτή τη σημασία (π.χ. 34α) στα καλιαρντά εκφράζει τον δράστη (34β) ή το άτομο που διαθέτει την ιδιότητα που περιγράφεται από τη βάση (34γ). Συνδυάζεται με ουσιαστικά, ρήματα, αριθμητικά και επίθετα. Στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016) υπάρχουν 18 ουσιαστικά με αυτό το επίθημα. Ενδεικτικά:

(34)

- α) ματσίαρης ‘έφορος’ < $\text{μάτσ}(\alpha)_O - \text{ιάρης}_O$
- β) βιζιτάρης ‘επισκέπτης’ < $\text{βίζιτ}(\alpha)_O - \text{ιάρης}_O$
- γ) λατρομπουριάρης ‘γλεντζές’ < $\text{λατρ}[\text{εύ}](\omega)_P - \alpha - \text{μπουριάρ}(\iota) \text{'τραγούδι'}_O - \text{ιάρης}_O$ ⁹
- δ) μπουζιάρης ‘χειμώνας’ < $\text{μπούζι}_E - \text{ιάρης}_O$
- ε) ~οκτάρης ‘βουλευτής’ < $\text{οκτώ}_{Ap} - \text{ιάρης}_O$
- στ) νασιάρης ‘καταδότης’ < $\text{ανάβ}(\omega)_P - \text{ιάρης}_O$

Τέλος, με μικρότερη συχνότητα χρησιμοποιούνται για το σχηματισμό ουσιαστικών τα επιθήματα *-αδερ(ό)*, *-άδικ(ο)*, *-αλ*, *-αν(ο)*, *-ά(ς)*, *-(α)τζή(ς)/-ιτζή(ς)*, *-άστρα*, *-άτ(ο)*, *-(γ)μάν*,

⁹ Σε αγκύλες σημειώνω το παραγωγικό επίθημα το οποίο αφαιρείται λόγω του περιορισμού του φραγμού σύμφωνα με τον οποίο το αριστερό συστατικό πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο απλό, χωρίς εσωτερική δομή (βλ. Ralli & Karasimos 2009).

-έικα, -έτα, -η(ς), -ί, -ιέρη(ς), -ικό, -ιλίκι, -ίστρα, -οσύνη, -τή(ς), -τρά, -σιμο, -ίλα, -είο, -έσκο, -άδα, -ιώτη(ς), -άτσ(ος), -όζ(ος), -ίτη(ς), -κλα, -ερικο, -ετζα, -οζα, -οζο, -ουκας, -ιερα, -ιλι, -ατσα. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποια από τα επιθήματα με χαμηλή εμφάνιση στα καλιαρντά (π.χ. -οσύνη, -ατζής, -σιμο, της) αποτελούν από τα πιο παραγωγικά επιθήματα της ΚΝΕ.

4.2.5 Αξιολογική μορφολογία

Με τον όρο αξιολογική μορφολογία εννοούνται οι διαδικασίες του υποκορισμού και της μεγέθυνσης. Στα ελληνικά τα υποκοριστικά και τα μεγεθυντικά κατασκευάζονται, κυρίως, με επιθηματοποίηση (βλ. όμως και Ράλλη 2014α:143-146). Ο υποκορισμός έχει μελετηθεί εκτεταμένα τόσο στην ΚΝΕ όσο στις διαλέκτους της (Μελισσαροπούλου 2006· Melissaropoulou & Ralli 2007· Ράλλη & Μελισσαροπούλου 2006· Λαμπίρη 2019 κ.ά). Η έμφαση που δίνεται στον υποκορισμό σε σχέση με τα μεγεθυντικά οφείλεται στο γεγονός ότι η ελληνική διαθέτει ποικιλία υποκοριστικών επιθημάτων ενώ σαφώς λιγότερα μεγεθυντικά.

Σε επίπεδο σημασίας η αξιολογική μορφολογία δεν δηλώνει μόνο το μέγεθος (μικρό ή μεγάλο). Όπως παρατηρεί ο Grandi (2002, 2005 από Andreou 2015, βλ. επίσης Kiefer 1998) η αξιολογική μορφολογία έχει μία περιγραφική (μικρό/μεγάλο μέγεθος) και μία αξιολογική πλευρά (καλό/κακό). Στα ελληνικά, η χρήση των υποκοριστικών αποτελεί πολύ συχνή στρατηγική θετικής ευγένειας. Η χρήση του εκφράζει συμπάθεια και περιπαικτική διάθεση εκ μέρους του ομιλητή ο οποίος στοχεύει στη μείωση της κοινωνικής απόστασης μεταξύ των ομιλητών και στη δημιουργία φιλικού κλίματος (Sifianou 1992, βλ. και Galèas 2002). Σπάνια χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν περιφρόνηση (Sifianou 1992).

Ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει τη βιβλιογραφία είναι το αν τα υποκοριστικά στα ελληνικά αποτελούν κεφαλές. Οι Melissaropoulou & Ralli (2008) υποστηρίζουν ότι τα υποκοριστικά είναι κεφαλές επειδή:

- (i) αλλάζουν τη σημασία της βάσης.
- (ii) αλλάζουν τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά της βάσης (γένος, κλιτική τάξη π.χ. *ανθρωπάκι* < *άνθρωπος*).
- (iii) επιλέγουν βάσεις με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. το επίθημα *-ιτσα* συνδέεται μόνο με βάσεις θηλυκού γένους)
- (iv) μεταφέρουν στο σχηματισμό τα ιδιοσυγκρασιακά κλιτικά χαρακτηριστικά τους όπως τα κενά στη κλίση (π.χ. *παιδάκι* αλλά όχι **παιδακίου*).

Διαφορετική άποψη εκφράζει ο Andreou (2015). Εξετάζοντας το ζήτημα υπό το πρίσμα της λεξικής-σημασιολογικής προσέγγισης (Lieber 2004) υποστηρίζει ότι εφόσον τα επιθήματα αυτά δεν αλλάζουν τη γραμματική κατηγορία δεν συνιστούν κεφαλές. Αναφορικά με τις αλλαγές που επιφέρουν τα επιθήματα αυτά (σημασία, γένος κλιτική τάξη) ο Andreou (2015) τονίζει ότι παρατηρούνται και σε άλλες διαδικασίες χωρίς το υπεύθυνο συστατικό να λειτουργεί ως κεφαλή (π.χ. αλλαγή γένους και κλιτικής τάξης κατά τη συνθεση, τροποποίηση της σημασίας του συνθέτου από τη μη κεφαλή).

Τα καλιαρντά προσφέρουν ενδιαφέρον -αν και περιορισμένο- υλικό στο χώρο της αξιολογικής μορφολογίας ιδίως ως προς την εξέταση αυτού του ζητήματος. Ξεκινώντας από τον υποκορισμό μία πρώτη διάκριση μπορεί να γίνει ανάμεσα στα επιθήματα που είναι κατηγοριακά ουδέτερα και αυτά που αλλάζουν τη γραμματική κατηγορία της βάσης.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα επιθήματα -aki, -ak(ος) και -itsa. Το επίθημα -aki συνδυάζεται στο υλικό μόνο με 4 ουσιαστικά. Παραδείγματος χάρη:

(35)

- α) κεκάκι 'το μικρό άβγαλτο αγόρι' < κεκ_ο – άκι
- β) ταμπακάκι 'το μικρό τσιγάρο' < ταμπάκ(ο) 'τσιγάρο'_ο – άκι
- γ) μπλαντοσφηνάκι 'κουνούπι' < 'μπλαντ 'αίμα' < blood 'αίμα' (αγγλ.)_ο – ο – σφηνάκι_ο
- δ) κοκκινολαιμάκι 'εκατόφραγκο' < κοκκιν_{Επ.} – ο – λαιμάκι_ο

Σύμφωνα με τη Ράλλη (2014α) το -aki χρησιμοποιήθηκε για τον σχηματισμό του υποκοριστικού -ak(ος): αυτό εμφανίζεται μόνο μία φορά.

- (36) νοβάκος 'καινούργιος' < νόβ(ος) 'νέος' < nuono 'νέος' (ιταλ.)_Ε – ακ(ος)

Το επίθημα -itsa συνδέεται με ουσιαστικά. Στο υλικό εντοπίζονται 5 λέξεις με το συγκεκριμένο επίθημα.

(37)

- α) ποσειδωνίτσα 'εικοσάριο' < ποσειδών(ας)_ο – ίτσα
- β) τεκνίτσα 'νεαρός ομοφυλόφιλος' < τεκν(ό) 'νεαρός'_ο – ίτσα

- γ) νισεστοσφηνίτσα ‘καρφίτσα’ < νισεστ ‘ρούχο’_ο – ο – σφηνίτσα_ο
 δ) αμπελομπομπίτσες ‘ντολμαδάκια’ < αμπελ_ο – ο – μπομπίτσες_ο
 ε) ~μελίτσα ‘μικρό πέος’ < ~μέλ(α) ‘πέος’_ο – ίτσα

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν δύο υποκοριστικά: το -ακη(ς) και το -ουλη(ς)/-ουλα/-ουλι. Το επίθημα -ακη(ς) το οποίο προέκυψε από το υποκοριστικό -ακι (Ράλλη 2014α) αποτελεί το πιο συχνά εμφανιζόμενο υποκοριστικό με 26 εμφανίσεις. Το -ακη(ς) συνδυάζεται με ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα αλλάζοντας κάποιες φορές τη γραμματική κατηγορία της βάσης.

Σε επίπεδο σημασίας, αναμφίβολα, έντονη είναι η ειρωνική και περιπαικτική διάθεση. Σε κάποιες περιπτώσεις το επίθημα έχει και τη σημασία της απόδοσης ιδιότητας (π.χ. 38ζ, η). Για παράδειγμα:

(38)

- α) νταβελάκης ‘κακούργος’ < Νταβέλ(ης)_ο – άκης_ο
 β) σολωνάκης ‘μυαλωμένος, συνετός’ < Σόλων(ας)_ο – άκης_ο
 γ) κουασιμοντάκης ‘καμπούρης’ < Κουασιμόδ(ος)_ο – άκης_ο
 δ) σταγονάκης ‘σωσίας’ < σταγόν(α)_ο – άκης_ο
 ε) λαμπάκης ‘πεντακάθαρος’ < λάμπ(ω)_ρ – άκης_ο
 στ) πισελάκης ‘μαχμουρλής’ < πισέλ(ω) ‘κοιμάμαι’_ρ – άκης_ο
 ζ) μοντοχαλάκης ‘ανθρωποφάγος’ < ‘μοντ ‘κόσμος’_ο – ο –
 χαλ ‘τρώω’_ρ – άκης_ο
 η) κρεατατοκουνεκάλης ‘απαλός’ < κρεατ_ο – ο – κουνελ_ο – άκης_ο
 θ) λαγοκοκκαλάκης ‘σωματικά ευαίσθητος’ < λαγ_ο – ο –
 κοκκαλ_ο – άκης_ο
 ι) λεγκράκης ‘ευδιάθετος’ < αλέγκρ(ος) ‘χαρούμενος, εύθυμος’ <
 allegro (ιταλ.)_ε – άκης_ο

Το επίθημα -ουλα/-ουλη(ς)/-ουλι αποτελεί δάνειο από τα λατινικά (< ullus, Ράλλη 2014α). Το συγκεκριμένο επίθημα εντοπίζεται σε 10 λέξεις. Συνδυάζεται με ουσιαστικά, επίθετα, και αντωνυμίες δημιουργώντας λέξεις ίδιας γραμματικής κατηγορίας με τη βάση. Ωστόσο, σε μία περίπτωση προστίθεται σε σύνθετο ρηματικό θέμα με αποτέλεσμα τη δημιουργία ουσιαστικού (39ε). Σε αυτή τη λέξη, παράλληλα με την πραγματολογική

λειτουργία που συνοδεύει την αξιολογική μορφολογία, δηλώνει ότι το υποκείμενο έχει την ιδιότητα που περιγράφεται από τη βάση. Στο υλικό το συγκεκριμένο επίθημα εμφανίζεται σε 8 λέξεις.

(39)

- α) καρνούλα ‘μεζές’ < κάρν(ο) ‘κρέας’ < carne ‘κρέας’ (ιταλ.)_ο – ούλα
- β) καχνούλι ‘κοτόπουλο’ < κάκν(α) ‘κότα’_ο – ούλι
- γ) σαντούλα ‘εσύ [χαϊδευτικά]’ < εσάντ(ες) ‘εσύ’_{Αντ.} – ούλα
- δ) μαντούλα ‘εαυτούλης’ < εμάντ(ες) ‘εγώ’_{Αντ.} – ούλα
- ε) γατουλογαμούλης ‘ο τρυφερός εραστής’ < γατουλ_ο – ο – γαμρ – ούλης_ο
- στ) ~ καμακούλα ‘πιρούνι’ < καμάκ(ι)_ο – ούλα

Συνολικά, τα επιθήματα -ακη(ς) και -ουλα/-ουλη(ς)/-ουλι παρουσιάζουν ιδιαίτερη συμπεριφορά που τα διαφοροποιεί από τα άλλα υποκοριστικά. Η δυνατότητα αλλαγής της γραμματικής κατηγορίας σε κάποιους από τους σχηματισμούς που μετέχουν συνηγορεί υπέρ της αναγνώρισής τους ως κεφαλές. Η δυνατότητα αυτή συνδέεται με την πιο διευρυμένη σημασία που εμφανίζουν (‘αυτός που έχει την ιδιότητα που περιγράφεται από τη βάση’ π.χ.40θ, 41ε) συγκριτικά με τα κατηγοριακά ουδέτερα υποκοριστικά. Για αυτό τον λόγο, αλλά λαμβάνοντας υπ’ όψη και την επιχειρηματολογία των Melissaropoulou & Ralli (2008) καταλήγω ότι τα υποκοριστικά αποτελούν κεφαλές των σχηματισμών τους.

Η εμφάνιση μεγεθυντικών είναι πολύ περιορισμένη στο υλικό. Συγκεκριμένα, υπάρχουν μόνο τρεις περιπτώσεις μεγέθυνσης με το επίθημα -αρα.

(40)

- α) αδερφάρα ‘ο ομοφυλόφιλος’ < αδερφ(ή)_ο – άρα
- β) μπουλάρα ‘μπάλα ποδοσφαίρου’ < μπούλ(α) ‘χάντρα’_ο – άρα
- γ) λάρα ‘μεγάλο πέος’ < ψωλ(ή) ‘πέος’_ο – άρα

4.2.6 Αναδρομικός σχηματισμός

Η εσωτερική δομή των λέξεων μπορεί να εξαχθεί στον συνταγματικό και στον παραδειγματικό άξονα. Στον συνταγματικό άξονα μία λέξη αναλύεται στα επιμέρους

μορφήματά της. Στον παραδειγματικό άξονα η λέξη συσχετίζεται με άλλες λέξεις που έχουν την ίδια εσωτερική οργάνωση (Haspelmath 1995:1).

Η δημιουργία λέξεων μέσω αναδρομικού σχηματισμού ξεκινά στον παραδειγματικό άξονα. Σε κάποιες περιπτώσεις οι ομιλητές συσχετίζουν λέξεις χωρίς εσωτερική δομή με λέξεις που είναι μορφολογικά πολύπλοκες στη βάση φωνολογικής ομοιότητας μεταξύ των δύο (Lieber 2009). Οι ομιλητές θεωρούν ότι η φωνολογική ομοιότητα συνεπάγεται και παρόμοια εσωτερική οργάνωση. Ο συσχετισμός αυτός οδηγεί τους ομιλητές στην επανανάλυση των εσωτερικών ορίων μίας λέξης ή καλύτερα στη συγκεκριμένη περίπτωση στη δημιουργία εσωτερικών ορίων. Για παράδειγμα, η δάνεια λέξη *τσαρδάκι* (τουρκ. *cardak*¹⁰) δεν διαθέτει εσωτερική δομή. Οι ομιλητές, ωστόσο, συσχέτισαν τη λέξη με τις μορφολογικά πολύπλοκες λέξεις που διαθέτουν το υποκοριστικό *-ακι* επειδή μοιάζουν φωνολογικά (π.χ. *σπιτ-άκι*, *παιδ-άκι*). Ο συσχετισμός αυτός στον παραδειγματικό άξονα οδήγησε τους ομιλητές να επαναναλύσουν την λέξη ως *τσαρδ-άκι* (Ξυδόπουλος 2008: 220).

Το επόμενο βήμα για τη δημιουργία ενός αναδρομικού σχηματισμού πραγματοποιείται στον συνταγματικό άξονα όπου ο ομιλητής -έχοντας προσδώσει εσωτερική δομή στη λέξη- αφαιρεί (π.χ. 41α) ή αντικαθιστά (π.χ. 41δ) κάποιο από τα συστατικά της για να κατασκευάσει μία νέα λέξη. Επιστρέφοντας στη λέξη *τσαρδάκι*, οι ομιλητές αφαίρεσαν το μέρος της λέξης που μετά την επανανάλυση θεωρήθηκε υποκοριστικό δημιουργώντας το ουσιαστικό *τσαρδί* (Ξυδόπουλος 2008: 220). Συγχρονικά, η διαδικασία αυτή δεν είναι διαφανής και οι ομιλητές θεωρούν ότι η λέξη *τσαρδάκι* δημιουργήθηκε από τη λέξη *τσαρδί* όπως οι υπόλοιπες λέξεις που παράγονται με υποκορισμό. Φυσικά, η δομική αυτή αλλαγή επιφέρει αλλαγές και στη σημασία. Το *τσαρδάκι* δεν δηλώνει πλέον το πρόχειρα φτιαγμένο σπίτι αλλά έχει τη σημασία του μικρού πρόχειρου σπιτιού. Η νέα λέξη μπορεί να αποτελέσει βάση για νέους σχηματισμούς. Παραδείγματος χάρη, στα καλιαρντά συναντώνται μεταξύ άλλων οι λέξεις *ατσάρδω* 'έξοχή', *καράτσαρδο* 'έπαυλη', *τσαρδοφατσού* 'γειτόνισσα'. Η διαδικασία αυτή δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγική.

¹⁰ Το *-ι* προστίθεται κατά μορφοσυντακτική ενσωμάτωση του δανείου στην ελληνική (για μορφοσυντακτική ενσωμάτωση ονοματικών στοιχείων από τα τούρκικα βλ. Κυρανούδης 2001· Melissaropoulou 2013· Ralli, Gkiouleka, & Makri 2015· Ρούβαλης 2019).

(41)

α) κλεβέρα ‘έξυπνάδα’ < κλεβέρ-ης < κλεβέρης ‘έξυπνος’ < clever ‘έξυπνος’
(αγγλ.)

β) σαφράκω ‘αδύνατη’ < σαφρακ-ιάζω < σαφρακιάζω

γ) τουρτουρού ‘άνοιξη’ < τουρτουρ-ίζω < τουρτουρίζω

δ) ροβεσπάκης ‘δημοκράτης’ < Ροβεσπ-ιέρος < Ροβεσπιέρος < Robespierre
(γαλλ.)

ε) ροβεσπού ‘δημοκρατία’ < Ροβεσπ-ιέρος < Ροβεσπιέρος < Robespierre
(γαλλ.)

4.2.7 Μετάπλαση

Η μετάπλαση ορίζεται ως η διαδικασία παραγωγής όπου μία υπάρχουσα λέξη υφίσταται αλλαγή κατηγορίας δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο μία νέα λέξη (Lieber 2009). Στα ελληνικά η διαδικασία δεν είναι τόσο παραγωγική λόγω της πλούσιας κλίσης.

Η διαδικασία της μετάπλασης έχει δεχθεί διαφορετικές αναλύσεις. Συγκεκριμένα, έχει ερμηνευθεί ως μηδενική επιθηματοποίηση (βλ. Παπαναγιώτου 2016· Χριστοπούλου 2016) και ως διαδικασία αλλαγής κατηγορίας σε ολόκληρη τη λέξη χωρίς προσφυματοποίηση (Booij 2007· Ράλλη 2014α). Υπό αυτό το πρίσμα η διαδικασία της μετάπλασης ορίζεται ως: «η συσχέτιση μεταξύ λέξεων που έχουν τον ίδιο βαθμό μορφολογικής πολυπλοκότητας αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία και τις μορφοσυντακτικές ιδιότητες» (Koutsoukos 2013: 58).

Στην παρούσα εργασία εντάσσω την μετάπλαση στην παραγωγή με μηδενικό επίθημα. Η υπόθεση ενός μηδενικού επιθήματος δεν είναι καθολικά αποδεκτή στη βιβλιογραφία (βλ. Booij 2007). Στα καλιαρντά, ωστόσο, εντοπίζεται ζεύγος λέξεων που επιβεβαιώνει την ύπαρξη θέσης για ένα παραγωγικό επίθημα στη δομή που κάποιες φορές έχει και κάποιες όχι φωνολογική πραγμάτωση.

(42)

α) πιπίλης₀ ‘αγαπητός’ < πιπίλα₀ -ης₀

β) πιπίλας₀ ‘αγαπητός’ < πιπίλα₀ - ∅₀ - ς

Στα καλιαρντά, όπως και στην KNE (βλ. Ράλλη 2014α), η μετάπλαση δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγική διαδικασία. Μέσω μετάπλασης παράγονται ουσιαστικά από ουσιαστικά, επιρρήματα από επίθετα αλλά κυρίως ουσιαστικά από επίθετα. Ενδεικτικά:

(43)

- α) παπατζωτή_ο ‘κλεψιά’ < παπατζωτή_{επ.}
- β) φραγκολουμπινίστικα_ο ‘η γλώσσα καλιαρντά’ < φραγκολουμπινίστικα_{επ.}
- γ) νεμρώδι_ο ‘κυνήγι’ < Νεμρώδο ‘βιβλικό πρόσωπο γνωστός για το κυνήγι’
- δ) κατώπλακα_{επιρ} ‘καταγής’ < ? κατώπλακα_ο
- ε) πρωτόπλακα_{επιρ} ‘πάνω’ < πρωτόπλακα_ο ‘πρώτος όροφος’

Σε κάποιες περιπτώσεις η σημασία της βάσης δεν είναι γνωστή. Σε αυτές η αναγνώριση της βάσης έγινε με σημασιολογικά και δομικά κριτήρια. Για παράδειγμα, στο (43α) με βάση τη σημασία που έχει η παράγωγη λέξη είναι σαφές ότι η βάση είναι το ουσιαστικό παπάς (‘στοιχηματικό παιχνίδι που συνδέεται με εξαπάτηση’). Μία άλλη περίπτωση είναι η λέξη (43δ). Ο Πετρόπουλος (2016) αναφέρει το ζεύγος *πρωτόπλακα* (‘πάνω’) και *πρωτόπλακα* (‘πρώτος όροφος’). Με βάση αυτό υπέθεσα ότι το επίρρημα κατώπλακα ‘καταγής’ έχει αντίστοιχα βάση ένα ουσιαστικό. Ωστόσο, δεν είναι σαφές ποια είναι η σημασία του.

4.3 Παραγωγή χωρίς προσφυματοποίηση

Στα ελληνικά βάση του σχηματισμού νέων λέξεων είναι το θέμα (Ράλλη 2014α, 2014β). Παράλληλα, όμως, υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις όπου ο σχηματισμός λέξεων βασίζεται σε ολόκληρη τη λέξη. Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσω τις διαδικασίες αυτές.

4.3.1 Περικοπή

Η διαδικασία της περικοπής συνίσταται στον σχηματισμό μία νέας λέξης μέσω της αποκοπής τεμαχίου από υπάρχουσα λέξη (Ξυδόπουλος 2008· Lieber 2009). Στα καλιαρντά, όπως και γενικότερα στα ελληνικά (βλ. Ξυδόπουλο 2008), η συγκεκριμένη διαδικασία δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγική. Παρ’ όλα αυτά στα καλιαρντά φαίνεται να είναι πιο παραγωγική σε σχέση με την KNE όπου παρατηρείται σχεδόν αποκλειστικά σε κύρια ονόματα (π.χ. *Σάκης* < *Διονυσάκης* < *Διονύσης*). Αντίθετα, στα καλιαρντά

εμφανίζεται κυρίως σε προσηγορικά και σπάνια σε ρήματα. Το κομμάτι που αποκόπτεται μπορεί να είναι ή το αρχικό ή/και το τελικό. Για παράδειγμα:

(44)

- α) τνα ‘σπυρί’ < αίτνα ‘σπυρί’
- β) κέλω ‘βλέπω’ < δικέλω ‘βλέπω’
- γ) λιάρντα ‘η γλώσσα καλιαρντά’ < καλιαρντά ‘η γλώσσα καλιαρντά’
- δ) εξπλίκα ‘εξήγηση’ < εξπλικατσιόνα ‘εξήγηση’
- ε) λιάρντω ‘η γλώσσα καλιαρντά’ < καλιαρντά ‘η γλώσσα καλιαρντά’

Αυτό που ξεχωρίζει την διαδικασία της περικοπής στα καλιαρντά από την KNE είναι ότι σποραδικά η διαδικασία αυτή μπορεί να επιφέρει και άλλες αλλαγές στη λέξη. Στο (44γ), αν και δεν αποκόπτεται η τονισμένη συλλαβή όπως στο (44δ), παρατηρείται μετακίνηση του τόνου. Ακόμη, σε δύο περιπτώσεις (44δ, ε) παρατηρείται αλλαγή της κατάληξης. Στην πρώτη περίπτωση η αλλαγή αυτή συνοδεύεται με αλλαγή κλιτικής τάξης καθώς αποκόπτεται η συλλαβή που περιλαμβάνει το κλιτικό επίθημα. Η ένταξη από την 5^η στην 6^η κλιτική τάξη οφείλεται στην φωνολογική μορφή της εναπομείνουσας λέξης σε συνδυασμό με την επιλογή διατήρησης του ίδιου γένους με την προερχόμενη λέξη.¹¹ Ωστόσο στη δεύτερη περίπτωση (44ε) δεν είναι σαφές γιατί παρατηρείται αλλαγή της κατάληξης.

4.3.2 Άλλες διαδικασίες παραγωγής

Στα καλιαρντά εντοπίζονται πολύ περιορισμένα οι διαδικασίες της παραγωγής με αλλαγή τόνου και της μετάθεσης. Η παραγωγή με αλλαγή τόνου διαφέρει με τις υπόλοιπες διαδικασίες καθώς: «συνδέεται με την υπερτεμαχιακή πλευρά της λέξης» (Ράλλη 2014α: 143). Η διαδικασία δεν είναι ιδιαίτερα παραγωγική στα ελληνικά λόγω της πλούσιας κλίσης (Ράλλη 2014α). Η αλλαγή της θέσης του τόνου συνοδεύεται με αλλαγή της κλίσης. Σε επίπεδο σημασίας η νέα λέξη αποτελεί μεγεθυντικό. Στα καλιαρντά εντοπίζεται μία τέτοια περίπτωση.

(45) ηράκλωο ‘γυναικάρα’ < ηρακλιάο ‘γυναίκα’ (< ρομ. rakli ‘κοπέλα, όχι Ρομ στην καταγωγή’

¹¹ Σε αυτή την εργασία χρησιμοποιώ την κατηγοριοποίηση της Ralli (2000). Για μία επισκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με τις κλιτικές τάξεις στην ελληνική βλ. Ράλλη (2014α: 116-123).

Τέλος, στα καλιαρντά παρατηρούνται και περιπτώσεις μετάθεσης, μετακίνησης δηλαδή των συλλαβών μία λέξης. Αν και η διαδικασία αυτή είναι πολύ παραγωγική στο περιθωριακό λεξιλόγιο (βλ. Χριστοπούλου 2016: 278-281) στα καλιαρντά εντοπίζονται μόνο δύο περιπτώσεις.

(46)

α) ξαμιλάρι ‘μαξιλάρι’ < μαξιλάρι

β) κομόντα ‘ντομάτα’ < ντομάτα¹²

5. Σύνθεση

Σύμφωνα με τον Montermini (2010: 80) η σύνθεση είναι κυρίως μία γραμματική έννοια που έχει ως στόχο τον λεξιλογικό εμπλουτισμό βασιζόμενη στην πιο γενική γνωστική ικανότητα: τη συγχώνευση δύο στοιχείων μέσω της παράθεσής τους.

Η σύνθεση έχει εντοπιστεί σε γλώσσες διαφορετικών τυπολογικών ομάδων με την παραγωγικότητα του φαινομένου να ποικίλλει. Το ζήτημα της εμφάνισης του φαινομένου εξαρτάται, κυρίως, από το τι ορίζεται ως σύνθετο (Gaeta & Ricca 2009· Bauer 2009α). Η διαδικασία της σύνθεσης και το προϊόν της, όπως και άλλες κεντρικές έννοιες στη γλωσσολογία (π.χ. λέξη βλ. Kenesei 2007), δεν έχουν λάβει ένα καθολικά αποδεκτό ορισμό (Montermini 2010). Οι Scalise & Vogel (2010) κάνουν μία ανασκόπηση των ορισμών που έχουν δοθεί και παρατηρούν την αδυναμία να διατύπωσης ενός ομόφωνα αποδεκτού ορισμού βάσει των χαρακτηριστικών των συστατικών που μετέχουν στη σύνθεση (βλ. και Guevara & Scalise 2009). Παραλληλα, ο Montermini (2010) παρατηρεί ότι εξίσου δύσκολο είναι να οριστεί η σύνθεση με βάση το προϊόν της διαδικασίας.

Οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί από τους ερευνητές καλύπτουν κάποιες γλώσσες αλλά αντιμετωπίζουν προβλήματα σε άλλες. Συχνά η σύνθεση ορίζεται ως διαδικασία συνδυασμού λέξεων (Fabb 1998: 66· Bissetto & Scalise 2005: 319). Αυτός ο ορισμός αν και είναι επαρκής για τις ρομανικές γλώσσες και τα αγγλικά αντιμετωπίζει πρόβλημα στα ελληνικά όπου ο σχηματισμός συνθέτων αξιοποιεί πολύ συχνά τη μορφολογική κατηγορία του θέματος. Είναι αυτονόητο ότι για τους ίδιους λόγους η σύνθεση δεν μπορεί

¹² Η Κατσούδα προτείνει την ετυμολόγηση από το διαλεκτικό *κομοντόρι* < *πομοντόρι* ‘ντομάτα’ (Χριστοπούλου 2016: 278, υποσημείωση 95).

να οριστεί ως η διαδικασία σχηματισμού λέξεων μέσω του συνδυασμού θεμάτων. Η Ralli (2013α: 10) δίνει έναν πιο γενικό ορισμό καθώς ορίζει τη σύνθεση ως διαδικασία σχηματισμού λέξεων με τον συνδυασμό τουλάχιστον δύο λεξημάτων. Η διαδικασία αυτή έχει ως αποτέλεσμα: «τη δημιουργία μορφολογικά πολύπλοκων στοιχείων» (Ράλλη 2014β:18) τα οποία «έχουν όλα τα χαρακτηριστικά του στοιχείου που αποκαλείται ‘λέξη’» (Ράλλη 2014α: 164). Αυτός ο ορισμός είναι, πράγματι, πιο γενικός. Το λέξημα διαθέτει διαφορετικές πραγματώσεις (Montermini 2010) και η κάθε γλώσσα διαφέρει ως προς την έκφραση του λεξήματος που επιλέγει (π.χ. θέμα ελληνικά βλ. Ράλλη 2014β· Ralli 2013α, λέξη π.χ. αγγλικά βλ. Lieber 2009, ρίζα π.χ. κινέζικα βλ. Packard 2000) χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιλέγει αποκλειστικά μία. Τα αγγλικά, παραδείγματος χάρη, χρησιμοποιούν, κυρίως, λέξεις (π.χ. *greenhouse*) χωρίς να απουσιάζουν, όμως, γηγενή (π.χ. *scissor-blade* Ralli 2013α: 11) και μη (π.χ. *biologist*) θέματα για τον σχηματισμό συνθέτων. Παρ’ όλα αυτά και αυτός ο ορισμός δεν καλύπτει απόλυτα το ευρύ φαινόμενο της σύνθεσης καθώς κάποιες γλώσσες χρησιμοποιούν φράσεις ως συστατικά των συνθέτων. Οι φράσεις αυτές, όπως έχουν παρατηρήσει οι Arcodia, Grandi και Montermini (2009) και οι Scalise και Lieber (2006), δεν είναι αναγκαστικά λεξικοποιημένες δομές (π.χ. αγγλικά *over-the-fence gossip* από Scalise & Lieber 2006: 4, ιαπωνικά *NP karaoke to geemu-taikai* κυριολεκτικά ‘*καραόκε και παιχνίδι-τουρνουά*’ από Kageyama 2009: 823). Στην παρούσα εργασία θα παρουσιάσω τη σύνθεση στα καλιαρντά έχοντας ως αφετηρία τον ορισμό της Ralli (2013α) αναγνωρίζοντας παράλληλα τους περιορισμούς του οι οποίοι, όμως, δεν αφορούν τα ελληνικά.

Ένα ακόμη ζήτημα στο οποίο δεν υπάρχει συμφωνία ως προς τη σύνθεση είναι ποιος τομέας της γραμματικής είναι υπεύθυνος για τον σχηματισμό των συνθέτων. Οι Scalise & Vogel (2010: 4-5) κάνουν μία ανασκόπηση των απόψεων παίρνοντας θέση υπέρ μίας μορφολογικής προσέγγισης τη σύνθεσης. Αντίθετα, ο Anderson (1992 από Ralli 2013α) τοποθετεί τη σύνθεση στη σύνταξη καθώς παρουσιάζει εσωτερική δομή κάτι που στο θεωρητικό του πλαίσιο δεν ισχύει για τις υπόλοιπες λέξεις. Η Ralli (2013β) παρατηρεί ότι η απάντηση σε αυτό το ερώτημα εξαρτάται από τα γλωσσικά δεδομένα που έχει κανείς να αναλύσει και, ως εκ τούτου, διαφέρει από γλώσσα σε γλώσσα. Εξετάζοντας τα ελληνικά (2013β) υπογραμμίζει ότι διαθέτουν κυρίως σύνθετα που ανήκουν στον τομέα της μορφολογίας. Παράλληλα, όμως, με αυτά έχουν κάνει την εμφάνισή τους -υπό την επιρροή των αγγλικών και των ρομανικών γλωσσών- στην ελληνική και δομές που ονομάζει φραστικά σύνθετα (Ralli 2013β). Οι δομές αυτές παρουσιάζουν χαρακτηριστικά και συνθέτων (π.χ. λεξική ακεραιότητα) αλλά και φράσεων (ενεργή εσωτερική κλίση).

Τα καλιαρντά διαθέτουν τόσο μορφολογικά σύνθετα όσο και κάποιες πολυλεκτικές δομές που μοιάζουν με τα φραστικά σύνθετα της ΚΝΕ. Τα μορφολογικά σύνθετα είναι αδιαμφισβήτητα η πολυπληθέστερη κατηγορία λέξεων στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016). Συγκεκριμένα, στο διαθέσιμο εντοπίζονται 1258 μορφολογικά σύνθετα.¹³ Σύμφωνα με τους Scalise & Vogel (2010: 4) η δημιουργία συνθέτων εκπληρώνει μία επικοινωνιακή στρατηγική. Στα καλιαρντά ο παραγωγικός σχηματισμός τους συνδέεται με τη θέληση των ομιλητών να αποκλείσουν όσους δεν ανήκουν στην εσωομάδα (βλ. ενότητα 5.4). Συγχρόνως, η δημιουργία συνθέτων προτιμάται για στυλιστικούς λόγους καθώς εξυπηρετεί την τάση της ποικιλίας για δημιουργία απροσδόκητων και χιουμοριστικών σχηματισμών (Ρεβενιώτη 2014). Οι δύο αυτές λειτουργίες της σύνθεσης στα καλιαρντά αντανακλώνται ξεκάθαρα στα σύνθετα που διαθέτουν τρία ή ακόμη και τέσσερα συστατικά. Ενδεικτικά:

(1)

- α) τζαζμπερντεπουρότσαρδο ‘εθνικό ίδρυμα’ < τζαζ ‘διώχνω’_P –
 μπερντε ‘χρήμα’_O – πουρ ‘γέρος’_O – ο – τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’_O –
 ο_O
- β) ρενοτσαρδόρουνα ‘χωροφύλακας’ < ρεν ‘βασιλιάς’_O – ο –
 τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’_O – ο – ρουνα ‘αστυνόμος’_O – ∅_O
- γ) ματσομπερντεδόκουτο < ‘ταμείο’ ματσ ‘μάτσο’_O – ο –
 μπερντεδ ‘χρήμα’_O – ο – κουτ ‘κουτί’_O – ο_O
- δ) μακινοδιπλόροδα < ‘μοτοσικλέτα’ μακιν ‘μηχανή’_O – ο –
 διπλ ‘διπλός’_E – ο – ροδα_O – ∅_O

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσω τη σύνθεση στα καλιαρντά. Σχετικά με αυτά έχουν προταθεί πολλές κατηγοριοποιήσεις οι οποίες αξιοποιούν διαφορετικά κριτήρια (βλ. Bisetto & Scalise 2009). Στην παρούσα εργασία η παρουσίαση των δεδομένων θα γίνει αξιοποιώντας τις τέσσερις κατηγοριοποιήσεις που προτείνει η Ralli (2013α). Συγκεκριμένα τα σύνθετα θα εξεταστούν ως προς (i) το δομικό σχήμα του συνθέτου, (ii) τη γραμματική κατηγορία των συστατικών και ολόκληρου του συνθέτου, (iii) τις

¹³ Ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει αρκετά σύνθετα που δεν συμπεριέλαβα στο υλικό μου λόγω της αδυναμίας αναγνώρισης κάποιου από τα συστατικά.

γραμματικές σχέσεις των συστατικών και (iv) τη θέση της κεφαλής. Η τελευταία ενότητα στρέφεται στις πολυλεκτικές δομές.

5.1 Τα χαρακτηριστικά των μορφολογικών συνθέτων

Τα σύνθετα στην ελληνική μπορούν να διακριθούν από τις παράγωγες λέξεις και τις φράσεις στη βάση δομικών, φωνολογικών και σημασιολογικών κριτηρίων (Ralli 2013α). Αρχικά, τα σύνθετα αποτελούν αναφορικές νησίδες καθώς η σύνταξη δεν έχει πρόσβαση στην εσωτερική δομή της λέξης (Ralli 2013α, 2019β, Ράλλη 2014β). Τα βασικά επιχειρήματα υπέρ αυτής της θέσης είναι τα ακόλουθα (Ralli 2013α: 20-22):¹⁴

- (i) Δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί το ένα συστατικό χωρίς το άλλο (π.χ. *πολύ γαργαρογκλασόνι ‘παγωμένο αναψυκτικό’).
- (ii) Δεν μπορεί να μπει κάποιο άλλο στοιχείο εμβόλιμα στο σύνθετο (π.χ. *γαργαρο του παιδιού γκλασόνι).
- (iii) Δεν μπορεί το ένα συστατικό να βρίσκεται σε σχέση παράταξης με κάποιο συστατικό έξω από το σύνθετο (π.χ. δροσιστικό και γαργαρογκλασόνι).
- (iv) Δεν παρουσιάζουν ενεργή κλίση στο εσωτερικό. Κάποια σύνθετα που ανάγονται στην αρχαία ελληνική ή έχουν κατασκευαστεί κατά το αρχαιοελληνικό πρότυπο παρουσιάζουν κλίση η οποία, όμως, δεν είναι ενεργή (π.χ. πανεπιστημιούπολη αλλά *πανεπιστημιωνπόλεις).
- (v) Σε αντίθεση με τις φράσεις τα σύνθετα παρουσιάζουν τις περισσότερες φορές αυστηρή σειρά στο εσωτερικό τους (π.χ. λατσοβεγγέρα ‘δεξίωση’ < λατσο- ‘ωραίος’ + βεγγέρα ‘επίσκεψη’ αλλά όχι *βεγγερόλατση).

Ένα ακόμη επιχείρημα υπέρ του μορφολογικού χαρακτήρα της σύνθεσης στην ελληνική αποτελεί η χρήση μορφολογικών κατηγοριών. Συγκεκριμένα, για το σχηματισμό συνθέτων η ελληνική χρησιμοποιεί θέματα (Ralli 2003β, Ράλλη 2014β· Ralli 2013α, β). Αυτό επιβεβαιώνεται εύκολα από την αδυναμία των στοιχείων αυτών να εμφανιστούν ανεξάρτητα στο λόγο (π.χ. στη λέξη *λατσοβεγγέρα*, δεν μπορεί να εμφανιστεί το α’ συστατικό *λατσο* χωρίς την προσθήκη κλίσης). Σύμφωνα με τη Ralli (2013α) η χρήση θεμάτων συνδέεται με την παρουσία πλούσιου κλιτικού συστήματος στη γλώσσα.

Αν και η φωνολογία συνιστά διαγλωσσικά επισφαλές κριτήριο προσδιορισμού των συνθέτων (Lieber & Štekauer 2009) στα ελληνικά τα σύνθετα αποτελούν πάντα

¹⁴ Ωστόσο, και αυτά τα κριτήρια προσδιορισμού των συνθέτων ως λέξεων έχουν τους περιορισμούς τους. Όπως παρατηρούν οι Lieber & Štekauer (2009) το πρώτο κριτήριο αφορά μόνο τα σύνθετα που το αριστερό συστατικό είναι ποσοτικό επίθετο και όχι αυτά με αόριστη σημασία.

φωνολογικές λέξεις. Το χαρακτηριστικό αυτό επιβεβαιώνεται στη βάση δύο παρατηρήσεων (Nespor & Ralli 1996):

- (i) Έχουν έναν τόνο. Ο τόνος αυτός μπορεί είτε να είναι ίδιο με αυτόν του δεύτερου συστατικού είτε να διαφέρει (βλ. ενότητα 5.2).
- (ii) Κατά τον σχηματισμό των συνθέτων πραγματοποιούνται φωνολογικές διεργασίες που δεν παρατηρούνται σε φράσεις (π.χ. αποβολή του συνδετικού φωνήεντος όταν το δεύτερο συστατικό ξεκινά από φωνήεν πιο ψηλά στην φωνηεντική ιεραρχία).

Τα δύο προαναφερθέντα χαρακτηριστικά των ελληνικών συνθέτων αποτελούν τον λόγο που τα σύνθετα συνιστούν γραφηματικές ενότητες (Ralli 2013α)¹⁵. Εφόσον αποτελούν φωνολογικές λέξεις (Nespor & Ralli 1996) και κάνουν χρήση κατηγοριών που δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα είναι φυσικό επακόλουθο ότι κατά την γραφή τους θα γράφονται ως ένα ενιαίο σύνολο που διακρίνεται από τις υπόλοιπες λέξεις.

Επίσης, κατά τη σύνθεση γίνεται χρήση και μίας λειτουργικής κατηγορίας η οποία μαρκάρει τη διαδικασία της σύνθεσης (Ράλλη 2014β). Το στοιχείο αυτό αποκαλείται συνδετικό στοιχείο (Ράλλη 2014β· Ralli 2013α) ή ένθημα (Haspelmath & Sims 2010· Galeas 2002). Τα σύνθετα στην ελληνική διαθέτουν το συνδετικό φωνήεν -ο-. Η παρουσία τέτοιων στοιχείων είναι συχνή και σε άλλες γλώσσες (π.χ. γερμανικά βλ. Koliopoulou 2014, πολωνικά βλ. Szymanek 2009, δανέζικα βλ. Bauer 2009β). Το συνδετικό φωνήεν δεν ανήκει σε κανένα από τα δύο συστατικά.¹⁶ Σύμφωνα με τη Ράλλη (2014β) το -ο- δεν έχει μορφηματική υπόσταση και σημασία αλλά προστίθεται με διορθωτικό κανόνα μετά τη σύνθεση (Nespor & Ralli 1996). Σε αντίθεση με το τι συμβαίνει σε άλλες γλώσσες (π.χ. γερμανικά βλ. Koliopoulou, πολωνικά βλ. Szymanek 2009) η ελληνική διαθέτει ένα μόνο συνδετικό στοιχείο το οποίο και δεν μπορεί να αντικατασταθεί από κάτι άλλο (Koliopoulou 2014). Διαχρονικά, το συνδετικό φωνήεν προήλθε από το θεματικό φωνήεν της αρχαίας ελληνικής (Ralli 2013α). Η διαδικασία τροπής τους σε λειτουργικό στοιχείο συνιστά περίπτωση μορφολογοποίησης η οποία ξεκίνησε ήδη από την κλασική περίοδο

¹⁵ Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι διαγλωσσικά το αν αποτελούν γραφηματικές ενότητες είναι επισφαλές κριτήριο. Για παράδειγμα στα αγγλικά τα σύνθετα ποικίλλουν ως προς τον τρόπο γραφής τους (π.χ. *flowerpot*, *flower-pot*, *flower pot* Lieber & Štekauer 2009: 7).

¹⁶ Ο Boož (2007) συμπεριλαμβάνει το συνδετικό φωνήεν στο αριστερό συστατικό και θεωρεί ότι το φωνήεν μαζί με το αριστερό συστατικό αποτελούν ένα αλλόμορφο που εμφανίζεται αποκλειστικά στη σύνθεση. Μία τέτοια ανάλυση είναι αναμφίβολα αντικοινωνομική καθώς προϋποθέτει τουλάχιστον ένα αλλόμορφο για κάθε λήμμα του λεξικού (Ralli 2009α).

και ολοκληρώθηκε την ελληνιστική (Ralli 2013α). Συγχρονικά, η παρουσία του είναι σταθερή στα ελληνικά σύνθετα. Η εμφάνισή του έχει διττή λειτουργία: την ενίσχυση της συνοχής μεταξύ των συστατικών και την ομαλή μετάβαση από το ένα στο άλλο. Το συνδεδετικό φωνήεν μπορεί να συνδυαστεί με συστατικά όλων των γραμματικών κατηγοριών (Ralli 2013α). Η απουσία του οφείλεται σε μορφολογικούς, σε φωνολογικούς παράγοντες ή λεξικούς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, το συνδεδετικό φωνήεν συχνά αποβάλλεται όταν το δεύτερο συστατικό ξεκινά από φωνήεν πιο ψηλά στη φωνηεντική ιεραρχία (ά > α > έ > ε > ό > ο > ί > ι > ύ > υ π.χ. *ξίνασβέστης* ‘γιαούρτι’, για φωνηεντική ιεραρχία βλ. Χατζιδάκι 1907). Ωστόσο, το συνδεδετικό φωνήεν διατηρείται συχνά κατά παράβαση της φωνηεντικής ιεραρχία με σκοπό να εξασφαλιστεί η συνοχή των συστατικών (Ralli 2013α). Αυτό είναι προφανές στα παρατακτικά σύνθετα που εμφανίζουν χαλαρή συνοχή και η παρουσία του συνδεδετικού φωνήεντος καθίσταται απαραίτητη (π.χ. *πηγαινοέρχομαι*). Ακόμη, το συνδεδετικό φωνήεν εμφανίζεται μόνο όταν το αριστερό συστατικό είναι θέμα και όχι λέξη (Ralli 2013α π.χ. *ζώτσαρδο* ‘μπαλκόνι’ < *έζω* + *τσαρδ-* ‘σπίτι, κτήριο’). Τέλος, συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του πρώτου συστατικού, κυρίως, μπορεί να εμποδίσουν την εμφάνιση του συνδεδετικού φωνήεντος. Για παράδειγμα, όταν το αριστερό συστατικό είναι δάνεια λέξη συχνά δεν εμφανίζεται το συνδεδετικό φωνήεν (π.χ. *ανιματσούρνος* ‘χάρος’ < ιταλ. *anima* ‘ψυχή’ + *τσουρνέω* ‘κλέβω’, *μπούζγαλο* ‘παγωτό’ < *μπούζι* ‘κρύος’ < τουρκ. *buz* + *γάλα*).

Τέλος, ένα ακόμη χαρακτηριστικό των συνθέτων είναι η σημασιολογική αδιαφάνεια, δηλαδή η εμφάνιση σημασίας που δεν προκύπτει από τα επιμέρους συστατικά (Ralli 2013α).¹⁷ Το χαρακτηριστικό αυτό διαφοροποιεί σε μεγάλο βαθμό τα σύνθετα από τις φράσεις. Ο διαχωρισμός, όμως, δεν είναι απόλυτος καθώς υπάρχουν τόσο σημασιολογικά αδιαφανείς φράσεις όσο και διαφανή σύνθετα. Άλλωστε, οι νεολογισμοί βασίζονται στην σημασιολογική διαφάνεια ώστε να είναι εύκολα κατανοητοί από τον δέκτη (Jackendoff 2009). Το μέγεθος της σημασιολογικής (α)διαφάνειας μπορεί να ποικίλει. Η ελληνική διαθέτει διαφανή (π.χ. *ασπρόμαυρος*, *πηγαινοέρχομαι*), ημι-διαφανή (π.χ. *ψυχοκόρη* από Ralli & Andreou 2012: 68) και πλήρως αδιαφανή σύνθετα (π.χ. *αλογουρά* ‘είδος χτενίσματος’ από Ralli 2013α: 19).

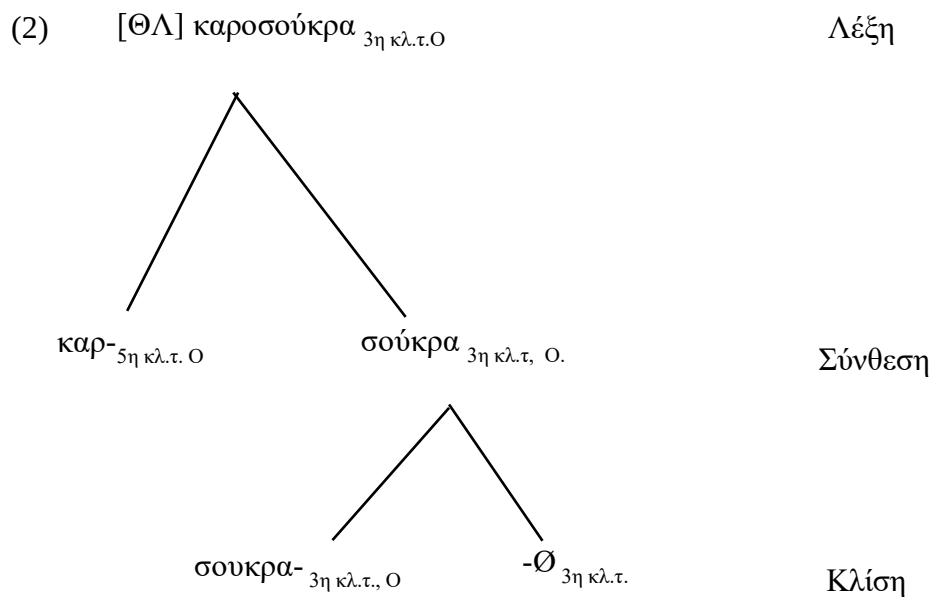
¹⁷ Ωστόσο, όπως παρατηρεί ο Παπαναγιώτου (2016) τα σύνθετα των οποίων η σημασιολογική μεταβολή μπορεί να ανιχνευθεί συγχρονικά δεν πρέπει να θεωρούνται σημασιολογικά αδιαφανή.

5.2 Δομικά σχήματα συνθέτων

Τα καλιαρντά, όπως η ΚΝΕ, χρησιμοποιούν θέματα και λέξεις για τον σχηματισμό συνθέτων σε όλους τους πιθανούς συνδυασμούς (Ralli 2013α, Ράλλη 2014β). Τα τέσσερα πιθανά δομικά σχήματα που προκύπτουν (Θέμα + Θέμα [ΘΘ], Θέμα + Λέξη [ΘΛ], Λέξη + Θέμα [ΛΘ], Λέξη + Λέξη [ΛΛ]) διαφοροποιούνται ως προς την παραγωγικότητά τους.

5.2.1 Σύνθετα [Θέμα + Λέξη]

Στο δομικό σχήμα [ΘΛ] εντάσσονται 418 σύνθετα. Στα σύνθετα αυτής της κατηγορίας η θέση του τόνου, η κλιτική τάξη και κατ' επέκταση το γένος (Ralli 2000) συμπίπτουν με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά του δεξιού συστατικού. Σύμφωνα με την αρχή διατήρησης της δομής μία ολοκληρωμένη λέξη δεν μπορεί να χάσει τις τονικές και μορφοσυντακτικές της ιδιότητες. Για αυτό τον λόγο, οι Nespor και Ralli (1996) συμπεραίνουν ότι το δεξί συστατικό είναι ολοκληρωμένη λέξη ο σχηματισμός της οποίας προηγήθηκε της σύνθεσης. Ως παράδειγμα δίνεται η λέξη *καροσούκρα* 'βενζίνη' (< *καρ-* 'αμάξι' + *σούκρα* 'ζάχαρη') όπου τόσο το δεξί συστατικό όσο και το σύνθετο έχουν τον τόνο στην παραλήγουσα και ανήκουν στο θηλυκό γένος και την 3^η κλιτική τάξη.

Συνοπτικά, μερικά ακόμη παραδείγματα από τα καλιαρντά είναι τα ακόλουθα.

(3) [ΘΛ]

- α) μαντοπουρός 'αρτοποιός' < μαντ 'ψωμί' ο – ο – πουρός 'γέρος' ο
- β) κοσμοαλάνα 'πλατεία' < κοσμ ο – ο – αλάνα ο

- γ) μολόλετρα ‘λογαριασμός νερού’ < μολ ‘νερό, υγρό’_ο – ο –
λέτρα ‘γράμμα’_ο
- δ) μπρατελογωνία ‘μασχάλη’ < μπρατελ ‘χέρι’_ο – ο – γωνία_ο
- ε) σαρκοδομή ‘κόκκαλο’ < σαρκ_ο – ο – δομή_ο
- στ) γκοντοδιακονεύω ‘προσεύχομαι’ < γκοντ ‘θεός’_ο – ο – διακονεύω_ρ
- ζ) τερομαρινάρω ‘ταξιδεύω μέσω ξηράς’ < τερ ‘γη’_ο – ο –
μαρινάρω ‘ταξιδεύω’_ρ
- η) γκοντοζητιανεύω ‘προσεύχομαι’ < γκοντ ‘θεός’_ο – ο – ζητιανεύω_ρ
- θ) αεραγκιστρώνω ‘μαγνητίζω’ < αερα_ο – αγκιστρώνω_ρ
- ι) φτερομαρινάρω ‘ταξιδεύω με αεροπλάνο’ < φτερ_ο – ο –
μαρινάρω ‘ταξιδεύω’_ρ

5.2.2 Σύνθετα [Θέμα + Θέμα]

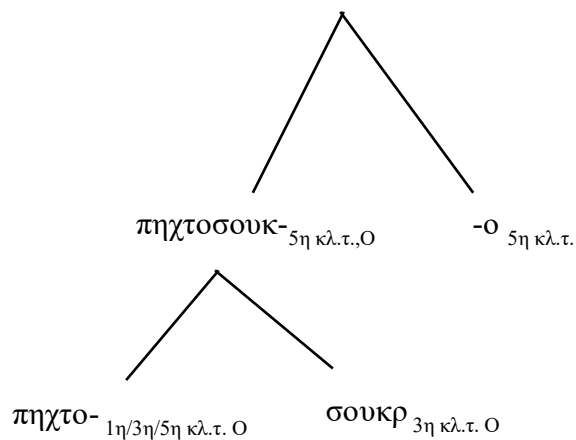
Στο υλικό 820 σύνθετα δημιουργούνται από το συνδυασμό θεμάτων. Σε αυτά τα σύνθετα η θέση του τόνου διαφέρει από τα χαρακτηριστικά του δεξιού συστατικού. Σύμφωνα με τις Nespor και Ralli (1996) ο συνδυασμός δύο θεμάτων δημιουργεί ένα νέο θέμα στο οποίο δεν κληρονομούνται οι τονικές ιδιότητες των θεμάτων που το δημιούργησαν καθώς τα θέματα έχουν ασθενείς τονικές ιδιότητες. Μετά την ένωση των δύο θεμάτων προστίθεται η κλίση δημιουργώντας έτσι μία μορφολογικά ολοκληρωμένη λέξη. Στη συνέχεια, στο σύνθετο εφαρμόζεται ένας ειδικός κανόνας τονισμού ο οποίος τοποθετεί τον τόνο στην προπαραλήγουσα.

Εκτός από τη θέση του τόνου συχνά τα σύνθετα αυτού του δομικού σχήματος διαφοροποιούνται και ως προς την κλίση. Συγκεκριμένα, πολύ συχνά τα σύνθετα εντάσσονται στην 5^η κλιτική τάξη. Η στενή σύνδεση κλίσης και γένους στην ελληνική (βλ. Ralli 2000) συνεπάγεται ότι η μεταβολή της κλιτικής τάξης έχει επιπτώσεις και στο γένος. Η ένταξη στην 5^η κλιτική τάξη οδηγεί στην απόδοση του ουδέτερου γένους στα σύνθετα καθώς υπάρχει απόλυτη αντιστοίχιση μεταξύ της συγκεκριμένης κλιτικής τάξης και του ουδέτερου γένους (Ράλλη 2014α). Η δομή ενός αντιπροσωπευτικού παραδείγματος από τα καλιαρντά δίνεται στο (4).¹⁸

¹⁸ πηχτόσουκρο ‘μέλι’ (< πηχτ -ο- σούκρα ‘ζάχαρη’)

(4) [ΘΘ] Πηχτόσουκρο ‘μέλι’

Λέξη

Κλίση

Σύνθεση

Μερικά άλλα παραδείγματα από τα καλιαρντά είναι τα ακόλουθα.

(5) [ΘΘ]

α) ντουπόγουντο ‘γκλοπ’ < ντουπ ‘δαρμός’_Ο – ο – γουντο ‘ξύλο’ – ο_Ο

β) ματσότσαρδο ‘ταμείο’ < ματσ ‘χρήμα’_Ο – ο –

τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’_Ο – ο_Ο

γ) μολόμουχλο ‘ξύδι’ < μολ ‘νερό, υγρό’_Ο – ο – μουχλ ‘μούχλα’_Ο – ο_Ο

δ) ροζόφρισο ‘παρμπούνι’ < ροζ_Ε – ο – φρισ ‘ψάρι’_Ο – ο_Ο

ε) ποπιλόμπουσο ‘λεωφορείο’ < ποπιλ ‘κόσμος’_Ο – ο –

μπουσ ‘λεωφορείο’_Ο – ο_Ο

στ) μπουζοντούλαπο ‘ψυγείο’ < μπουζ ‘κρύο’_Ε – ο – ντουλαπο – ο_Ο

ζ) λατσόφλορο ‘ωραίο λουλούδι’ < λατσ ‘ωραίος’_Ε – ο –

φλορ ‘λουλούδι’_Ο – ο_Ο

η) φρεσκοτάμπακο ‘τσιγάρο με μέντα’ < φρεσκ_Ε – ο –

ταμπακ ‘τσιγάρο’_Ο – ο_Ο

θ) καρβουνόμακο ‘καρβουνόσκονη’ < καρβουν_Ο – ο – μακ ‘λεκές’_Ο –

ο_Ο

ι) ~ατμοκάζανο ‘σιδηρόδρομος’ < ατμ_Ο – ο – καζαν_Ο – ο_Ο

Σε αντίθεση με τη θέση του τόνου, ωστόσο, συχνά η κλιτική τάξη του συνθέτου -και κατ’ επέκταση το γένος- δεν διαφέρουν από τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά του δεξιού

συστατικού. Τα σύνθετα αυτά εμπίπτουν στο δομικό σχήμα [ΘΘ] καθώς όπως παρατηρούν οι Nerspor & Ralli (1996) ο κανόνας διατήρησης τονισμού δεν θα επέτρεπε την μετακίνηση του τόνου στην προπαραλήγουσα αν το δεξί συστατικό ήταν ολοκληρωμένη λέξη. Παραδείγματος χάρη:

(6) [ΘΘ]

- α) μολόβραχος ‘κύμα’ < μολ ‘νερό, υγρό’₀ – ο – βραχ₀ – ο₀
- β) τσαρδόκουκος ‘εργένης’ < τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’₀ – ο – κουκ₀ – ο₀
- γ) τουριστόφακα ‘ακρόπολη’ < τουριστ₀ – ο – φακα₀ – ∅₀
- δ) βακουλόσταμπα ‘βαφτίσια’ < βακουλ ‘εκκλησία’₀ – ο – σταμπα₀ – ∅₀
- ε) μαντόσκονη ‘αλεύρι’ < μαντ ‘ψωμί’₀ – ο – σκονη₀ – ∅₀
- στ) χαλόσακος ‘στομάχι’ < χαλ ‘φαγητό’₀ – ο – σακ₀ – ο₀
- ζ) μπαρκόσκυλος ‘ναυτικός χαμηλής βαθμίδας’ < μπαρκ ‘είδος πλοίου’₀ – ο – σκυλ₀ – ο₀
- η) παγκρόπουρος ‘κουρέας’ < παγκρ ‘μαλλί’₀ – ο – πουρ ‘γέρος’₀ – ο₀
- θ) τουριστόβραχος ‘Υδρα’ < τουριστ₀ – ο – βραχ₀ – ο₀
- ι) μουτζότοπος ‘Παρίσι’ < μουτζ ‘αιδού’₀ – ο – τοπ₀ – ο₀

Ακόμη, υπάρχουν κάποια σύνθετα όπου φαίνεται να παραβιάζουν τον ειδικό τονισμό της σύνθεσης. Τα σύνθετα αυτά ανήκουν αποκλειστικά στην 6^η κλιτική τάξη και εμφανίζουν τόνο στην παραλήγουσα. Σύμφωνα με τις Nespor και Ralli (1996) η παραβίαση του ειδικού κανόνα τονισμού είναι μόνο φαινομενική και οφείλεται στον νόμο της τρισυλλαβίας. Όπως είναι γνωστό ο τόνος στα ελληνικά πρέπει να βρίσκεται αναγκαστικά στις τρεις τελευταίες συλλαβές. Ο περιορισμός αυτός σε συνδυασμό με την προσθήκη μίας ακόμη συλλαβής στον πληθυντικό στην 6^η κλιτική τάξη (π.χ. *αδικοῦτι* ‘φέρετρο’ – *αδικοκούτια* ‘φέρετρα’) κράτησε τον τόνο στην προπαραλήγουσα ώστε η θέση του να διατηρηθεί κατά μήκος του κλιτικού παραδείγματος. Βασισμένες σε αυτή την κατηγορία συνθέτων οι Nespor και Ralli (1996) υποστήριξαν ότι ο ειδικός κανόνας τονισμού στη σύνθεση τοποθετεί τον τόνο σε συλλαβή που τουλάχιστον σε ένα κελί του κλιτικού παραδείγματος συνιστά την προπαραλήγουσα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο τόνος βρίσκεται στην προπαραλήγουσα στον πληθυντικό. Για παράδειγμα:

(7) [ΘΘ]

- α) αδερφοχώρι ‘Λονδίνο’ < αδερφ₀ – ο – χωρι₀ – ∅₀
β) καημοζούμι ‘καφές’ < καημ₀ – ο – ζουμι₀ – ∅₀
γ) κεφονεύρι ‘μπρίο’ < κεφ₀ – ο – νευρι₀ – ∅₀¹⁹
δ) σφηνομόλι ‘βουτιά’ < σφην ‘αιχμή’₀ – ο – μολι ‘νερό, υγρό’₀ – ∅₀
ε) σπαλοζούμι ‘μεδούλι’ < σπαλ₀ – ο – ζουμι₀ – ∅₀
στ) χουμσουκούτι ‘κελί’ < χουμσ ‘φυλακή’₀ – ο – κουτι₀ – ∅₀
ζ) φρισκοάχινι ‘ταραμάς’ < φρισ ‘ψάρι’₀ – ο – καχινι ‘κοτόπουλο’₀ – ∅₀
η) καϊβεκούτι ‘μπρίκι’ < καϊβε ‘καφές’₀ – κουτι₀ – ∅₀
θ) αδικοκούτι ‘φέρετρο’ < αδικε_E – ο – κουτι₀ – ∅₀

Πριν προχωρήσω στα άλλα δύο δομικά σχήματα αξίζει να σημειωθεί η μοναδική εμφάνιση συμφυρμού στα καλιαρντά. Ο Marchand (1969: 45) ορίζει την διαδικασία ως: «σύνθεση συντομευμένων λέξεων» (από McMahon 2005: 281, βλ. επίσης Κατσούδα 2009) καθώς η ειδοποιός διαφορά με τα σύνθετα είναι η εκτεταμένη απαλοιφή που υφίστανται τα συστατικά των συμφυρμών η οποία ξεπερνά κατά πολύ τον περιορισμό του γυμνού θέματος (Ralli & Karasimos 2009). Σύμφωνα με τους Ralli & Xydopoulos (2012) οι συμφυρμοί στην ελληνική εντάσσονται στο δομικό σχήμα [ΘΛ]. Ωστόσο, στα καλιαρντά η μόνη πιθανή περίπτωση συμφυρμού φαίνεται να ανήκει στο δομικό σχήμα [ΘΘ]. Η λέξη αυτή είναι το *γοργόρι* ‘χαστούκι’ < *γορ(γό) + (γρή)γορ(ο)*.

5.2.3 Σύνθετα [Λέξη + Θέμα] και [Λέξη + Λέξη]

Οι άλλοι δύο πιθανοί συνδυασμοί, όπου το αριστερό συστατικό είναι λέξη, εμφανίζονται πολύ σπανιότερα τόσο στην KNE (Ralli 2013α) όσο και στα καλιαρντά. Συγκεκριμένα, στο υλικό εντοπίζονται 17 σύνθετα [ΛΘ] και 3 [ΛΛ]. Η χαμηλή παραγωγικότητα αυτών των δομικών σχημάτων οφείλεται στις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί το αριστερό συστατικό για να χαρακτηριστεί λέξη. Συγκεκριμένα, το αριστερό συστατικό θα πρέπει να μη διαθέτει εσωτερική δομή γεγονός σπάνιο στην ελληνική. Όταν εμφανίζεται στην αριστερή θέση του συνθέτου μία μορφολογική πολύπλοκη λέξη αυτομάτως αφαιρείται το κλιτικό επίθημα (και σχεδόν πάντα και τα παραγωγικά βλ. Ralli & Karasimos 2009) καθιστώντας το στοιχείο θέμα.

¹⁹ Σύμφωνα με τη Ralli (2000) το -ι της έκτης κλιτικής τάξης δεν είναι κλιτικό επίθημα αλλά μέρος του θέματος. Ως εκ τούτου, υποθέτω ότι τα συστατικά στα παραδείγματα (7γ,δ) διαθέτουν ένα άλλομορφο που εμφανίζεται μόνο στη σύνθεση.

Η διαφορά των δύο σχημάτων έγκειται στη θέση του τόνου και την κλιτική τάξη. Όταν το δεξί συστατικό είναι θέμα εφαρμόζεται ο ειδικός κανόνας τονισμού. Ακόμη, το σύνθετο δεν ανήκει στην ίδια κλιτική τάξη με το δεξί συστατικό. Ενδεικτικά:

(8) [ΛΘ]

- α) ξώτσαρδο ‘μπαλκόνι’ < (έ)ξω_{Επιρ.} – τσαρδ’σπίτι, κτήριο’_ο – ο_ο
- β) επταζουρνού ‘εβδομάδα’ < επτά_{Αρ.} – jouγ (γαλλ.) ‘μέρα’_ο – ου_ο – ∅_ο
- γ) μολτοκαθίστρα ‘πολυθρόνα’ < μόλτο ‘πολύ’_{Επιρ.} – καθ_ρ – ιστρα_ο – ∅_ο
- δ) γυρωφυσού ‘ανεμιστήρα’ < γύρω_{Επιρ.} – φυσ_ρ – ου_ο – ∅_ο
- ε) εφτάζουπο ‘εφτάζυμο’ < εφτά_{Αρ.} – ζουπ_ρ – ∅_ο – ο_ο

Αντίθετα στα σύνθετα της δομής [ΛΛ] ο σχηματισμός του δεξιού συστατικού προηγείται της διαδικασίας της σύνθεσης. Για αυτό τον λόγο, τα σύνθετα αυτής της κατηγορίας ανήκουν στην ίδια κλιτική τάξη με το δεξί συστατικό και έχουν τον τόνο στην ίδια συλλαβή.

(9) [ΛΛ]

- α) μουτζοκοντρατέμπο ‘διακόρευση’ < μουτζ’αιδοίο’_ο – ο – κόντρα_{Επιρ} τέμπο_ο
- β) λουάχατος ‘εκείνος’ < la (ιταλ.) ‘εκεί’_{Επιρ.} – άχατος ‘εκείνος’_{Αντ.}
- γ) χαραμόλιο ‘καφές’ < χαράμι_{Επιρ.} – ο – όλιο ‘λάδι’_ο

5.3 Γραμματική κατηγορία συνθέτων

Τα σύνθετα στα καλιαρντά ανήκουν στις ίδιες γραμματικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουν και τα σύνθετα στην ΚΝΕ. Είναι ουσιαστικά, επίθετα, και ρήματα. Δεν θα αναφερθώ ξεχωριστά στα επιρρηματικά σύνθετα καθώς είναι δευτερογενείς σχηματισμοί που παράγονται από σύνθετα επίθετα (Ralli 2013α). Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιάσω τους συνδυασμούς αυτούς ανά γραμματική κατηγορία.

5.3.1 Ουσιαστικά

Οι κατηγορίες που συμμετέχουν στον σχηματισμό ουσιαστικών είναι αυτές του ουσιαστικού, του επιθέτου και του ρήματος. Τα σύνθετα με ουσιαστικά ως συστατικά

είναι ο πιο παραγωγικός συνδυασμός. Τα συστατικά των συνθέτων ενδέχεται να έχουν κάποιο παραγωγικό επίθημα (π.χ. 10ζ-ι). Για παράδειγμα:

(10) [OO]

- α) ντουμανοσωλήνας ‘καμινάδα’ < ντουμαν₀ – ο – σωλήνας₀
- β) ρενόγλαστρα ‘βασιλικός κήπος της Αθήνας’ < ρεν ‘βασιλιάς’₀ – ο – γλαστρα₀ – ∅₀
- γ) βακουλολουτσοπουρός ‘καντηλανάφτης’ < βακουλ ‘εκκλησία’₀ – ο – λουτσ ‘φως’₀ – ο – πουρός₀
- δ) σολντατομπουλουκόσπιτο ‘στρατώνας’ < σολντατ ‘στρατιώτης’₀ – ο – μπουλουκ₀ – ο – σπιτ₀ – ο₀
- ε) ντουλοχαρατσότσαρδο ‘εφορία’ < ντουλ ‘χρήμα’₀ – ο – χαρατσ₀ – ο – τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’₀ – ο₀
- στ) ρομπολούνι ‘μπουρνούζι’ < ρομπ₀ – ο – λούνι ‘κύμα’₀
- ζ) φεσοβακουλή ‘τζαμί’ < φεσ[α]²⁰ ‘τούρκος’₀ – ο – βακουλή ‘εκκλησία’₀
- ξ) κροσονισεστοσφηνιά ‘σταυροβελονιά’ < κροσ ‘σταυρός’₀ – ο – νισεστε ‘ρούχο’₀ – ο – σφηνιά ‘αιχμή’₀
- θ) τσαρδοταρακούνημα ‘σεισμός’ < τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’₀ – ο – ταρακούνημα₀
- ι) ανεμοτζάσιμο ‘ματαιοπονία’ < ανεμ₀ – ο – τζάσιμο ‘διώξιμο’₀

Ένας άλλος συνδυασμός στα καλιαρντά -όπως και στην KNE- είναι ο συνδυασμός επιθέτου με ουσιαστικό. Και σε αυτό τον συνδυασμό το σύνθετο μπορεί να διαθέτει (π.χ. 11γ) ή όχι (π.χ. 11α) κάποιο παραγωγικό επίθημα. Παραδείγματος χάρη:

(11) [EO]

- α) υγρόπρεζα ‘καφές’ < υγρ_E – ο – πρεζα₀ – ∅₀
- β) διπλοδιπλόμουτζα ‘εκατό’ < διπλ_E – ο – διπλ_E – ο – μουτζα ‘πέντε’₀ – ∅₀

²⁰ Σε αγκύλες μπαίνουν τα παραγωγικά επιθήματα που δεν εμφανίζονται στο σύνθετο λόγω του περιορισμού του φραγμού (βλ. Ralli & Karasimos 2009).

- γ) ροζοροβεσπάκης ‘κομμουνιστής’ < ροζ_E – ο –
ροβεσπάκης ‘δημοκράτης’_O
- δ) κλιναρόλιγκα ‘καθαρεύουσα’ < κλιναρ ‘καθαρός’_E – ο –
λιγκα ‘γλώσσα’_O – ∅_O
- ε) λατσολίθαρο ‘διαμάντι’ < λατσ ‘ωραίος’_E – ο – λιθαρο_O – ο_O

Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται και τα σύνθετα ουσιαστικά τα οποία έχουν ως πρώτο συστατικό επίρρημα. Με δεδομένο ότι τα επιρρήματα δεν προσδιορίζουν ουσιαστικά, η Ralli (2013α, 2014β) υποστηρίζει ότι το αριστερό συστατικό έχει επαναναλυθεί σε επίθετο. Στα καλιαρντά αυτές οι περιπτώσεις είναι ελάχιστες.

(12) [EπiρO]

- α) χαραμόλιο ‘καντήλι’ < χαράμι_{Eπiρ.} – όλιο ‘λάδι’_O
- β) ξώτσαρδο ‘μπαλκόνι’ < ξω_{Eπiρ.} – τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’_O – ο_O

Τα καλιαρντά παρουσιάζουν ένα ακόμη συνδυασμό γραμματικών κατηγοριών που παράγει ουσιαστικά. Αυτός είναι ο συνδυασμός ρήματος με ουσιαστικό. Για παράδειγμα:

(13) [PO]

- α) καψομόλ ‘βιτριόλι’ < καψ_P – ο – μολ ‘νερό, υγρό’_O
- β) δικελόπαγκρο ‘ματοτσίνορα’ < δικελ ‘βλέπω’_P – ο –
παγκρ ‘μαλλιά’_O – ο_O
- γ) τζίναβότοπος ‘Λονδίνο’ < τζίναβ ‘καταλαβαίνω’_P – ο – τοπο_O – ος_O
- δ) χασομπαλτάς ‘δικηγόρος’ < χασ_P – ο – μπαλτάς ‘δικηγόρος’_O
- ε) κουελοσφαλόκουτο ‘κρεβάτι’ < κουελ ‘βλέπω’_P – ο –
σφαλ ‘κλείνω’_P ο – κουτο_O – ο_O
- στ) τζαζοσολντάτης ‘λιποτάκτης’ < τζαζ ‘φεύγω’_P – ο –
σολντάτης ‘στρατιώτης’_O

Στην KNE (βλ. Ράλλη 2014β, Ralli 2013α) δεν εντοπίζονται παρόμοια ενδοκεντρικά σύνθετα. Ο σχηματισμός αυτός, επομένως, συνιστά καινοτομία των καλιαρντών. Το ερώτημα που προκύπτει είναι πώς δημιουργήθηκε αυτή η καινοτομία. Μία πρώτη πιθανή απάντηση είναι ότι ο συγκεκριμένος συνδυασμός είναι προϊόν δομικού δανεισμού (Sakel

2007, Thomason 2001). Παρ' όλα αυτά αυτό το ενδεχόμενο πρέπει να αποκλειστεί. Ένας κανόνας δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει από μόνος του αντικείμενο δανεισμού αλλά προϋποθέτει τον λεξικό δανεισμό (Thomason 2001· Ανδρέου 2013). Όπως παρατηρεί ο Ανδρέου (2013: 50): «ο κανόνας [...] είναι το αποτέλεσμα μιας γενίκευσης στη βάση δάνειων λέξεων που δημιουργήθηκαν από κάποιον συγκεκριμένο κανόνα». Με άλλα λόγια, ο δανεισμός ενός κανόνα είναι δευτερογενής και προϋποθέτει εκτεταμένο δανεισμό λέξεων που να ανήκουν σε αυτόν. Στη συνέχεια, αναλογικά με τις δάνειες λέξεις και τον κανόνα που τις δημιουργεί δημιουργούνται λέξεις στη γλώσσα παραλήπτη. Επομένως, αν πράγματι αυτός ο συνδυασμός ήταν προϊόν δομικού δανεισμού, στο διαθέσιμο υλικό θα εντοπίζονταν πολλά δάνεια σύνθετα της δομής [PO]. Παρ' όλα αυτά στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016) δεν υπάρχει κανένα τέτοιο δάνειο στοιχείο.

Έχοντας αποκλείσει τον παράγοντα του δανεισμού προτείνω ότι η καινοτομία αυτή των καλιαρντών μπορεί να εξηγηθεί στη βάση ενδογλωσσικών παραγόντων. Ακολουθώντας την επιχειρηματολογία της Ralli (2009β) για την εμφάνιση παρατακτικών συνθέτων υποστηρίζω ότι ο συνδυασμός [PO] είναι αποτέλεσμα αναλογικής επέκτασης που πυροδοτήθηκε από την υψηλή παραγωγικότητα άλλων υπάρχοντων συνδυασμών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτοί οι συνδυασμοί αυτοί είναι τα ενδοκεντρικά σύνθετα [OO] και [EO] (βλ. 10 και 11). Βοηθητικά, στην εμφάνιση αυτού του συνδυασμού λειτούργησε και το υπάρχον σχήμα [PO] που παράγει εξωκεντρικά σύνθετα (π.χ. *ακουμπότσαρδος* 'γείτονας', *δικελογωνιάς* 'αλλήθωρος' βλ. ενότητα 5.5.2). Τα εξωκεντρικά σύνθετα [PO] προϋπήρχαν των ενδοκεντρικών. Ο σχηματισμός τους ανάγεται στα ομηρικά ελληνικά (Ραυτοπούλου 2005) ενώ στα καλιαρντά -όπως και στην KNE (Ralli 2013α)- εμφανίζονται με χαμηλή παραγωγικότητα.

5.3.2. *Επίθετα*

Τα επίθετα στα καλιαρντά σχηματίζονται ακριβώς όπως και στην KNE. Δεν εμφανίζονται όμως και οι τρεις διαφορετικοί συνδυασμοί κατηγοριών που καταγράφονται στην KNE (βλ. Ralli 2013α). Ο πρώτος και πιο συχνός συνδυασμός είναι αυτός του ουσιαστικού με επίθετο.

(14) [OE]

α) αλμοπαριασμένος 'ψυχικά ασθενής' < αλμ 'ψυχή' ο – ο –
μπαριασμένος 'άρρωστος' E

- β) ρουνοτζασμένος ‘καταδιωκόμενος’ < ρουνα ‘αστυνόμος’₀ – ο –
 τζασμένος ‘διωγμένος, φευγάτος’_E
- γ) κουτουλοσβουριασμένος ‘ζαλισμένος’ < κουτελο₀ – ο –
 σβουριασμένος ‘ζαλισμένος’_E
- δ) τεκνοχτικιασμένος ‘ερωτευμένος’ < τεκν ‘νεαρός’₀ – ο –
 χτικιασμένος_E

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αυτή την κατηγορία θα μπορούσαν να ενταχθούν περισσότερα σύνθετα. Στο υλικό υπάρχουν σύνθετα που θα μπορούσαν να αναλυθούν είτε ως [OE] είτε ως εξωκεντρικά σύνθετα επίθετα [OO]. Η διαφορά των συνθέτων [OO] που δημιουργούν επίθετα με την προσθήκη παραγωγικού με τα σύνθετα [OE] είναι ότι στα πρώτα το δεξί συστατικό και το παραγωγικό επίθημα δεν δημιουργούν υπαρκτή λέξη. Κάποιες φορές, παρ’ όλα αυτά, στα εξωκεντρικά σύνθετα επίθετα [OO] το δεξί συστατικό μαζί με το παραγωγικό συνιστούν πιθανή λέξη. Για παράδειγμα, στο σύνθετο *ξυλαυλακιασμένος* (‘σκαλισμένος’) το β’ συστατικό θα μπορούσε να είναι η λέξη *αυλακιασμένος* η οποία είναι ένας απόλυτα γραμματικός σχηματισμός. Ωστόσο, επειδή ο Πετρόπουλος (2016) δεν καταγράφει αυτή τη λέξη ή το αντίστοιχο ρήμα (*αυλακιάζω*) κατατάσσω αυτές τις δομές στα εξωκεντρικά σύνθετα (βλ. 5.5.2).

Ακόμη, ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει και ελάχιστα σύνθετα που δημιουργήθηκαν από τον συνδυασμό επιρρήματος με επίθετο. Για παράδειγμα:

(15) [EπιρE]

- α) λατσονταμπουρκουαρισμένος ‘καλώς δικαιολογημένος’ <
 λατσ[α] ‘ωραία’_{Επιρ.} – ο – νταμπουρκουαρισμένος ‘δικαιολογημένος’
- β) μουςαντολατσοκαγκελωμένος ‘επιχρυσωμένος’ < μουςαντο ‘ψευτό’ –
 λατσ[α] ‘ωραία’_{Επιρ.} – ο –? καγκελωμένος_E

Στο διαθέσιμο υλικό μόνο μία περίπτωση παρατακτικού επιθετικού σύνθετου γεγονός το οποίο είναι συμβατό με τη συνολικότερη περιορισμένη εμφάνιση παρατακτικών συνθέτων στα καλιαρντά (βλ. ενότητα 5.4).

(16) γερμανογκρέκα ‘πλατεία Συντάγματος’ < γερμαν[ικ]_E – ο – γκρέκα_E

5.3.3 Ρήματα

Τα καλιαρντά εμφανίζουν και τους τρεις πιθανούς συνδυασμούς γραμματικών κατηγοριών για τη δημιουργία ρημάτων που απαντούν και στην ΚΝΕ. Ο πιο παραγωγικός συνδυασμός στο διαθέσιμο υλικό είναι ο συνδυασμός ουσιαστικού και ρήματος.

(17) [OP]

- α) γουλφομπενάβω 'γαβγίζω' < γουγουλφ 'σκύλος' _ο – ο –
μπενάβω 'μιλάω' _ρ
- β) μολορουφιέμαι 'βουλιάζω' < μολ 'νερό, υγρό' _ο – ο – ρουφιέμαι _ρ
- γ) γκοντοκοντράρω 'κολάζω' < γκοντ 'Θεός' _ο – ο – κοντράρω _ρ
- δ) καπνολεκιάζω 'μουτζουρώνω' < καπν _ο – ο – λεκιάζω _ρ
- ε) μομπιλοτζασάρω 'μετακομίζω' < μομπιλ 'έπιπλο' _ο – ο –
τζασάρω 'φεύγω' _ρ

Σπάνιος είναι ο συνδυασμός επιρρήματος με ρήμα. Στο υλικό τα σύνθετα αυτά δεν ξεπερνούν τον διψήφιο αριθμό. Τα δεδομένα στα καλιαρντά είναι διαμετρικά αντίθετα από την ΚΝΕ όπου ο σχηματισμός τέτοιων συνθέτων είναι πολύ παραγωγικός καθώς η δημιουργία τους υπόκειται σε ελάχιστους περιορισμούς (Ralli 2013α). Παραδείγματος χάρη:

(18) [EπιρP]

- α) λατσονταμπουρκουάρω 'δικαιολογώ καλά' < λατσ[α]'ωραία' _{Επιρ} –
ο – νταμπουρκουάρω 'δικαιολογώ' _ρ
- β) λατσομπενάβω 'συμβουλεύω' < λατσ[α]'ωραία' _{Επιρ} – ο –
μπενάβω 'μιλάω' _ρ
- γ) λατσαβέλω 'καλωσορίζω' < λατσ[α]'ωραία' _{Επιρ} – ο –
αβέλω 'δίνω, παίρνω, κάνω' _ρ
- δ) λατσονουνιάζομαι 'σκέφτομαι καλοπροαίρετα' <
λατσ[α]'ωραία' _{Επιρ} – ο – νουνιάζομαι 'σκέφτομαι' _ρ

Τέλος ο συνδυασμός δύο ρημάτων εμφανίζεται ακόμη λιγότερο. Στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016) εντόπισα μόνο 3 τέτοια σύνθετα. Το ενδιαφέρον είναι τα σύνθετα

αυτά δεν είναι παρατακτικά όπως η συντριπτική πλειοψηφία των συνθέτων [PP] στην ΚΝΕ.

(19) [PP]

- α) πισελοριλάρω 'κάνω υπνοθεραπεία' < πισελ 'κοιμάμαι'_P – ο –
ριλάρω 'χαλαρώνω'_P
β) ~ κουελοσφαλάω 'κοιμάμαι' < κουελ 'βλέπω'_P – ο –
σφαλάω 'κλείνω'_P
γ) μοντερνοσιχλιάζω 'παθαίνω σεξουαλική ανεπάρκεια' <
μοντερν[ιζ] 'κάνω ομοφυλοφιλικό έρωτα'_P – ο – σιχλιάζω 'ζαρώνω',
σαπίζω'_P

5.3.4 Σύνθετα με συστατικά ειδικής κατηγορίας

Ως προς τις γραμματικές κατηγορίες των λεξημάτων που προκύπτουν από τη σύνθεση ο διαχωρισμός σε ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα είναι επαρκής. Στη δημιουργία συνθέτων, όμως, ενδέχεται να συμμετέχουν και κάποιες άλλες γραμματικές κατηγορίες.

Το ένα συστατικό του συνθέτου μπορεί να είναι αντωνυμία (π.χ. 20α), αριθμητικό (π.χ. 20β) ή δεσμευμένο θέμα (π.χ. 20γ). Τα σύνθετα αυτά είναι ελάχιστα. Ενδεικτικά:

(20)

- α) τουτοστιναβοςύνη 'παντογνωσία' < tutto 'όλος' (ιταλ.)_E – ο –
τιναβοςύνη_O
β) επταζουρνου 'εβδομάδα' < επτά_{Αρ.} – ο – jour 'μέρα' (γαλλ.)_O –
ου_O – ∅_O
γ) τζασλοκομείο 'τρελοκομείο' < τζασλ 'τρελός'_E – ο – κομείο_O

Πιο συχνά εμφανίζονται ως συστατικά συνθέτων δάνεια στοιχεία. Σε αυτό το σημείο δεν αναφέρομαι γενικότερα στις δάνειες λέξεις που εντοπίζονται στα καλιαρντά αλλά μόνο σε αυτές που δεν εμφανίζονται ως ανεξάρτητες λέξεις. Ο δανεισμός στα καλιαρντά είναι πολύ πιο εκτεταμένος και ιδίως σε σχέση με τη ρομανί σε μεγάλο βαθμό ανεξερεύνητος. Τα δάνεια στοιχεία εμφανίζονται πιο συχνά σε σύνθετα κυρίως ως πρώτα και σπάνια ως δεύτερα συστατικά (βλ. και 20α, β). Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί το (21α) καθώς και τα δύο συστατικά αποτελούν δάνειες λέξεις. Η χρήση τους ως αριστερά συστατικά είναι πιο

εύκολη καθώς δεν απαιτεί τη μορφοσυντακτική τους ενσωμάτωση. Αντίθετα, τα δάνεια στοιχεία που χρησιμοποιούνται ως δεξιά συστατικά έχουν υποστεί μορφοσυντακτική ενσωμάτωση (π.χ. 24β, στ). Τα δάνεια στοιχεία επαναναλύονται ως θέματα αν και στη γλώσσα πηγή αποτελούν ολοκληρωμένες λέξεις (π.χ. 21β, γ). Αυτό φαίνεται από τη χρήση του συνδετικού φωνήεντος μεταξύ των συστατικών το οποίο εμφανίζεται μόνο όταν το αριστερό συστατικό είναι θέμα (Koliopoulou 2014, Ralli 2013α). Στην περίπτωση που δεν εμφανίζεται το συνδετικό φωνήεν (21α) σημαντικό ρόλο πιθανώς παίζει ότι και τα δύο συστατικά είναι δάνεια.

(21)

- α) χότσολος 'ήλιος' < hot 'ζεστός' (αγγλ.)_E – sole 'ήλιος' (ιταλ.)_O
 β) φαστοσιδερόκαρο 'ταχεία αμαξοστοιχία' < fast 'γρήγορος' (αγγλ.)_E –
 ο – σιδερ[ενι]_E – ο – καρο < car 'αμάξι' (αγγλ.)_O – ο_O
 γ) τσαϊνόφλοκο 'μελάνι' < China 'Κίνα' (αγγλ.)_O – ο –
 φλοκ'σπέρμα, υγρό'_O – ο_O
 δ) ντουμπλοδικελιάζω 'παίζω διπλωματία' <
 double 'διπλός' (γαλλ.)_{Eπιρ.} – ο – δικελ 'βλέπω'_P – ιαζ_P – ω_P
 ε) σαΐλακουμπιάζω 'αποταμιεύω' < Shylock (αγγλ.) 'τσιγγούνης'²¹_O –
 ακουμπ_O – ιαζ_O – ω_P
 στ) βεστιτοσέντουκο 'μπαούλο' < vestito 'ένδυμα' (ιταλ.)_O – ο –
 σεντουκ_O – ο_O

5.4 Σχέσεις συστατικών

Σύμφωνα με τους Guevara και Scalise (2009: 107) η διαδικασία της σύνθεσης μπορεί να περιγραφεί από το ακόλουθο σχήμα:

(22) [X **℞** Y]Z

Το X και Y αντιστοιχούν στα συστατικά των συνθέτων τα οποία μπορεί να ανήκουν στην ίδια ή σε διαφορετικές κατηγορίες. Το Z αναφέρεται στο προϊόν της διαδικασίας, δηλαδή το σύνθετο. Το σύμβολο **℞** εκφράζει τη σχέση μεταξύ των δύο συστατικών. Σύμφωνα με

²¹ Από τον ομώνυμο ήρωα του Shakespeare.

τους Bisetto και Scalise (2005) μεταξύ των λεξημάτων των συνθέτων υπάρχει μία γραμματική σχέση που αν και άρρητη (Guevara & Scalise 2009) είναι καθοριστικής σημασίας για την ερμηνεία του. Η σχέση αυτή μεταξύ των συστατικών μπορεί να αποδοθεί συντακτικά (Jackendoff 2009) καθώς είναι κοινά αποδεκτό ότι οι γραμματικές σχέσεις που ενώνουν τα δύο συστατικά είναι οι ίδιες που εμφανίζονται και στη σύνταξη (Bisetto & Scalise 2005, 2009· Ράλλη 2014β, Ralli 2013α). Για παράδειγμα, η λέξη *μολόβραχος* ‘κύμα’ αποτελείται από τα θέματα *μολ* ‘νερό, υγρό’ και *βράχ(ος)*. Η σχέση των συστατικών μπορεί να δοθεί περιφραστικά χρησιμοποιώντας την πρόθεση ‘από’, δηλαδή *βράχος από μολ*.

Οι Bisetto και Scalise (2005) πρότειναν μία κατηγοριοποίηση των συνθέτων στη βάση των γραμματικών σχέσεων των συστατικών τους σε 3 κατηγορίες: τα υποτακτικά (Subordinate), προσδιοριστικά (Attributive) και τα παρατακτικά (Coordinate). Κάθε μία από αυτές τις κατηγορίες μπορεί να περιλαμβάνει ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα (βλ. ενότητα 5.5). Τα υποτακτικά είναι τα σύνθετα που τα δύο συστατικά μοιράζονται σχέση κεφαλής-συμπληρώματος. Στα προσδιοριστικά σύνθετα η μη κεφαλή προσδιορίζει την κεφαλή αποδίδοντας της ένας χαρακτηριστικό. Το συστατικό που προσδιορίζει μπορεί να είναι επίθετο, ουσιαστικό ή ακόμα και ρήμα. Τέλος, τα παρατακτικά σύνθετα είναι στα οποία η σημασία προκύπτει από το άθροισμα της σημασίας των συστατικών.

Λίγα χρόνια αργότερα οι Bisetto & Scalise (2009) πρότειναν μία πιο λεπτομερή κατηγοριοποίηση. Τα υποτακτικά σύνθετα διακρίθηκαν σε *ground* (σύνθετα που δεν περιλαμβάνουν ρήμα ή παράγωγο ρήματος ως κεφαλή) και *verbal nexus* (σύνθετα με κεφαλή ρήμα ή ρηματικό παράγωγο). Η κατηγορία των προσδιοριστικών μετονομάστηκε σε *AtAp* (*attributive-appositive*) και διασπαστηκε σε 2 κατηγορίες: τα προσδιοριστικά (το προσδιορίζον στοιχείο επίθετο ή ρήμα) και τα παραθετικά (το προσδιορίζον στοιχείο ουσιαστικό) σύνθετα. Όπως και στην παλαιότερη κατηγοριοποίηση κάθε μία από τις νέες κατηγορίες περιλαμβάνει ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα.

Μία άλλη κατηγοριοποίηση η οποία έχει γίνει με κριτήριο τις γραμματικές σχέσεις των συστατικών έχει προταθεί από τη Ράλλη (2014β) και Ralli (2013α). Πιο συγκεκριμένα, η Ράλλη (2014β, Ralli 2013α) κάνει μία πρώτη κατηγοριοποίηση των συνθέτων με κριτήριο την συμμετρικότητα των σχέσεων μεταξύ των συστατικών. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα σύνθετα με σχέση εξάρτησης στα οποία το ένα συστατικό έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από το άλλο. Τα συστατικά, δηλαδή, παρουσιάζουν μη συμμετρικές σχέσεις. Τα σύνθετα αυτής της κατηγορίας υπόκεινται σε περαιτέρω κατηγοριοποίηση σε υποτακτικά (σχέση κεφαλής-συμπληρώματος) και προσδιοριστικά

(σχέση προσδιορίζοντος-προσδιοριζομένου) σύνθετα. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τα παρατακτικά σύνθετα όπου και τα δύο στοιχεία έχουν το ίδιο «βάρος» (βλ. Ράλλη 2009β, Ralli 2013α· Bauer 2009α· Lieber 2009· Arcodia, Grandi & Wälchli 2009).

Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιήσω την κατηγοριοποίηση της Ράλλη (2014β, Ralli 2013α) για δύο λόγους. Όπως παρατηρούν οι Arcodia, Grandi και Montermini (2009) οι κατηγορίες των Bisetto & Scalise (2005) δημιουργούν ένα συνεχές. Στα ελληνικά τα όρια είναι πιο θολά μεταξύ των δύο από αυτές τις κατηγορίες (υποτακτικά, προσδιοριστικά) η αντιδιαστολή των οποίων με τα παρατακτικά είναι ευδιάκριτη. Συνεπώς, η συγχώνευση των δύο κατηγοριών σε μία μεγαλύτερη κατηγορία ανταποκρίνεται στην απουσία σαφών ορίων μεταξύ τους. Ακόμη, η κατηγοριοποίηση σε σύνθετα με σχέση εξάρτησης και παράταξης ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στο διαθέσιμο υλικό όπου η συντριπτική πλειοψηφία του λεξιλογίου ανήκει στα σύνθετα με σχέση εξάρτησης ενώ παρατηρούνται ελάχιστα παρατακτικά.

Τα σύνθετα με σχέση εξάρτησης διακρίνονται σε υποτακτικά και προσδιοριστικά. Μερικά παραδείγματα υποτακτικών συνθέτων από τα καλιαρντά είναι τα ακόλουθα.

(23)

- α) βιβόστοχος 'ιδανικά, ιδεώδη' < βιβ 'ζωή' _ο – ο – στοχ _ο – ος _ο
- β) καροζούμι 'βενζίνη' < καρ 'αμάξι' _ο – ο – ζουμι _ο – $\emptyset$ _ο
- γ) ~ κουελοσφαλάω 'κοιμάμαι' < κουελ 'βλέπω' _ρ – ο –
σφαλάω 'κλείνω' _ρ
- δ) ντουλοχαρτσότσαρδο 'εφορία' < ντουλ 'χρήμα' _ο – ο – χαρτσ _ο –
ο – τσαρδ 'σπίτι, κτήριο' _ο – ο _ο
- ε) μολοτροτάρω 'ταξιδεύω μέσω θαλάσσης' < μολ 'νερό, υγρό' _ο – ο –
τροτάρω 'ταξιδεύω' _ρ
- στ) λατσομπενάβω 'συμβουλευώ' < λατσ[α] 'ωραία' _{Επιρ.} – ο –
μπενάβω 'μιλάω' _ρ
- ζ) βακουλοκαζεϊνιάζω 'καλογερεύω' < βακουλ 'εκκλησία' _ο – ο –
καζεϊνιάζω 'κουτσομπολεύω, χτικιάζω' _ρ
- η) αδερφοκράζω 'νιαουρίζω' < αδερφ[ουλα] 'γάτα' _ο – ο – κράζω _ρ
- θ) χαλομπουκώνω 'υπερσιτίζω' < χαλ 'φαγητό' _ο – ο – μπουκώνω _ρ

Στην ΚΝΕ στα προσδιοριστικά σύνθετα το προσδιορίζον στοιχείο μπορεί να είναι επίθετο ή ουσιαστικό (Ralli 2013α). Τα καλιαρντά διαφέρουν σε αυτό από την ΚΝΕ. Η κατηγορία των προσδιοριστικών συνθέτων έχει περισσότερες δυνατότητες. Το προσδιορίζον στοιχείο μπορεί να είναι επίθετο (π.χ. 24α-γ), ουσιαστικό (π.χ. 2δ-στ) ή ρήμα (π.χ. 24ζ-θ). Στην προηγούμενη ενότητα παρουσίασα μία κατηγορία σύνθετων ουσιαστικών όπου το αριστερό συστατικό είναι ρήμα και το δεύτερο ουσιαστικό. Τα σύνθετα αυτά ανήκουν στην κατηγορία των προσδιοριστικών συνθέτων.

(24)

- α) λατσότεμπα ‘καλοκαίρι’ < λατσ ‘ωραίο’_E – ο – τεμπ ‘καιρός’_O – α_O
- β) δευτερόπλακα ‘δευτερος όροφος’ < δεύτερ_E – ο – πλακα_O – ∅_O
- γ) διπλόροδα ‘ποδήλατο’ < διπλ_E – ο – ροδα_O – ∅_O
- δ) τεκνόγουτσα ‘λεπτό’ < τεκν ‘νεαρός’_O – ο – γουτσα ‘ώρα’_O – ∅_O
- ε) βαραβότεκνο ‘κάθαρμα, φονιάς, εγκληματική μορφή’ < Βαραβ_O – ο – τεκν ‘νεαρός’_O – ο_O
- στ) σαϊλοκόπουρο ‘γεροτσιγκούνης’ < Shylock ‘τσιγγούνης’_O – ο – πουρ ‘γέρος’_O – ο
- ζ) μπεναβομπομπόν ‘ικεσία’ < μπεναβ ‘μιλάω’_P – ο – πομπόν ‘αιδοιολειχία’_O
- η) χαλότσαρδο ‘εστιατόριο’ < χαλ ‘τρώω’_P – ο – τσαρδ ‘σπίτι, κτήμα’_O – ο_O
- θ) ~ κουελορόσολο ‘δάκρυ’ < κουελ ‘βλέπω’_P – ο – ροσολ ‘σάλιο’_O – ο_O

Τα παρατακτικά σύνθετα στα καλιαρντά είναι ελάχιστα. Στο σύνολο 1258 συνθέτων εντοπίζονται λίγες περισσότερες από 20 περιπτώσεις παράταξης. Η Ralli (2013α: 162-165) διακρίνει 4 κατηγορίες παρατακτικών συνθέτων: (i) τα προσθετικά (additive π.χ. 25α), (ii) τα συλλογικά (collective π.χ. 25β, γ), (iii) τα συνωνυμικά (synonymic π.χ. 25δ, ε) και (iv) τα αντωνυμικά (antonymic π.χ. 25στ) σημειώνοντας παράλληλα ότι κάποιες κατηγορίες είναι δύσκολο να διαχωριστούν απόλυτα.

(25)

- α) μπακακοβούτυρο ‘λεπτεπίλεπτος’ < μπαμπακ_O – ο – βούτυρο_O

- β) φρεσκοχλωρού ‘μέντα’ < φρεσκ_E – ο – χλωρ_E – ου_O – ∅_O
 γ) σφαιροκλαρού ‘μπιλιάρδο’ < σφαιρ_O – ο – κλαρ_O – ου_O – ∅_O
 δ) σουσουμοριταχούλες ‘παντόφλες’ < σουσουμ_O – ο – τιραχούλες_O
 ε) παλκόραμπο ‘θέατρο’ < παλκ_O – ο – ραμπ_O – ο
 στ) κεφονεύρι ‘μπρίο’ < κεφ_O – ο – νευρι_O – ∅_O
 ζ) ριζόφυτρος ‘βαθύς’ < ριζ_O – ο – φυτρ_O – ∅_E – ος

Η ελάχιστη εμφάνιση παρατακτικών συνθέτων προκαλεί εντύπωση λόγω της εκτεταμένης χρήσης της σύνθεσης στα καλιαρντά. Στην KNE και στις διαλέκτους της τα παρατακτικά σύνθετα εμφανίζουν πολύ υψηλή παραγωγικότητα (Ralli 2009β). Ως εκ τούτου, θα ήταν αναμενόμενο τα καλιαρντά να διαθέτουν περισσότερα σύνθετα με σχέση παράταξης.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί απουσιάζουν τέτοιοι σχηματισμοί από τα καλιαρντά ενώ τα σύνθετα με σχέση εξάρτησης αποτελούν συνολικά το μεγαλύτερο μέρος του λεξιλογίου. Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα πιστεύω ότι πρέπει να εξεταστεί η αντιπαραθετικά η ερμηνεία των συνθέτων των δύο κατηγοριών. Σύμφωνα με τους Haspelmath και Sims (2010) στα σύνθετα με σχέση εξάρτησης υπάρχει μεγάλη ποικιλία στις πιθανές σχέσεις μεταξύ των συστατικών. Ο Booij (2007, 2009α) σημειώνει ότι το είδος της σχέσης εξαρτάται από το κάθε σύνθετο ξεχωριστά με κριτήριο τη σημασία των συστατικών, την εγκυκλοπαιδική και περικειμενική γνώση. Αυτή ακριβώς τη διεπίδραση λεξικής σημασίας και πραγματολογίας παρατηρεί ο Seagha (2008: 12ff) υποστηρίζοντας ότι η ερμηνεία ενός συνθέτου γίνεται σε δύο επίπεδα, το λεξικό (*lexical*) και συσχετιστικό (*relational*). Στο λεξικό γίνεται επεξεργασία των σημασιολογικών χαρακτηριστικών των συστατικών και στο συσχετιστικό λαμβάνεται υπ’ όψη η κοινωνική και πολιτισμική γνώση για το πώς αυτές οι οντότητες διεπιδρούν στον κόσμο (από Jassim 2013). Η καθοριστική σημασία της πραγματολογίας και ευρύτερα του κοινωνικού πλαισίου για την ερμηνεία των συνθέτων είναι και ο λόγος που συχνά οι ερευνητές δυσκολεύονται να ερμηνεύσουν σύνθετα από παλαιότερες περιόδους (Manolessou & Tsolakidis 2009). Αυτή η δυσκολία κατανόησης των άρρητων γραμματικών σχέσεων μεταξύ των συστατικών και κατ’ επέκταση της σημασίας του συνθέτου είναι εξίσου δύσκολη και συγχρονικά για κάποιον ο οποίος είναι εκτός της ομάδας που χρησιμοποιεί μία αντιγλώσσα όπως τα καλιαρντά. Πιο πάνω ανέφερα το σύνθετο *μολόβραχος* ‘κύμα’ το οποίο μπορεί να δοθεί περιφραστικά ως *βράχος από μολ.* Ωστόσο, το ίδιο σύνθετο θα μπορούσε να ερμηνευτεί και διαφορετικά (π.χ. *βράχος από μολ* ‘πάγος, παγάκι’). Ένα

μεγαλύτερος αριθμός σημασιών μπορεί να προκύψει αν υποθέσει κανείς μία διαφορετική σχέση μεταξύ των συστατικών. Ενδεικτικά, θα μπορούσε κανείς να ερμηνεύσει τη λέξη ως: *βράχος στο μολ* ‘βότσαλο’, *βράχος για το μολ* ‘κυματοθραύστης’ ή *βράχος σα μολ* ‘ελαφρόπετρα, πέτρα ελαφριά σα νερό’. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην τελευταία περίπτωση θα ήταν προσδιοριστικό σύνθετο με προσιορίζον στοιχείο ένα ουσιαστικό γεγονός που επιβεβαιώνει τα θολά όρια μεταξύ υποτακτικών και προσδιοριστικών συνθέτων.

Η δυσκολία κατανόησης των συνθέτων αφορά σχεδόν αποκλειστικά τα σύνθετα με σχέση εξάρτησης. Σε αντίθεση με αυτά, τα παρατακτικά σύνθετα μπορούν πολύ εύκολα να γίνουν κατανοητά καθώς η μόνη σχέση που παρουσιάζουν είναι αυτή της παράταξης που περιφραστικά μπορεί να αποδοθεί με τον σύνδεσμο ‘και’ (Ralli 2009β, Ralli 2013α). Σε σπάνιες μόνο περιπτώσεις εμφανίζουν μη διαφανή σημασία (Ράλλη π.ε.).

Για τους παραπάνω λόγους θεωρώ ότι η υψηλή παραγωγικότητα των μη συμμετρικών δομών στη σύνθεση και η πολύ χαμηλή παραγωγικότητα των παρατακτικών συνθέτων δεν είναι τυχαία αλλά συνδέεται ευθέως με τη λειτουργία των καλιαρντών ως αντιγλώσσα. Συγκεκριμένα, η δημιουργία των συνθέτων αντανakλά και ανταποκρίνεται στην ανάγκη των ομιλητών των καλιαρντών να δημιουργούν και να χρησιμοποιούν σχηματισμούς που θα κατανοητοί μόνο από όσους ανήκουν στην *εσωομάδα* (*ingroup*) αποκλείοντας παράλληλα τα άτομα που δεν ανήκουν σε αυτή. Τα σύνθετα με σχέση εξάρτησης είναι η βέλτιστη επιλογή για την επίτευξη αυτού του στόχου. Οι γραμματικές σχέσεις είναι όχι μόνο άρρητες αλλά και μη δεδομένες καθώς παρατηρείται μεγάλη ποικιλία σε αυτό το σκέλος (βλ. Jackendoff 2009). Αντίθετα, τα παρατακτικά σύνθετα αποφεύγονται επειδή γίνονται πιο εύκολα κατανοητά. Ως εκ τούτου, δεν εξυπηρετούν αποτελεσματικά τον στόχο του αποκλεισμού από την επικοινωνία των ατόμων που δεν ανήκουν στην εσωομάδα.

5.5 Η κεφαλή

Με τον όρο «κεφαλή» εννοείται το στοιχείο εκείνο της μορφολογικής δομής που μεταβιβάζει στο σύνθετο τα βασικά χαρακτηριστικά του. Στη βιβλιογραφία η κεφαλή θεωρείται υπεύθυνη για την απόδοση της γραμματικής κατηγορίας (Lieber 2009· Haspelmath & Sims 2010· Scalise 1984· Booij 2007, 2009α· Ανδρέου 2010), της βασικής σημασίας του συνθέτου (Haspelmath & Sims 2010· Scalise 1984· Bauer 2009α· Booij 2009α· Lieber 2009· Ράλλη 2014β, Ralli 2013α· Ανδρέου 2010· Scalise & Fábregas 2010· Παπαναγιώτου 2016) και των μορφοσυντακτικών χαρακτηριστικών (Scalise, Fábregas &

Forza 2009). Στην ελληνική τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά δεν συνδέονται πάντα με τη κεφαλή καθώς όταν το δεξί συστατικό είναι θέμα η διαδικασία της σύνθεσης συνοδεύεται συχνά από αλλαγή κλιτικής τάξης και γένους ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά της κεφαλής (π.χ. *τεκνοκαρνοσέρμελο* ‘λουκάνικο’ *τεκνό* + *καρνό* + *σερμελιά*, βλ. και παραδείγματα 4, 5). Για αυτό τον λόγο, στην παρούσα εργασία θα ορίσω την κεφαλή ως το στοιχείο που ορίζει τη γραμματική κατηγορία και τη βασική σημασία του συνθέτου.

Με κριτήριο τη κεφαλή είναι διαδεδομένη στη βιβλιογραφία η διάκριση μεταξύ ενδοκεντρικών και εξωκεντρικών συνθέτων, αν και έχει λάβει διαφορετικό περιεχόμενο στις επιμέρους αναλύσεις. Συχνά, η διάκριση συνδέεται με την ύπαρξη (ενδοκεντρικά) ή όχι (εξωκεντρικά) κεφαλής στη δομή (Fabb 1998· Scalise & Fábregas 2010· Bisetto & Scalise 2005, 2009· Booij 2007· Scalise 1984). Αντίθετα, σύμφωνα με τους Ανδρέου (2010), Ralli και Andreou (2012) και Ralli (2013α) η διάκριση αυτή δεν αφορά την παρουσία κεφαλής στη δομή καθώς τόσο τα ενδοκεντρικά όσο και τα εξωκεντρικά σύνθετα διαθέτουν κεφαλή. Τα ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα διαφέρουν ως προς τις διαδικασίες που λαμβάνουν χώρο και, κυρίως, στη σειρά με την οποία πραγματοποιούνται. Αν μία σύνθετη λέξη περιλαμβάνει μόνο τη διαδικασία της σύνθεσης και της κλίσης εντάσσεται στα ενδοκεντρικά σύνθετα. Αν ο σχηματισμός της λέξης περιλαμβάνει και παραγωγή τότε καθοριστικό ρόλο παίζει η σειρά των διαδικασιών. Όταν η παραγωγή προηγείται της σύνθεσης το σύνθετο είναι ενδοκεντρικό. Όταν, όμως, η παραγωγή ακολουθεί τη σύνθεση πρόκειται για εξωκεντρικό. Στις επόμενες ενότητες θα χρησιμοποιήσω την προσέγγιση αυτή για εξετάσω το ζήτημα της κεφαλής στη σύνθεση των καλιαρντών.

5.5.1 *Ενδοκεντρικά σύνθετα*

Στο διαθέσιμο υλικό σχεδόν 1000 σύνθετα συνιστούν ενδοκεντρικές δομές. Σε αυτά η κεφαλή είναι κάποιο από τα συστατικά του συνθέτου. Η θέση της κεφαλής στη δομή έχει απασχολήσει έντονα τη βιβλιογραφία. Αρχικά, είχε διατυπωθεί ο κανόνας της δεξιόστροφης κεφαλής σύμφωνα με τον οποίο διαγλωσσικά η κεφαλή στις μορφολογικές δομές είναι πάντα δεξιά (Williams 1981 από Scalise & Fábregas 2010). Δεδομένα από γλώσσες όπως τα γαλλικά, τα βιετναμέζικα (Fabb 1998), τα μαορί (Bauer 2009α), τα ρουμάνικα (Kenesei 2007) όπου η κεφαλή είναι κατά κανόνα στα αριστερά οδήγησε στην αναθεώρηση του κανόνα. Η θέση της κεφαλής θεωρήθηκε παράμετρος. Ωστόσο, η εικόνα είναι πιο σύνθετη καθώς πολλές γλώσσες εμφανίζουν ποικιλία στο εσωτερικό τους ως

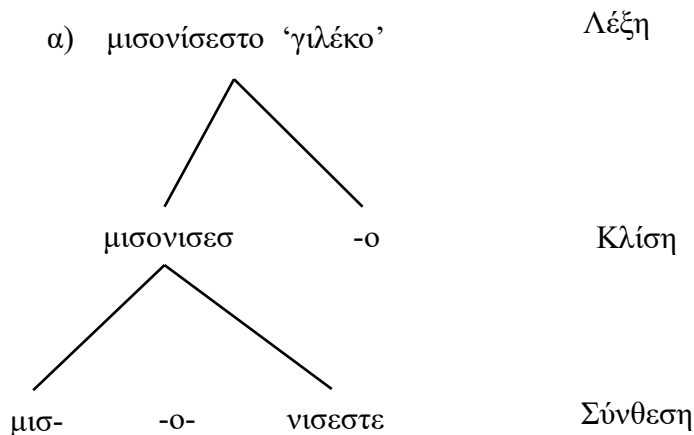
προς τη θέση της κεφαλής (π.χ. κινέζικα Ceccagno & Basciano 2009, γιαπωνέζικα Kageyama 2009, Mapudungun Baker & Fasola 2009). Η ιδέα της παραμέτρου δεν ανταποκρίνεται επαρκώς σε αυτή την ποικιλία. Για αυτό τον λόγο, οι Scalise & Fábregas (2010) υποστήριξαν ότι κάθε γλώσσα έχει μία κανονιστική (*canonical*) θέση για την κεφαλή, δηλαδή μία θέση που συνήθως καταλαμβάνεται από τη κεφαλή χωρίς να αποκλείεται η εμφάνισή της σε άλλη θέση. Στην ελληνική η θέση αυτή είναι η δεξιά.

5.5.1.1 Ενδοκεντρικά σύνθετα με σχέση εξάρτησης

5.5.1.1.α Δεξιά κεφαλή

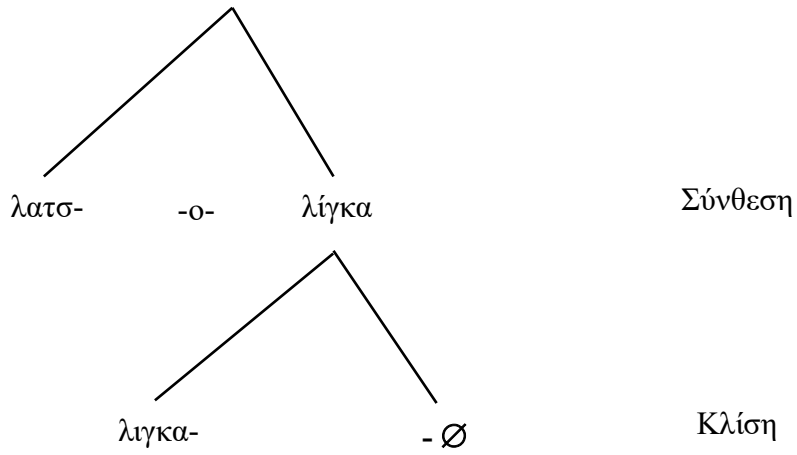
Στα καλιαρντά η συντριπτική πλειοψηφία των ενδοκεντρικών συνθέτων συνιστούν δεξιόστροφες δομές, δηλαδή σύνθετα η κεφαλή των οποίων είναι το δεξί συστατικό. Τα τρία παραδείγματα είναι αντιπροσωπευτικά των δύο περιπτώσεων σχηματισμού ενδοκεντρικών συνθέτων²². Τα δύο πρώτα περιλαμβάνουν μόνο τη διαδικασία της σύνθεσης και της κλίσης. Τα δύο σύνθετα διαφέρουν μόνο ως προς το δομικό σχήμα που τα δημιουργεί. Το (26γ) συνδυάζει την παραγωγή με τη σύνθεση με αυτή ακριβώς τη σειρά.

(26)

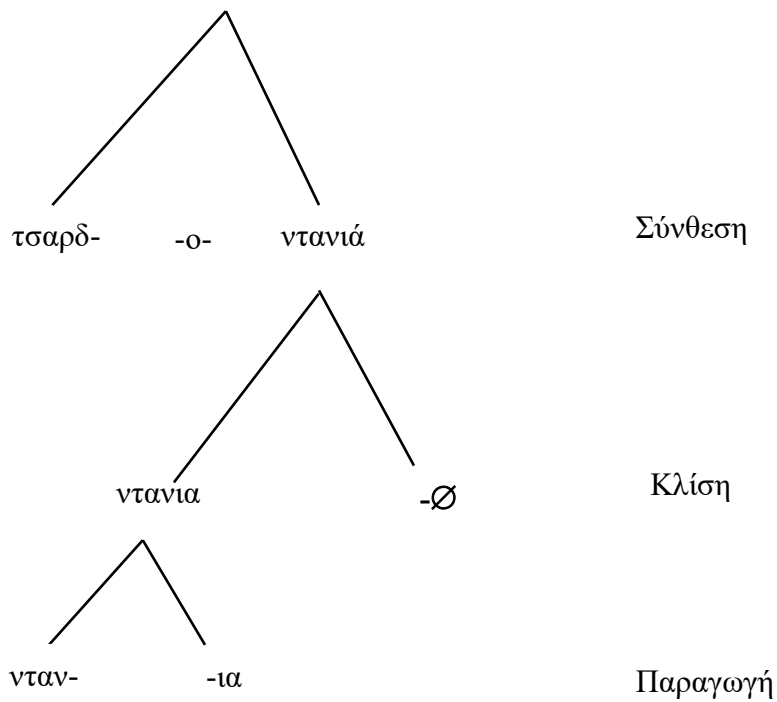

²² μισονίσεστο ‘γίλέκο’ < μισ -ο- νισεστε ‘ρούχο’, λατσολίγκα ‘καθαρεύουσα’ < λατσ- ‘ωραίος’ -ο- λίγκα ‘γλώσσα’, τσαρδοντανιά ‘σεισμός’ < τσαρδ ‘σπίτι, κτήριο’ -ο- ντανιά ‘πουτανιά, σκέρτσο, νάζι’

Λέξη

Λέξη

Μερικά άλλα παραδείγματα ενδοκεντρικών συνθέτων δίνονται συνοπτικά στο (27).

(27)

α) τσαρδοκύρης ‘ιδιοκτήτης’ < [[τσαρδ]’σπίτι, κτήριό’₀ – ο – [κύρης]]₀

β) μποντομόλ ‘ιδρώτας’ < [[μποντ]’σώμα’₀ – 0 – [μολ]] ‘νερό, υγρό’₀

- γ) λατσόφλορο ‘ωραίο λουλούδι’ < [[[λατσ] ‘ωραίο’_E – ο – [φλορ]] ‘λουλούδι’_O – ο_O]
- δ) βιβοπαλάμαρο ‘χταπόδι’ < [[[βιβ] ‘ζωή’_O – ο – [παλαμαρ]]_O – ο_O]
- ε) τεκνοχτικιασμένος ‘ερωτευμένος’ < [[τεκν] ‘νεαρός’_O – ο – [χτικιασμένος]]_E
- στ) διπλομυλιονάρης ‘εκατομμυριούχος’ < [[διπλ]_E – ο – [μυλιονάρης]] ‘εκατομμυριούχος’_O
- ζ) βακουλοκιαμάρω ‘γιορτάζω’ < [[βακουλ] ‘εκκλησία’_O – ο – [κιαμάρω]] ‘καλώ, ονομάζω’_P
- η) βακουλοσταμπάρω ‘βαφτίζω’ < [[βακουλ] ‘εκκλησία’_O – ο – [σταμπάρω]]_P
- θ) γκοντοαφιονίζω ‘θρησκεύομαι, προσηλυτίζω’ < [[γκοντ] ‘Θεός’_O – ο – [αφιονίζω]]_P

5.5.1.1.β Αριστερή κεφαλή

Στα καλιαρντά εντοπίζονται ακόμη περίπου 50 σύνθετα η κεφαλή των οποίων είναι στα αριστερά. Οι αριστερόστροφες δομές, αν και με χαμηλή παραγωγικότητα, εμφανίζονται και στις ελληνικές διαλέκτους (Griko βλ. Ανδρέου 2013· Ralli 2019α, επτανησιακά βλ. Θεοδωρίδου 2019).

Ο εντοπισμός της αριστερής κεφαλής γίνεται με κριτήριο το κριτήριο της υπωνυμίας. Για παράδειγμα η λέξη *γκεκοτουρκεμένος* ‘ανατολίτης’ αναφέρεται σε Έλληνα. Μερικές περιπτώσεις αριστερόστροφων δομών δίνονται στο (28).

(28)

- α) τερόμουτζα ‘Πελοπόννησος’ < [[[τερ] ‘γή’_O – ο – [μουτζα]]_O – ∅_O]
- β) τεμποχορχόρα ‘καύσωνας’ < [[τεμπ] ‘καιρός’_O – ο – [χορχόρα]] ‘φωτιά’_O
- γ) ντιλολέτσι ‘σάπια και βρώμικα δόντια’ < [[ντιλ] ‘δόντι’_O – ο – [λέσι]] ‘βρωμιά’_O
- δ) γυροτέρα ‘χρόνος, έτος’ < [[γυρ]_O – ο – [τέρα]] ‘γή’_O
- ε) σταμνόστερνο ‘γυναικείο στήθος’ < [[[σταμν]_O – ο – [στερν]]_O – ο_O]
- στ) ζουζουνοσάιλοκ ‘μυρμήγκι’ < [[ζουζουν]_O – ο – [Shylock]] ‘τσιγγούνης’

- ζ) μινιστροπουρός ‘υπουργός’ < [[μινιστρ]’υπουργός’_E – ο – [πουρός]]’γέρος’_ο
- η) ξωτικόμουτζο ‘νεράιδα’ < [[[ξωτικ] ο – ο – [μουτζ]]’αιδοίο’_ο – ο_ο]
- θ) ριζότσαρδο ‘θεμέλιο’ < [[[ριζ] ο – ο – [τσαρδ]]_ο – ο_ο]

Η εμφάνιση των συνθέτων με κεφαλή στα αριστερά δεν είναι αποτελέσματα δομικού δανεισμού από τις ρομανικές γλώσσες που επίσης διαθέτουν αριστερόστροφα σύνθετα. Πράγματι, τα καλιαρντά έχουν έρθει σε επαφή με τα γαλλικά και τα ιταλικά. Ο δανεισμός, όμως, ενός κανόνα δεν μπορεί να γίνει στο κενό αλλά προϋποθέτει εκτενή δανεισμό λέξεων που να δομούνται βάσει αυτού το κανόνα (Ανδρέου 2013· Thomason 2001). Στο υλικό δεν εντοπίζεται καμία περίπτωση αριστερόστροφου δάνειου συνθέτου. Αντίθετα, η εμφάνιση αριστερόστροφων συνθέτων αποτελεί ενδοσυστημικό φαινόμενο. Συγκεκριμένα, αριστερόστροφα σύνθετα εμφανίζονται ήδη στην αρχαία ελληνική (βλ. Ανδρέου 2013· Ralli 2019α). Επομένως, η εμφάνιση αριστερόστροφων συνθέτων ανάγεται στη διαχρονία της ελληνικής.

5.5.1.2 Ενδοκεντρικά παρατακτικά σύνθετα

Ο εντοπισμός της κεφαλής στα παρατακτικά σύνθετα δεν είναι εύκολη υπόθεση επειδή όλα τα συστατικά του συνθέτου έχουν το ίδιο «βάρος» (Lieber 2009: 58) και ανήκουν στην ίδια κατηγορία.

(29)

- α) μπακακοβούτυρο ‘λεπτεπίλεπτος’ < [[μπαμπακ] ο – ο – [βούτυρο]]_ο
- β) σουσουμοριταχούλες ‘παντόφλες’ < [[σουσουμ]_ο – ο – [τιραχούλες]]_ο
- γ) παλκόραμπο ‘θέατρο’ < [[[παλκ]’σκηνή θεάτρου’_ο – ο – [ραμπ]]_ο – ο]_ο
- δ) κεφονεύρι ‘μπρίο’ < [[κεφ]_ο – ο – [νευρι]]_ο – ∅_ο]
- ε) κρεμοκαποκάρνι ‘μουσακάς’ < [[κρεμ]_ο – ο – [[[καπ]_ο – ο – [καρνι]]’κρέας’_ο – ∅_ο]]]

Η Ralli (2013α, Ράλλη 2014β) και ο Παπαναγιώτου (2016) υποστηρίζουν ότι η θέση της κεφαλής στα παρατακτικά σύνθετα της ελληνικής είναι στα δεξιά της δομής. Η επιλογή αυτή βασίζεται σε δύο παρατηρήσεις. Πρώτον, η κανονιστική θέση της κεφαλής στα

σύνθετα με σχέση εξάρτησης είναι δεξιά οπότε για λόγους συστηματικότητας επιλέγεται η ίδια θέση και για τα παρατακτικά σύνθετα. Δεύτερον, σε κάποια σύνθετα το δεξί συστατικό ορίζει το γένος και την κλιτική τάξη. Η Ralli (2013α: 108) δίνει τα ακόλουθα παραδείγματα.

(30)

α) βρωμομυρίζω < [[βρωμ] _P – ο – [μυρίζω]]_P

β) γυναικόπαιδα < [[[γυναικ] _O – ο – [παιδ]]_O – α]_O

Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά αυτά των συνθέτων μπορούν να εξηγηθούν ανατρέχοντας στα δομικά σχήματα της ελληνικής σύνθεσης. Το *βρωμομυρίζω* ανήκει στην πρώτη κλιτική τάξη²³ επειδή το σύνθετο δημιουργείται από το συνδυασμό ενός θέματος και μίας λέξης. Όταν το δεύτερο συστατικό είναι λέξη διατηρεί τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά του (Ralli 2013α). Το σύνθετο *γυναικόπαιδα* ανήκει στο δομικό σχήμα [ΘΘ] όπου συχνά παρατηρείται τροπή του συνθέτου σε ουδέτερο γένος ανεξάρτητα από το γένος της κεφαλής. Αυτό επιβεβαιώνεται αν εξεταστεί η παράμετρος της κλιτικής τάξης. Το δεξί συστατικό ανήκει στην 6^η ενώ το σύνθετο στην 5^η. Η τροπή στην 5^η κλιτική τάξη είναι βασικό χαρακτηριστικό των συνθέτων που εντάσσονται στο δομικό σχήμα [ΘΘ]. Η απόδοση του ουδέτερου γένους γίνεται στη συνέχεια με μετακανόνα λόγω της ένταξης στην 5^η κλιτική τάξη η οποία περιλαμβάνει αποκλειστικά ουδέτερα (Ράλλη 2014α). Φαίνεται, λοιπόν, ότι η σύμπτωση γένους μεταξύ του δεξιού συστατικού και του συνθέτου είναι τυχαία (πβ. *λαδόξυδο, αλατοπίπερο, αντεροσύκωτα, αγελαδομούσκαρα, αυγολέμονο* Manolessou & Tsalakidis 2009: 27-28). Επομένως, τα μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά δεν μπορούν να συμβάλουν στον εντοπισμό της θέσης της κεφαλής, τουλάχιστον, στα ελληνικά.

Συνεπώς, δεν υπάρχει κάποιο χαρακτηριστικό με κριτήριο το οποίο να μπορεί να εντοπιστεί μία κεφαλή στα ενδοκεντρικά παρατακτικά σύνθετα. Για αυτό τον λόγο, ακολουθώντας τους Kageyama (2009), Ceccagno και Basciano (2009), Lieber (2009) Fabb (1998), Acordia, Grandi και Montermini (2009) και Bisetto και Scalise (2005, 2009) υποστηρίζω ότι τα ενδοκεντρικά παρατακτικά σύνθετα έχουν δύο κεφαλές. Ο ορισμός δύο κεφαλών ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στη συμμετρικότητα των σχέσεων μεταξύ των συστατικών υπογραμμίζοντας ότι και τα δύο έχουν την ίδια βαρύτητα στη δομή.

²³ Στη παρούσα εργασία χρησιμοποιώ την κατηγοριοποίηση της Ράλλη (2014α) για την κλίση των ρημάτων.

5.5.2 Εξωκεντρικά σύνθετα

Για καιρό στη βιβλιογραφία η εξωκεντρικότητα θεωρείτο ένα περιφερειακό φαινόμενο της γλώσσας (Scalise et al 2009). Κάτι τέτοιο δεν ισχύει ειδικά σε γλώσσες όπως η Ελληνική όπου η δημιουργία εξωκεντρικών συνθέτων είναι πολύ παραγωγική (Ράλλη 2014β, Ralli 2013α· Ralli & Andreou 2012, 2015).

Σύμφωνα με τους Ανδρέου (2010), Ralli και Andreou (2012) και Ralli (2013α) εξωκεντρικά σύνθετα δημιουργούνται μόνο όταν η παραγωγή έπεται της σύνθεσης. Τα καλιαρντά διαφέρουν από την ΚΝΕ καθώς εκτός από εξωκεντρικά σύνθετα με σχέση εξάρτησης διαθέτουν και εξωκεντρικά παρατακτικά σύνθετα.

Στο διαθέσιμο υλικό τα εξωκεντρικά σύνθετα είναι οριακά περισσότερα από 260. Τα εξωκεντρικά σύνθετα ανήκουν -όπως και τα ενδοκεντρικά- στις 3 μεγάλες γραμματικές κατηγορίες (194 ουσιαστικά, 39 ρήματα, 29 επίθετα) και προκύπτουν από διάφορους συνδυασμούς γραμματικών κατηγοριών. Για τα ουσιαστικά οι συνδυασμοί αυτοί είναι οι [PP] (π.χ. 31α), [PO] (π.χ. 31β), [OP] (π.χ. 31γ), [OE] (π.χ. 31δ), [OO] (π.χ. 31ε), [EO] (π.χ. 31στ). Οι συνδυασμοί που δημιουργούν εξωκεντρικά σύνθετα επίθετα είναι: [EO] (π.χ. 31ζ), [OO] (π.χ. 31η), [OP] (π.χ. 31θ) και [PO] (π.χ. 31ι). Τέλος, εξωκεντρικά ρήματα δημιουργούνται από τους συνδυασμούς [EO] (π.χ. 31ια), [OO] (π.χ. 31ιβ) και [PO] (π.χ. 31ιγ).

(31)

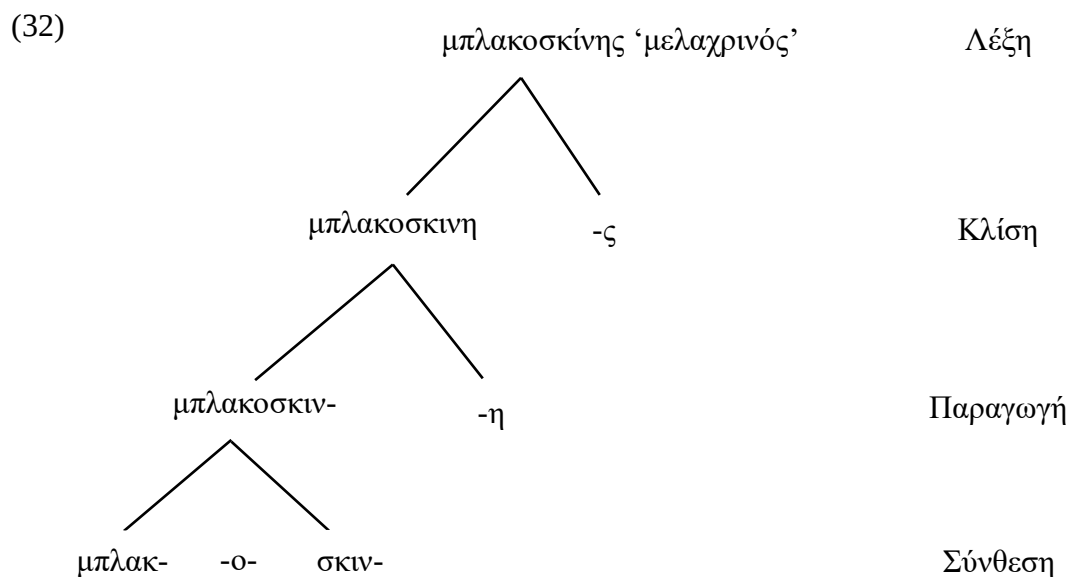
- α) μπεναβογαργάλω ‘αστεία, πλακατζού’ < [[[[μπεναβ]’μιλάω’_P – ο –
[γαργαλ]]_P – ω]_O – Ø]_O
- β) τζαστέκνω ‘έκτρωση, αποβολή’ < [[[[τζασ]’διώχνω’_P – ο –
[τεκν]]’νεαρός’_O – ω]_O – Ø]_O
- γ) ντουλακουμπού ‘τράπεζα’ < [[[[ντουλ]’χρήμα’_O – ο – [ακουμπ]]_P –
ου]_O – Ø]_O
- δ) ~ νταμιραντάμης ‘αδελφικός φίλος’ < [[[[νταμιρ]’χασίσι, ναρκωτικό’_O – ο – [ανταμ]]’απέναντι’_E –
η]_O – ς]_O²⁴
- ε) πουροκουμάντος ‘στρατηγός’ < [[[[πουρ]’γέρος’_O – ο –
[κουμαντο]]_O – Ø]_O – ος]_O

²⁴ Το επίρρημα αντάμα έχει επαναναλυθεί ως επίθετο (βλ. 12).

- στ) λατσοκαζάντω ‘τύχη, γούρι’ < [[[λατσ]’ωραίος’_E – ο –
[καζαντ]] ’πλούτη’_O – ω]_O – ος]_O
- ζ) μπλακόπαγκρος ‘μαυρομάλλης’ < [[[μπλακ]’μαύρος’_E – ο –
[παγκρ]] ’μαλλί’_O – ∅]_E – ος]_E
- η) παγκροσκάλης ‘κατσαρομάλλης’ < [[[παγκρ]’μαλλί’_O – ο –
[σκαλ]]_O – η]_E – ς]_E
- θ) κονικλόχαλος ‘χορτοφάγος’ < [[[κονικλ]’χορταρικά’_O – ο –
[χαλ]]’τρώω’_P – ∅]_E – ος]_Eι)
- ι) τζάτεστος ‘τρελός’ < [[[τζαζ]’φεύγω’_P – ο – [τεστ]] ’μυαλό’_O –
∅]_E – ος]_E
- ια) πριμοσφαιριάζομαι ‘μπαίνω στην πρώτη γραμμή του καβγά’ <
[[[πριμ]’πρώτος’_E – ο – [σφαιρ]]_O – ιαζ]_P – ομαι]_P
- ιβ) ινδοφιδιάζω ‘γοητεύω’ < [[[ινδ] _O – ο – [φιδ]]_O – ιαζ]_P – ω]_P
- ιγ) αλλαζοτοπιάζω ‘μεταναστεύω’ < [[[αλλαζ] _P – ο – [τοπ]]_O –
ιαζ]_P – ω]_P

5.5.2.1 Εξωκεντρικά σύνθετα με σχέση εξάρτησης

Όπως παρατηρεί ο Ανδρέου (2010) και τα εξωκεντρικά σύνθετα διαθέτουν κεφαλή εντός των ορίων της σύνθεσης καθώς σε κάθε μορφολογικό κύκλο πρέπει να υπάρχει κεφαλή. Για παράδειγμα, στο σύνθετο *μπλακοσκίνης* (< *μπλακ*- ‘μαύρος’ -ο- *σκίν* ‘δέρμα’) κεφαλή είναι το δεξί συστατικό καθώς παρουσιάζει σχέση προσδιορίζοντος-προσδιοριζομένου με το αριστερό. Ωστόσο, η κεφαλή αυτή δεν ορίζει ούτε τη γραμματική κατηγορία ούτε τη βασική σημασία που έχει το σύνθετο (άτομο που διαθέτει το χαρακτηριστικό που περιγράφεται από το σύνθετο θέμα). Τα χαρακτηριστικά αυτά οφείλονται στο παραγωγικό επίθημα *-η* το οποίο προστίθεται μετά τη σύνθεση. Για αυτό τον λόγο, αποτελεί την κεφαλή της λέξης. Η λέξη ολοκληρώνεται με της προσθήκη της κλίσης.

Παρόμοια δομή εμφανίζουν και τα υπόλοιπα εξωκεντρικά σύνθετα στα καλιαρντά. Μερικά εξωκεντρικά σύνθετα στα καλιαρντά δίνονται συνοπτικά στο (33).

(33)

- α) δικελοσβουριάζομαι ‘ζαλίζομαι’ < [[[δικελ]’βλέπω’_P – ο – [σβουρ]]_O – ιαζ]_P – ομαι]_P
- β) πισελοκαπνιάζομαι ‘ονειρεύομαι’ < [[[πισελ]’κοιμάμαι’_P – ο – [καπν]]_O – ιαζ]_P – ομαι]_P
- γ) τζαζμολιάζω ‘ιδρώνω’ < [[[τζαζ]’διώχνω’_P – ο – [μολ]] ‘νερό, υγρό’_O – ιαζ]_P – ω]_P
- δ) ~ ντουλακουμπού ‘έφορος’ < [[[ντουλ]’χρήμα’_O – ο – [ακουμπ]]_P – ου]_O – ∅]_O
- ε) βλακοψαλιδού ‘λογοκρισία’ < [[[βλακ[ωδ]]_E – ο – [ψαλιδ]]_O – ου]_O – ∅]_O
- στ) μισοφεσού ‘κοριτσάκι’ < [[[μισ]_E – ο – [φεσ]]_O – ου]_O – ∅]_O
- ζ) βλαχοκαρνιώτης ‘επαρχιώτης’ < [[[βλαχ]_O – ο – [καρν]] ‘κρέας’ – ιωτη]_O – ς]_E
- η) σκινολατσάρης ‘αισθητικός’ < [[[σκιν]’δέρμα’_O – ο – [λατσ]] ‘ωραίος’_E – αρη]_O – ς]_O
- θ) αφρογουγουλιφιά ‘λύσσα’ < [[[αφρ]_O – ο – [γουγουλφ]’σκύλος’_O – ια]_O – ∅]_O

$$\text{ι) παλαμαροκάνης 'ψηλός'} < [[[[\text{παλαμαρ}]_O - O - [\text{καν}]] \text{'πόδι'}_O - \eta]_E - \varsigma]_E$$

Πρέπει να σημειωθεί ότι στα ελληνικά το παραγωγικό επίθημα κάποιες φορές είναι μηδενικό. Αντλώντας υλικό από την κυπριακή διάλεκτο οι Ralli και Andreou (2012: 74) παρουσιάζουν ζεύγη συνθέτων όπου το επίθημα στη μία περίπτωση έχει φωνολογική πραγμάτωση ενώ στην άλλη όχι (π.χ. *ανοιχτοκούταλος- ανοιχτοκουταλάτος* 'αυτός που έχει φαρδιές πλάτες'). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την ύπαρξη μία θέσης στη δομή για το παραγωγικό επίθημα ανεξαρτήτως με το αν αυτό έχει φωνολογική πραγμάτωση. Εξωκεντρικά σύνθετα με μηδενικό επίθημα εντοπίζονται και στα καλιαρντά.

(34)

- α) λαφροτέστας 'άμυαλος' < [[[[ελαφρ] _E - O - [τεστα]'μυαλό' _O - $\emptyset$]_E - ς]_E
- β) δικελογωνίας 'αλλήθωρος' < [[[[δικελ]'βλέπω' _P - O - [γωνια]_O - $\emptyset$]_E - ς]_E
- γ) γενάπαγκρος 'σπανός' < [[[[γεν] _O - O - [παγκρ]'μαλλί' _O - $\emptyset$]_E - O ς]_E
- δ) τζούσκαρνος 'λεπρός' < [[[[τζουσ]'φευγάτος' _E - O - [καρν]'κρέας' _O - $\emptyset$]_O - O ς]_O
- ε) μολορούφα 'ζέστη, θαλπωρή' < [[[[μολ]'νερό, υγρό' _O - O - [ρουφ]_P - $\emptyset$]_O - α]_O
- στ) τσουρνόκοτα 'αλεπού' < [[[[τσουρν(ευ)]'κλέβω' _P - O - [κοτα]_O - $\emptyset$]_O - $\emptyset$]_O
- ζ) μπλακοντικός 'μαυρομάτης' < [[[[μπλακ]'μαύρος' _E - O - [ντικ]'βλέμμα' _O - $\emptyset$]_E - O ς]_E
- η) καρνόχαλος 'κρεατοφάγος' < [[[[καρν]'κρέας' _O - O - [χαλ]'τρώω' _P - $\emptyset$]_E - O ς]_E
- θ) λατσοφουρτούνας 'τυχερός' < [[[[λατσ]'ωραίος' _E - O - [fortuna]]'τύχη' _O - $\emptyset$]_E - ς]_E

Ωστόσο, υπάρχουν και σύνθετα στα οποία αν και η παραγωγή έπεται της σύνθεσης, δεν συνιστούν περιπτώσεις εξωκεντρικότητας. Τα σύνθετα αυτά ανήκουν σε δύο κατηγορίες:

τα σύνθετα που παράγονται από άλλα σύνθετα και τα σύνθετα με ρηματοποιητή. Ξεκινώντας από την πρώτη κατηγορία η Ralli (2013α) παρατηρεί ότι είναι πιθανό κάποιο παραγωγικό επίθημα να προστεθεί σε υπάρχουσα σύνθετη λέξη. Για παράδειγμα, το ρήμα *βακουλομολιάζω* ‘κάνω αγιασμό’ (*βακουλ-* ‘εκκλησία’ -ο- *μολ* ‘νερό, υγρό’) προέκυψε από την προσθήκη του επιθήματος *-ιαζ(ω)* στο ουσιαστικό *βακουλόμολο* ‘αγιασμός’. Πρόκειται, επομένως, για μία συνηθισμένη περίπτωση επιθηματοποίησης όπως πραγματοποιείται και σε μη σύνθετες βάσεις (π.χ. *μολιάζω* ‘μεθώ’ < *μολ* ‘νερό, υγρό’). Για αυτό τον λόγο, η Ralli (2013α) επαναπροσδιορίζει την εξωκεντρικότητα τονίζοντας ότι εξωκεντρικά σύνθετα προκύπτουν όταν η παραγωγή έπεται της σύνθεσης και το σύνθετο θέμα που προκύπτει δεν συνιστά -με προσθήκη κατάλληλου κλιτικού- υπαρκτή λέξη. Με αυτό τον περιορισμό τα παραδείγματα στο (32), (33) και (34) συνεχίζουν να θεωρούνται εξωκεντρικά. Αντίθετα, λέξεις όπως αυτές στο (35) είναι ενδοκεντρικά σύνθετα που δημιουργήθηκαν με επιθηματοποίηση έχοντας ως βάση άλλα υπαρκτά σύνθετα.

(35)

- α) *αδικοκουτιάζομαι* ‘πεθαίνω’ < *αδικουτ(ι)* ‘φέρετρο’_ο – *ιαζομαι*_ρ
- β) *~ κουελοφλοκιάζω* ‘δακρύζω’ < *κουελόφλοκ(ο)* ‘δάκρυ’_ο – *ιαζομαι*_ρ
- γ) *ποετολακρίμιασμα* ‘μοιρολόι’ < *ποετολακριμιάζ(ω)* ‘μοιρολογώ’_ρ – *μα*_ο
- δ) *καρυδοσφηνού* ‘ξύλεια’ < *καρυδόσφην(ο)* ‘ξύλο ως υλικό’_ο – *ου*_ο
- ε) *νισεστοσφηνίτσα* ‘καρφίτσα’ < *νισεστοσφήν(α)* ‘βελόνι’_ο – *ιτσα*_ο – *∅*_ο

Ακόμη, στα καλιαρντά εντοπίζονται και κάποια σύνθετα όπου το παραγωγικό επίθημα δεν επηρεάζει ούτε τη γραμματική κατηγορία του συνθέτου ούτε τη βασική σημασία. Τα σύνθετα αυτά είναι αποκλειστικά ρήματα. Η προσθήκη του παραγωγικού οφείλεται σε προτίμηση της 1^{ης} κλιτικής τάξης έναντι της δεύτερης (36α) και στην πολύ υψηλή παραγωγικότητα του επιθήματος *-ιάζ(ω)* (36β, γ). Στο υλικό υπάρχουν 3 τέτοιες περιπτώσεις.

(36)

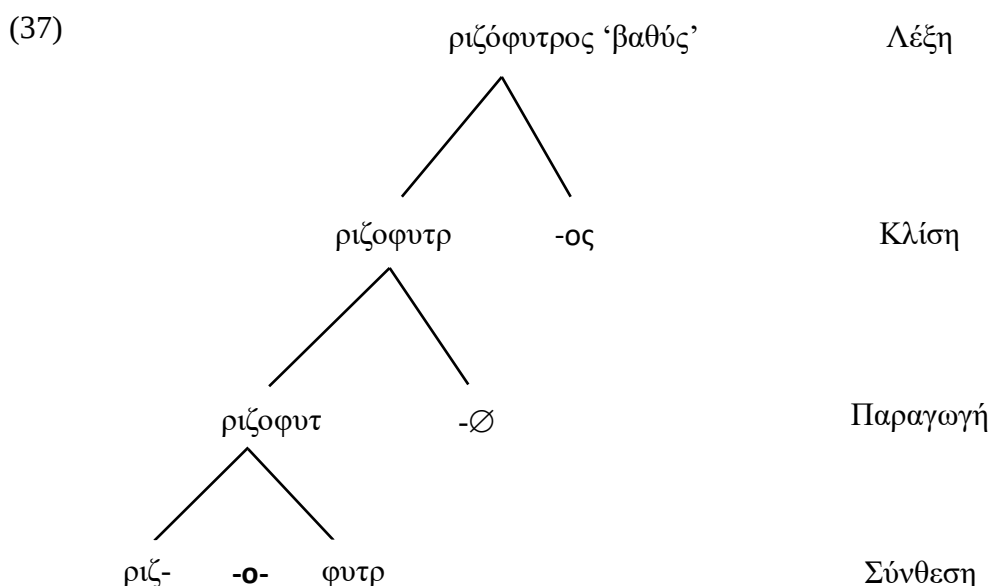
- α) *κανοκυλάρω* ‘πατινάρω’ < *καν* ‘πόδι’_ο – *ο* – *κυλ*_ρ – *αρ*_ρ – *ω*_ρ

- β) μαντοζουπιάζω ‘ζυμώνω’ < μαντ ‘ψωμί’_ο – ο – ζουπ_ρ – ιαζ_ρ – ω_ρ
- γ) ντεξοδικελιάζω ‘κοιτάω με πόθο’ < ντεζ ‘επιθυμία’_ο – ο –
δικελ ‘βλέπω’_ρ – ιαζ_ρ – ω_ρ

5.5.2.2 Εξωκεντρικά παρατακτικά σύνθετα

Σύμφωνα με τους Ανδρέου (2010), Ralli και Andreou (2012) και Ralli (2013α) τα παρατακτικά σύνθετα είναι πάντα ενδοκεντρικά αφού ακόμα και αν περιλαμβάνουν τη διαδικασία της παραγωγής (π.χ. *πρασινοκοκκινίζω*) αυτή προηγείται της σύνθεσης. Στα καλιαρντά η συγκεκριμένη παρατήρηση δεν επιβεβαιώνεται καθώς υπάρχουν και εξωκεντρικά παρατακτικά σύνθετα.

Η δομή των εξωκεντρικών παρατακτικών συνθέτων δε διαφέρει από τα υπόλοιπα εξωκεντρικά σύνθετα (βλ. 32, 33, 34). Για παράδειγμα στη λέξη *ριζόφυτρος* (‘βαθύς’) πρώτα πραγματοποιείται η διαδικασία της σύνθεσης. Σε αυτό τον μορφολογικό κύκλο και τα δύο συστατικά συνιστούν κεφαλές (βλ. υποενότητα 5.5.1.2). Στην συνέχεια ακολουθεί η παραγωγή όπου προστίθεται ένα μηδενικό επίθημα που ορίζει τη γραμματική κατηγορία (επίθετο) και τη βασική σημασία (‘αυτός που έχει την ιδιότητα που περιγράφεται από το σύνθετο θέμα’). Ακολουθεί η προσθήκη του κλιτικού που ολοκληρώνει τη λέξη.

Μερικά άλλες περιπτώσεις εξωκεντρικών παρατακτικών συνθέτων παρουσιάζονται συνοπτικά στο (38).

(38)

- α) ταραχολακριμιάζω ‘θρηνώ’ < [[[[ταραχ] _ο – ο – [λάκριμο]] _ο –
ιαζ]]_Ρ – ω]]_Ρ
- β) σφαιροκλαρού ‘μπιλιάρδο’ < [[[[σφαιρ] _ο – ο – [κλαρ]] _ο –
ου]]_ο – ∅]]_ο
- γ) φρεσκοχλωρού ‘μέντα’ < [[[[φρεσκ] _Ε – ο – [χλωρ]] _Ε – ου]]_Ε – ∅]]_ο

5.6 Πολυλεκτικές δομές

Τα καλιαρντά διαθέτουν πολυλεκτικές δομές οι οποίες διαφέρουν από τις κοινές ονοματικές φράσεις. Αντίστοιχες περιπτώσεις εντοπίζονται και στην ΚΝΕ (βλ. Ralli 2013α, 2013β). Οι συγκεκριμένες δομές στην ΚΝΕ αποτελούν προϊόν δανεισμού από την αγγλική και τις ρομανικές γλώσσες (Ralli 2013α, β) και παρουσιάζουν μία σειρά ιδιάζοντων χαρακτηριστικών. Ως προς τα συντακτικά τους χαρακτηριστικά η Ralli (2013α: 244-246) παρατηρεί ότι:

- (i) Αποτελούνται από δύο ανεξάρτητες κλιτές λέξεις
- (ii) Τα συστατικά είναι φωνολογικές λέξεις.
- (iii) Δεν υπάρχει δείκτης σύνθεσης μεταξύ των συστατικών.
- (iv) Στις δομές [Επίθετο + Ουσιαστικό] παρατηρείται συμφωνία ως προς τον αριθμό, την πτώση και το γένος. Στις δομές [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική] η κεφαλή αποδίδει τη γενική πτώση στη μη κεφαλή.
- (v) Οι δομές [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική] και [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό] έχουν την κεφαλή στα αριστερά όπως οι κοινές φράσεις.
- (vi) Η σειρά των όρων είναι ίδια με των αντίστοιχων φράσεων. Αντίθετα από τις δομές [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική] τα αντίστοιχα μορφολογικά σύνθετα παρουσιάζουν διαφορετική σειρά όρων (π.β. αγορά εργασίας – βουνοκορφή).

Τα παραπάνω συνηγορούν υπέρ του συντακτικού χαρακτήρα αυτών των κατασκευών. Η εξέταση, όμως, αυτών των σχηματισμών μόνο υπό αυτό πρίσμα είναι ελλιπής. Η Ράλλη (2014: 226-229, και Ralli 2013α: 246-248) καταγράφει ομοιότητες στη συμπεριφορά τους με τα μορφολογικά σύνθετα.

- (i) Συχνά παρουσιάζουν μη συνθετική σημασία (π.χ. *ψυχρός πόλεμος*).
- (ii) Οι δομές [Επίθετο + Ουσιαστικό] μπορούν να αποτελέσουν βάσεις για την παραγωγή λέξεων (π.χ. *ψυχροπολεμικός*).

- (iii) Απουσία συντακτικής αυτονομίας.
- (iv) Αδιάσπαστη εσωτερική συνοχή.
- (v) Αδυναμία αλλαγής σειράς των όρων όπως συμβαίνει και στις προτάσεις.
- (vi) Απουσία επανάληψης του άρθρου.
- (vii) Κανένα μέρος της κατασκευής δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο συναναφοράς (co-reference).

Οι πολυλεκτικές δομές που καταγράφει ο Πετρόπουλος (2016) διαθέτουν όλα τα συντακτικά χαρακτηριστικά που αναφέρει η Ralli (2013: 244-246) για τις ενδιάμεσες δομές της ΚΝΕ. Συγχρόνως, όμως, παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά με λέξεις. Πρώτον, σε αντίθεση με τις κοινές φράσεις που έχουν περιγραφική λειτουργία (Booij 2018) οι δομές αυτές έχουν ονοματολογική λειτουργία η οποία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των λέξεων (Booij 2009β, 2018· Masini 2009). Δεύτερον, δεν είναι δυνατή η αντικατάσταση κάποιου από τα συστατικά από συνώνυμη λέξη κάτι το οποίο μπορεί να συμβεί χωρίς κανένα πρόβλημα σε μία απλή ονομαστική φράση (Masini 2009). Αν και αυτό το χαρακτηριστικό δεν δηλώνεται ρητά στο λεξικό του Πετρόπουλου (2016) ο ίδιος δεν καταγράφει καμία πιθανή παραλλαγή των υπό εξέταση σχηματισμών. Αντίθετα, σε πολλές από αυτές τις δομές ο Πετρόπουλος (2016) σημειώνει μία παύλα ανάμεσα στις δύο λέξεις κάτι το οποίο πρέπει να συμβολίζει ότι τα δύο συστατικά είναι στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους. Στα καλιαρντά εντοπίζονται τέσσερα δομικά σχήματα, δηλαδή ένα περισσότερο από την ΚΝΕ: (i) [Επίθετο + Ουσιαστικό], (ii) [Ουσιαστικό + Επίθετο], (iii) [Ουσιαστικό + ομοιόπτωτο Ουσιαστικό], (iv) [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική].

Στα δύο πρώτα δομικά σχήματα τα συστατικά βρίσκονται σε προσδιοριστική σχέση. Κεφαλή είναι και στις δύο περιπτώσεις το ουσιαστικό. Ως εκ τούτου, η θέση της κεφαλής διαφέρει.

(39) [Επίθετο + Ουσιαστικό]/ [Ουσιαστικό + Επίθετο]

- α) αράπικη τζιναβουσύνη ‘άλγεβρα’ < αράπικη + τζιναβουσύνη ‘γνώση’
- β) βαθιά λατινικά ‘τα καλιαρντά’
- γ) κηπί-καπάκι ‘πρασινοςκούφης στρατιωτικός’ < κηπί ‘πράσινο’ + καπάκι
- δ) ντούρα λιάρντα ‘τα καλιαρντά’ < ντούρα ‘ισχυρός’ + λιάρντα ‘καλιαρντά’
- ε) ατζινάβωτο φέγι ‘το τρίτο φύλο’ < ατζινάβωτο ‘άγνωστο’ + φέγι ‘φύλλο’
- στ) σούκρα μπουζ ‘κρεμ ζελέ’ < σούκρα ‘ζάχαρη’ + μπουζ ‘πάγος’

ζ) γη ελληνική ‘στρατιώτης’

η) καρτ καλιάρντ ‘φωτογραφία’ < καρτ ‘κάρτα’ + καλιάρντ ‘άσχημος’

θ) σούκρα βεριτά ‘αλήθεια’ < σούκρα ‘ζάχαρη’ + βεριτά ‘αλήθεια’

Στο δομικό σχήμα [Ουσιαστικό + ομοιόπτωτο Ουσιαστικό] η θέση της κεφαλής ποικίλει. Στους περισσότερους σχηματισμούς είναι στα αριστερά όπως στις κοινές ονοματικές φράσεις. Σε λίγες περιπτώσεις, όμως, η κεφαλή βρίσκεται στα δεξιά (π.χ. 40ζ-θ). Φυσικά, καθώς και τα δύο συστατικά ανήκουν στην ίδια γραμματική κατηγορία ο εντοπισμός της κεφαλής γίνεται με κριτήριο τη σημασία. Βέβαια, κάποιες φορές αυτό δεν είναι εύκολο λόγω της μεταφορικής σημασίας των συστατικών. Σε αυτό το δομικό σχήμα η μη κεφαλή προσδιορίζει τη κεφαλή.

(40) [Ουσιαστικό + ομοιόπτωτο Ουσιαστικό]

α) καπάκι πλερέζα ‘στρατιωτικός με μαύρο μπερέ’

β) λέτρα πλερέζα ‘απόδειξη ενοικίου’ < λέτρα ‘γράμμα’ + πλερέζα

γ) προύφα ηλιόγαζα ‘λογαριασμός ρεύματος’ < προύφα ‘επιστολή, απόδειξη’
+ ~ ηλιόγαζα

δ) χάους σπηλιά ‘φαφούτης’ < χάους ‘στόμα’ + σπηλιά

ε) προύφα μόρς ‘τηλεγράφημα’ < προύφα ‘επιστολή, απόδειξη’ + μόρς

στ) λέτρα караμπόла ‘αλληλογραφία’ < λέτρα ‘γράμμα’ + караμπόла

ζ) φωνοκουσκούς-κομαντάρης ‘διευθυντής του Ο.Τ.Ε.’ < φωνοκουσκούς
‘τηλέφωνο’ (< φων-ο-κουσκούς) + κομαντάρης ‘διευθυντής’

η) μαρμάρω αθλόπατσια ‘στάδιο’ < μαρμάρω ‘μάρμαρο’ + αθλόπατσια
‘γήπεδο’ (< αθλο- + πιάτσα)

θ) κομάντο στρίγκουλα ‘γενική διοίκηση’ < κομάντο ‘διαταγή’ + στριγκούλα
‘διοίκηση’

Τέλος, το δομικό σχήμα [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική] παράγει αριστερόστροφες δομές. Η κεφαλή είναι υπεύθυνη για την απόδοση πτώσης στη μη κεφαλή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μη κεφαλή εμφανίζεται έναρθη γεγονός το οποίο κάνει τις δομές αυτές να προσομοιάζουν περισσότερο από τις άλλες περιπτώσεις με κοινές ονοματικές φράσεις.

(41) [Ουσιαστικό + Ουσιαστικό σε γενική]

α) προύφα της ταραχής ‘αστυνομική κλήση, έγγραφο που συγχύζει τον παραλήπτη’ < προύφα ‘απόδειξη, έγγραφο’ + της ταραχής

β) σωληνάκι της χαράς ‘τσιγάρο με χασίσι’

γ) τσαρδί της καμπανίας ‘έπαυλη’ < τσαρδί ‘σπίτι, κτήριο’ + της καμανίας ‘εξοχή’

δ) αρτίστα του βωβού (κινηματογράφου) ‘παλιός και έμπειρος ομοφυλόφιλος’

ε) γαμιάς της πείνας ‘νταβατζής’

Σε σύμπτωση με τους Ralli (2013α, 2013β), Booij (2009β), Koliopoulou (2009) και Παπαναγιώτου (2016) θεωρώ ότι οι δομές αυτές δημιουργούνται στη σύνταξη. Η Ralli (2013α, Ράλλη 2014β) τοποθετεί παρόμοιες δομές της ΚΝΕ σε ένα συνεχές. Στο ένα άκρο του συνεχούς βρίσκονται τα μονολεκτικά μορφολογικά σύνθετα ενώ στο άλλο οι κοινές ονοματικές φράσεις. Οι δομές αυτές τοποθετούνται σε διαφορετικά σημεία του συνεχούς -πιο κοντά στον ένα ή στον άλλο πόλο- ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους.

Τα δομικά σχήματα που εντοπίζονται στα καλιαρντά πρέπει να τοποθετούνται σε αυτό το συνεχές μεταξύ μορφολογίας και σύνταξης. Η θέσης τους, όμως, πάνω σε αυτό δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί με ακρίβεια. Λόγω της φύσης του υλικού δεν είναι διαθέσιμες μία σειρά απαραίτητων πληροφοριών όπως αν είναι δυνατή η εναλλαγή της σειράς των όρων ή η επανάληψη του άρθρου. Σε κάθε περίπτωση, η εμφάνιση αυτών των δομών στα καλιαρντά δείχνει πως η διάχυση τους στην ελληνική ως προϊόν δομικού δανεισμού από τα αγγλικά και τις ρομανικές γλώσσες (Ralli 2013α) ήταν εκτεταμένη ήδη από τον 20^ο αιώνα.

6. Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία εξέτασα τις διαδικασίες σχηματισμού λέξεων στα καλιαρντά. Στις επόμενες παραγράφους θα παρουσιάσω συνοπτικά τα βασικά πορίσματα της εργασίας.

Ξεκινώντας από την διαδικασία της παραγωγής σε γενικές γραμμές δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στην κατηγορία των προθημάτων καθώς τα προθήματα που εντοπίζονται στα καλιαρντά αποτελούν, κατά κύριο λόγο, στοιχεία της ΚΝΕ. Εξαίρεση σε αυτό τον κανόνα αποτελεί η απόδοση κλιτικού χαρακτήρα στο πρόθημα *απο-* και το γηγενές πρόθημα *νακα-*. Στα προθηματοποίηση ενέταξα και τα προθηματοειδή, στοιχεία

μεταξύ σύνθεσης και παραγωγής. Τα προθηματοειδή που εντοπίζονται στα καλιαρντά μπορούν να διακριθούν σε αυτά που προέρχονται από την KNE, αυτά που δημιουργήθηκαν στα καλιαρντά και τα προθηματοειδή του περιθωριακού λεξιλογίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα γηγενή προθηματοειδή σε επίπεδο σημασίας αντικαθιστούν τα προθηματοειδή της KNE. Πάντως, η εμφάνιση των γηγενών προθηματοειδών δεν ήταν μία διαδικασία συνειδητής λεξηματικής ανανέωσης που έγινε με την απλή αντικατάσταση των προθηματοειδών της KNE εν είδει «μετάφρασής» τους στα καλιαρντά. Αντίθετα, ως προϊόντα γραμματικοποίησης τα γηγενή προθηματοειδή φαίνεται ότι δημιουργήθηκαν σταδιακά κατά τη γλωσσική χρήση. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι για κάποια από αυτά ο Πετρόπουλος (2016) καταγράφει σχηματισμούς στους οποίους φαίνεται η πορεία γραμματικοποίησης του στοιχείου (βλ. μπαλο-/μπαρο-).

Τα επιθήματα αποτελούν σαφώς το μεγαλύτερο μέρος των παράγωγων λέξεων στα καλιαρντά όπως και στην KNE. Τα καλιαρντά κάνουν χρήση πολλών επιθημάτων για τη δημιουργία παράγωγων λέξεων -ιδίως ουσιαστικών. Γενικότερα, η επιθηματοποίηση στα καλιαρντά παρουσιάζει σημαντικές διαφορές σε σχέση με την KNE ως προς την παραγωγικότητα, την συνδυαστικότητα και τη σημασία των επιθημάτων. Τα επιθήματα με τη συχνότερη εμφάνιση στο υλικό δεν εμφανίζουν αντίστοιχη παραγωγικότητα στην KNE (π.χ. -ιαζω). Αντίστροφα, κάποια από τα πιο παραγωγικά επιθήματα της KNE (π.χ. -ίζω, οσύνη, -της, -ικός) εμφανίζουν περιορισμένη χρήση στα καλιαρντά. Ως προς τη σημασία παρατηρείται ότι στα καλιαρντά κάποια επιθήματα έχουν αποκτήσει εκτεταμένη πολυσημία συγκριτικά με την KNE (π.χ. -ου, -ω). Τέλος, δεν είναι σπάνιο φαινόμενο η παραβίαση των περιορισμών που διέπουν την χρήση των στοιχείων στην KNE όπως η υπόθεση της μοναδικής βάσης (Aronoff 1976) και οι περιορισμοί ως προς τα διακριτικά χαρακτηριστικά των βάσεων (Ράλλη 2014α). Παραδείγματος χάρη, το επίθημα -ου συνδυάζεται και με ρηματικές βάσεις (π.χ. *παραντυνού* 'καρναβάλι') ενώ το επίθημα -ω με επιρρηματικές (π.χ. *αντίκρω* 'τηλεόραση'). Παράλληλα, το επίθημα -(ι)αζω συνδυάζεται με δάνειες βάσεις (π.χ. *~βοτζιάζω* 'φωνάζω') ενώ το επίθημα -αρω συνδυάζεται -αν και πιο περιορισμένα- με μη δάνειες βάσεις (π.χ. *ζυγάρω* 'ισοφαρίζω') και σε μία περίπτωση με βάση με το χαρακτηριστικό [+λόγιο] (π.χ. *χουσάρω* 'κρύβω'). Η συχνή καταστρατήγηση των περιορισμών αυτών στην επιθηματοποίηση υπογραμμίζει τη δυναμική που έχει στα καλιαρντά ο παράγοντας της δημιουργικότητας.

Τα παράγωγα στοιχεία που ανήκουν στη κατηγορία της αξιολογικής μορφολογίας αποτελούν μικρό μέρος των παράγωγων λέξεων. Ακολουθώντας τις Melissaropoulou & Ralli (2008) στην παρούσα εργασία τοποθετήθηκαν υπέρ της αντιμετώπισης των

συγκεκριμένων μορφημάτων ως κεφαλών. Το κεφάλαιο για την παραγωγή ολοκληρώθηκε με τις διαδικασίες της μετάπλασης, του αναδρομικού σχηματισμού και της παραγωγής χωρίς προσφυματοποίηση. Οι διαδικασίες αυτές εμφανίζονται περιορισμένα στα καλιαρντά και δεν παρουσιάζουν διαφορές από την ΚΝΕ. Ωστόσο, είναι σημαντικό να παρατηρηθεί ότι σε αντίθεση με την ΚΝΕ όπου η περικοπή εφαρμόζεται κυρίως στα κύρια ονόματα, στα καλιαρντά εφαρμόζεται σε προσηγορικά και σπάνια σε ρήματα.

Μέσω της διαδικασίας της σύνθεσης δημιουργείται το μεγαλύτερο μέρος των λέξεων στα καλιαρντά. Μάλιστα, αρκετές λέξεις στα καλιαρντά αποτελούνται από τρία ή και τέσσερα συστατικά κάτι το οποίο παρατηρείται πολύ σπανιότερα στην ΚΝΕ. Γενικότερα στα σύνθετα, αλλά και ειδικότερα σε αυτά τα σύνθετα, αναδεικνύεται με τον πιο emphaticό τρόπο η τάση των καλιαρντών για τη δημιουργία περιγραφικών και απροσδόκητων συνδυασμών με έντονο πολλές φορές το χιουμοριστικό στοιχείο (Ρεβενιώτη 2014).

Ως προς τη γραμματική κατηγορία, τα σύνθετα τόσο στα καλιαρντά όσο και στην ΚΝΕ ανήκουν στις τρεις βασικές γραμματικές κατηγορίες (ρήμα, ουσιαστικό, επίθετο). Στο διαθέσιμο υλικό τα ουσιαστικά αποτελούν την πολυπληθέστερη κατηγορία. Για τον σχηματισμό των συνθέτων χρησιμοποιούνται, όπως και στην ΚΝΕ, ουσιαστικά, ρήματα και επίθετα. Σπάνια χρησιμοποιούνται αριθμητικά, αντωνυμίες και δεσμευμένα θέματα. Εκτός από τους συνδυασμούς συστατικών που εντοπίζονται και στην ΚΝΕ στα καλιαρντά παρατηρείται ένας ακόμη συνδυασμός γραμματικών κατηγοριών για τη δημιουργία ουσιαστικών. Ο συνδυασμός αυτός περιλαμβάνει ένα ρήμα ως αριστερό συστατικό που προσδιορίζει το ουσιαστικό που βρίσκεται στη δεξιά θέση. Το σύνθετο αποτελεί υπώνυμο του δεξιού συστατικού. Εξήγησα αυτόν τον συνδυασμό ως προϊόν αναλογικής επέκτασης που προέκυψε από την υψηλή παραγωγικότητα των υπόλοιπων συνδυασμών που δημιουργούν ουσιαστικά και εντοπίζονται και στην ΚΝΕ. Υποβοηθητικά πρέπει να έδρασε και η ύπαρξη του ίδιου συνδυασμού για τη δημιουργία εξωκεντρικών συνθέτων που προϋπήρχε.

Για την εξέταση των συνθέτων υπό το πρίσμα της γραμματικής σχέσης μεταξύ των συστατικών χρησιμοποίησα την κατηγοριοποίηση της Ralli (2013α). Τα καλιαρντά - παρά των πολύ μεγάλο αριθμό συνθέτων- διαθέτουν ελάχιστα παρατακτικά σύνθετα, συγκεκριμένα, λίγα περισσότερα από 20. Ο μικρός αριθμός συνθέτων με σχέση παράταξης διαφοροποιεί τα καλιαρντά από την ΚΝΕ όπου ο σχηματισμός παρατακτικών συνθέτων είναι πολύ παραγωγικός.

Περνώντας στο ζήτημα της κεφαλής, εξέτασα το ζήτημα της εξωκεντρικότητας ακολουθώντας τη διάκριση σε ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα που εισηγούνται οι Ανδρέου (2010), Ralli και Andreou (2012) και Ralli (2013α). Στα ενδοκεντρικά σύνθετα η κεφαλή είναι εντός των ορίων της σύνθεσης. Κατά κανόνα στα καλιαρντά, όπως ευρύτερα στην ελληνική, η κεφαλή είναι το δεξί συστατικό. Σπάνια εντοπίζονται στα καλιαρντά αριστερόστροφες δομές. Η παρουσία τους οφείλεται στη διαχρονία της ελληνικής. Ακόμη, εξετάζοντας τον περιορισμένο αριθμό παρατακτικών συνθέτων τάχθηκα υπέρ της αναγνώρισης δύο κεφαλών στη δομή καθώς δεν υπάρχει κάποιο αξιόπιστο κριτήριο για τον εντοπισμό μίας κεφαλής. Στα εξωκεντρικά σύνθετα η κεφαλή είναι ένα παραγωγικό επίθημα εκτός των ορίων της σύνθεσης. Η θέση της κεφαλής είναι ένα επιφαινόμενο της σειράς που πραγματοποιούνται οι διαδικασίες. Ουσιαστικά, εξωκεντρικές δομές μπορούν να δημιουργηθούν μόνο όταν η παραγωγή έπεται της σύνθεσης και το σύνθετο θέμα δεν συνιστά με την προσθήκη κλιτικού επιθήματος υπαρκτή λέξη.

Το κεφάλαιο της σύνθεσης ολοκληρώνεται με τις πολυλεκτικές δομές. Η χρήση αυτού το γενικευτικού όρου αντανακλά την αδυναμία να εξεταστούν σε βάθος οι δομές αυτές λόγω των περιορισμών του υλικού. Τα λήμματα δεν δίνουν πληροφορίες για μία σειρά χαρακτηριστικών η εξέταση των οποίων είναι απαραίτητη για τον πιο ακριβή προσδιορισμό τους. Ακολουθώντας τη Ralli (2013α) και το συνεχές που εισηγείται μεταξύ μορφολογίας και σύνταξης υποστήριξα ότι οι δομές αυτές βρίσκονται ανάμεσα στους δύο πόλους του συνεχούς. Οι βασικές παρατηρήσεις που με οδήγησαν σε αυτό το συμπέρασμα είναι ότι παρουσιάζουν τόσο χαρακτηριστικά φράσεων (π.χ. εσωτερική κλίση, δύο φωνολογικές λέξεις) όσο και μορφολογικών δομών (π.χ. ονοματολογική λειτουργία). Πιθανότατα, οι πολυλεκτικές δομές που συγκέντρωσα δεν είναι μία ενιαία κατηγορία και τοποθετούνται σε διαφορετικά σημεία του συνεχούς παρουσιάζοντας διαφορετική συμπεριφορά ως προς κάποια χαρακτηριστικά (π.χ. εσωτερική συνοχή, συντακτική αυτονομία).

Συνολικά, είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί ότι δεν εντοπίστηκε καμία διαφορά στις μορφολογικές διαδικασίες μεταξύ των δύο επιπέδων των καλιαρντών: της απλής καλιαρντής και της λιάρντω. Δεν παρατηρήθηκαν, παραδείγματος χάρη, διαφορές στην παραγωγικότητα των επιθημάτων ή στα είδη των συνθέτων που δημιουργούνται. Και στα δύο επίπεδα οι δομές που δημιουργούνται συντείνουν, μεταξύ άλλων (π.χ. γρήγορη προφορά), στον αποκλεισμό από την επικοινωνία όσων δεν ανήκουν στην εσωομάδα. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η προτίμηση συνθέτων με σχέση εξάρτησης -έναντι των

παρατακτικών- και η δημιουργία συνθέτων με τρία ή τέσσερα συστατικά. Η επιλογή αυτών των στρατηγικών από τους ομιλητές υπογραμμίζει ότι έχουν πλήρη γνώση του μορφολογικού συστήματος (Dal & Namer 2017) και, ως εκ τούτου, είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που παρέχει για την επίτευξη του στόχου τους.

Ολοκληρώνοντας, υπάρχουν ζητήματα που άπτονται της μορφολογίας των καλιαρντών που δεν εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία και στο βαθμό που γνωρίζω δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο γλωσσολογικής έρευνας. Αρχικά, στα καλιαρντά εντοπίζεται μεγάλος αριθμός δάνειων λέξεων από την ιταλική, τη γαλλική, την αγγλική, την τούρκικη και, κυρίως, τη ρομανί. Μεταγενέστερη έρευνα θα μπορούσε να εξετάσει τις στρατηγικές μορφοσυντακτικής ενσωμάτωσης των δάνειων λέξεων αλλά και ευρύτερα την επίδραση που είχαν στα καλιαρντά οι προαναφερθείσες γλώσσες. Σε αυτό το πλαίσιο, ένα ζήτημα που χρήζει περαιτέρω έρευνας είναι η ετυμολόγηση των λέξεων. Τέλος, στα καλιαρντά είναι ιδιαίτερα συχνή η χρήση αδύναμων ρημάτων (*light verbs* π.χ. *αβέλω αχαλιά* ‘κάνω δίαιτα’, *αβέλω μαρμαρού* ‘περιμένω’, *βουέλω τζα* ‘φεύγω’) για τα οποία δεν έχει υπάρξει έως τώρα μελέτη των χαρακτηριστικών τους. Φυσικά, συστηματικότερη μελέτη απαιτούν και ζητήματα που λόγω του περιορισμού λέξεων εξετάστηκαν περιορισμένα στην παρούσα εργασία (π.χ. αριστερόστροφα σύνθετα).

Συνολικά, τα καλιαρντά βρίσκονται στο περιθώριο της γλωσσολογικής έρευνας. Το πλούσιο υλικό που εντοπίζεται υπογραμμίζει την ανάγκη για πιο εκτεταμένη μελέτη των καλιαρντών αλλά και, ευρύτερα, των περιθωριακών ποικιλιών της ελληνικής (π.χ. κουτσαβάκικα, φυλακίστικα κ.ά.).

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2000. Το επίθημα -(ι)άρ(ης) στη νεοελληνική. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 20: 65-74.
- Ανδρέου, Μ. 2010. *Εξωκεντρικότητα στη Σύνθεση της Κυπριακής*. Μεταπτυχιακή εργασία. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Ανδρέου, Μ. 2013. Το φαινόμενο της αριστερόστροφης κεφαλής στη σύνθεση της Κατωιταλιώτικης. *Patras Working Papers in Linguistics: Μορφολογία και Γλωσσική Επαφή: ΝΕ Διάλεκτοι σε επαφή με την Τούρκικη και την Ιταλική* 3: 42-57.
- Ανδριώτης, Ν. 1992. *Ετυμολογικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη.
- Δημελά, Ε 2010. *Η προθηματοποίηση στις Νεοελληνικές Διαλέκτους Συγχρονική και Διαχρονική Προσέγγιση*. Διδακτορική διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Ευθυμίου, Α. 2001. Το νεοελληνικό πρόθημα ξε-: Οι έννοιες της απομάκρυνσης και της αλλαγής κατάστασης. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 21: 202-213.
- Ευθυμίου, Α. 2002. Σημασιολογικές παρατηρήσεις για τα νεοελληνικά προθήματα ξε-, εκ-, απο-. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 22: 199-209.
- Ευθυμίου, Α. 2013. Παρατηρήσεις για την πολυτυπία, την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα του δάνειου επιθήματος -άρω στη Νέα Ελληνική. Στο Α. Χριστοφίδου (επιμ.), *Δημιουργία και μορφή στη γλώσσα. Νεολογία, ορολογία, γλωσσική κατάκτηση, διάλεκτοι*. Κέντρον Ερεύνης Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών: Ακαδημία Αθηνών, 73-89.
- Θεοδωρίδου, Μ-Χ. 2019. *Η διερεύνηση του φαινομένου της αριστερόστροφης κεφαλής στη σύνθεση της Επτανησιακής διαλέκτου*. Εργασία στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μαθήματος «Σχηματισμός και Ανάλυση Λέξεων: Θεωρητικές Προσεγγίσεις». Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Γλωσσολογία: Γλώσσα και Επικοινωνία». Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.
- Κατσούδα, Γ. 2009. Οι όροι contamination και blending στην ελληνική βιβλιογραφία: Προβλήματα και λύσεις. Στο Μ. Μπαλταζάνη, Γ. Γιαννάκης, Α. Τσαγγαλίδης & Γ. Ξυδόπουλος (επιμ.), *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 885-896.

- Κυρανούδης, Π. 2001. *Μορφολογία των τουρκικών δανείων της ελληνικής: μέρος Α':προσαρμογή ονομάτων, μέρος Β':τουρκικά παραγωγικά μορφήματα*. Διδακτορική διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε από: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/13615#page/1/mode/2up>.
- Λαμπίρη, Ν. 2019. *Η μορφολογική διαδικασία του υποκορισμού στα Κυκλαδίτικα*. Εργασία στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μαθήματος «Σχηματισμός και Ανάλυση Λέξεων: Θεωρητικές Προσεγγίσεις». Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Γλωσσολογία: Γλώσσα και Επικοινωνία». Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής. 1988. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Μελισσαροπούλου, Δ. 2006. *Η μορφολογική διαδικασία του υποκορισμού στη διαλεκτική ποικιλία της Ελληνικής- Σύγκριση με την ΚΝΕ*. Μεταπτυχιακή διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Ξυδόπουλος, Ι. Γ. 2008. *Λεξικολογία. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Παπαζαχαρίου (Ζάχος), Ε. 1981. *Το Λεξικό της Πιάτσας*. Αθήνα: Κάκτος.
- Παπαναγιώτου, Χ. 2016. *Μορφολογική ανάλυση του λεξιλογίου της γλώσσας του ποδοσφαίρου*. Διδακτορική Διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Πετρόπουλος, Η. 2016. *Καλιαρντά*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Ράλλη, Α. & Μελισσαροπούλου, Δ. 2006. Ο υποκορισμός στη Διαλεκτική Ποικιλία της Κοινής Νεοελληνικής. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου της Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών*. Βουκουρέστι.
- Ράλλη, Α. 2014α. *Μορφολογία* (6η εκδ.). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ράλλη, Α. 2014β. *Η Σύνθεση Λέξεων: Διαγλωσσική μορφολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ραυτοπούλου, Μ. 2005. *Η σύνθεση στην αρχαία ελληνική: τα ρηματικά σύνθετα στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ρεβενιώτη, Π. (σκηνοθεσία). 2014. *Καλιαρντά*. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=C2kui2Ew5fQ&feature=youtu.be&fbclid=IwAR2w0HzbcS9j1iP2i9vpoJS66z0vysiFO7nFUuPzbtCwfvCez283Y-YLNUU>

- Ρούβαλης, Α. 2019. *Μορφοσυντακτική ενσωμάτωση τουρκικών δανείων στις διαλέκτους του Αϊβαλιού, της Λέσβου, της Ίμβρου και της Λήμνου*. Εργασία στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού μαθήματος «Σχηματισμός και Ανάλυση Λέξεων: Θεωρητικές Προσεγγίσεις». Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Γλωσσολογία: Γλώσσα και Επικοινωνία». Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.
- Σαββίδου, Π. 2012. Μετριάσμος και επίταση με τη χρήση των μορφημάτων ψιλο- και θεο-: Ανάλυση σε σώματα κειμένων. Στο Ζ. Γαβριηλίδου, Α. Ευθυμίου, Ε. Θωμαδάκη, Π. Καμπάκη-Βουγιουκλή (επιμ.), *Πρακτικά 10ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 1100-1109.
- Σαραντάκος, Ν. 2017. *Καλιαρντά από το 1904*. sarantakos.wordpress.com. Ανακτήθηκε από <https://sarantakos.wordpress.com/2017/12/27/kaliarnta/>
- Χαλάτση, Γ. 2018. «Τι θα γράψω στο φύλο;» *Queer αναπαραστάσεις σε ελληνικά D.I.Y. τραγούδια*. Πτυχιακή εργασία. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Χατζιδάκις, Γ. Ν. 1907. *Μεσαιωνικά και νέα ελληνικά. Τόμος Β'.* Αθήνα: Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου Εκδόσεις Πελεκάνος.
- Χριστοπούλου, Κ. 2016. *Μια λεξικολογική προσέγγιση στο περιθωριακό λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής*. Διδακτορική Διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Anonymous. 2015. *Μπουτ - ή, οι επιρροές της ρομανί στα καλιαρντά*. Slang.gr. Ανακτήθηκε από <https://www.slang.gr/lemma/16925-mpout-i-oi-epirroes-tis-romani-sta-kaliarnta>
- McMahon, M. A. 2005. *Ιστορική γλωσσολογία: Η θεωρία της γλωσσικής μεταβολής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Minniti-Γκόνια, D. 2009-2010. Ιταλικές και επτανησιακές λέξεις στην ελληνική αργκό. *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών* 41: 85-127.
- Vounchev, B. 2019. Ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα στην ελληνική αργκό των ομοφυλοφίλων «καλιαρντά». *Προφορική ανακοίνωση στο International Conference on Greek Linguistics (ICGL14, 5-8 Σεπτεμβρίου 2013, Πάτρα, Ελλάδα)*.

- Amiot, D. 2005. Between compounding and derivation: Elements of word-formation corresponding to prepositions. Στο W. Dressler, D. Kastovsky, O. Pfeiffer & F. Rainer (επιμ.), *Morphology and its Demarcations*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 183-195.
- Anderson, R. S. 2015. The Morpheme: Its Nature and Use. Στο M. Baerman (επιμ.), *The Oxford Handbook of Inflection*. Oxford: Oxford University Press..
- Andreou, M. 2015. On the headship status of Greek diminutive suffixes: a view from Lexical Semantics. *Skase* 21(1): 39-55.
- Arcodia, F. G., Grandi N. & Wälchli B. 2009. Coordination in compounding. Στο S. Scalise & I. Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 177- 197.
- Arcodia, G. F., Grandi, N. & Montermini, F. 2009. Hierarchical NN compounds in a cross-linguistic perspective. *Italian Journal of Linguistics* 21(1): 11-33.
- Aronoff, M. 1976. *Word Formation in Generative Grammar*. Cambridge/Mass: MIT.
- Baker C. M. & Fasola A. C. 2009. Araucanian: Mapudungun. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 965-990.
- Baker, P. 2002. *Polari: The Lost Language of Gay Men*. London/New York: Routledge.
- Bauer, L. 2009α. Typology of Compounds. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 540- 560.
- Bauer, L. 2009β. IE, Germanic: Danish. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 633- 658.
- Bauer, L. 2010. The typology of exocentric compounding. Στο S. Scalise & I. Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 167-175.
- Bisetto, A. & Scalise, S. 2005. The classification of compounds. *Lingue e linguaggio* IV(2): 319-332.
- Bisetto, A. & Scalise, S. 2009. The classification of compounds. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 49-82.
- Booij, G. 2005. Compounding and Derivation: Evidence for Construction Morphology. Στο W. Dressler, D. Kastovsky, O. Pfeiffer & F. Rainer (επιμ.), *Morphology and*

- Its Demarcations*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 109-132.
- Booij, G. 2007. *The grammar of words*. Oxford: Oxford University Press.
- Booij, G. 2009α. Compounding and construction morphology. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 322-347.
- Booij, G. 2009β. Phrasal names: a constructionist analysis. *Word Structure* 2: 219-240.
- Booij, G. 2018. Compounds and lexical phrases in Dutch. Στο B. Schlücker (επιμ.), *Complex lexical units: compounds and phrases*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, Berlin: De Gruyter, 95–126.
- Bybee, J. 2010. *Language, Usage and Cognition*. Cambridge/ New York/ Melbourne/ Madrid/ Cape Town/ Singapore/ São Paulo/ Delhi/ Dubai/ Tokyo: Cambridge University Press
- Ceccagno, A. & Basciano, B. 2009. Sino-Tibetan: Mandarin Chinese. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 758-781.
- Crocco Galéas, G. 2002. A morphopragmatic approach to Greek diminutives. Στο C. Clairis (επιμ.), *Recherches en Linguistique Grecque* I. Paris: L' Harmattan, 151-154.
- Dal, G. & Namer, F. 2017. Playful nonce-formations in French: Creativity and productivity. Στο S. Arndt-Lappe, A. Braun, C. Moulin & E. Winter-Froemel (επιμ.), *Expanding the Lexicon: Linguistic Innovation, Morphological Productivity, and Ludicity*. Berlin/Boston: De Gruyter, 203-229.
- Dimela, E. & Melissaropoulou D. 2009. The border line between compounding and derivation: The case of adverbs. Στο G. Giannakis et al. (επιμ.), *Electronic Proceedings of the 8th International Conference of Greek Linguistics*. Ioannina. University of Ioannina, 79-93.
- Fabb, N. 1998. Compounding. Στο A. Spencer & A. M. Zwicky (επιμ.), *The handbook of morphology*. Oxford and Malden MA: Blackwell, 66-83.
- Gaeta, L. & Ricca, D. 2009. Composita solvantur: Compounds as lexical units or morphological objects? *Italian Journal of Linguistics* 21(1): 35-70.
- Crocco Galeas, G. 2002. The interrational interfix in Modern Greek compounding. *Studies in Greek Linguistics* 22: 150-158.

- Guevara, E. & Scalise, S. 2009. Searching for Universals in Compounding. Στο S. Scalise, E. Magni & A. Bisetto (επιμ.), *Universals of Language Today*. Amsterdam: Springer, 101-128.
- Halliday, M. A. K. 1976. Anti-Languages. *American Anthropological Association* 78(3): 570-584.
- Halliday, M. A. K. 1978. *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Haspelmath, M. & Sims, A. D. 2010. *Understanding morphology*. London: Hodder Education.
- Haspelmath, M. 1995. The Growth of Affixes in Morphological Reanalysis. Στο G. Booij & J. van Marle (επιμ.), *Yearbook of Morphology 1994*. Dordrecht: Springer, 1-29.
- Heine, B. 2003. Grammaticalization. Στο B. D. Joseph, & R. D. Janda (επιμ.), *The Handbook of Historical Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 573-601.
- Hopper, P. J., & Traugott, E. C. 2003. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jackendoff, R. 2009. Compounding in the Parallel Architecture and Conceptual Semantics. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 162-203.
- Jassim, M. A. 2013. Pragmatics In Nominal Compounding. *Al-Mansour Journal* 19: 111-133.
- Kageyama, T. 2009. Isolate: Japanese. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 814- 839.
- Kenesei, I. 2007. Semiwords and affixoids: The territory between word and affix. *Acta Linguistica Hungarica* 54(3): 263–293.
- Kiefer, F. 1998. Morphology and Pragmatics. Στο A. Spencer & A. M. Zwicky (επιμ.), *The handbook of morphology*. Oxford and Malden MA: Blackwell, 272-279.
- Koliopoulou, M. 2009. Loose multi-word compounds and noun constructs. *Patras Working Papers in Linguistics* 1: 59-71.
- Koliopoulou, M. 2014. How close to syntax are compounds? Evidence from the linking element in German and Modern Greek compounds. *Rivista di Linguistica* 26(2): 51-70.
- Kontovas, N. 2012. *Lubunca: The Historical Development of Istanbul's Queer Slang and a Social-Functional Approach to Diachronic Processes in Language*. Μεταπτυχιακή Διατριβή. Indiana: Indiana University.

- Koutsoukos, N. 2013. *Griko: A constructionist view of complex interactions between inflection and derivation: the case of SMG and Griko*. Διδακτορική διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Lieber, R. & Scalise, S. 2006. The Lexical Integrity Hypothesis in a New Theoretical Universe. Στο G. Booij, L. Ducceschi, B. Fradin, E. Guevara, A. Ralli & S. Scalise (επιμ.), *On-line Proceedings of the Fifth Mediterranean Morphology Meeting (MMM5)*. Fréjus: 1-24.
- Lieber, R.. & Štekauer, P. 2009. Status and definition of compounding. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 1-25.
- Lieber, R. 2009. *Introducing Morphology*. Cambridge/ New York/ Melbourne/ Madrid/ Cape Town/ Singapore/ São Paulo/ Delhi/ Dubai/ Tokyo: Cambridge University Press.
- Manolessou, I. & Tsolakidis, S. 2009. Greek coordinated compounds: Synchrony and diachrony. *Patras Working Papers in Linguistics 1*: 23–39.
- Masini, F. 2009. Phrasal lexemes, compounds and phrases: A constructionist perspective. *Word Structure 2*(2): 254-271.
- Melissaropoulou, D. & A. Ralli. 2008. Headedness in diminutive formation: Evidence from Modern Greek and its Dialectal Variation. *Acta Linguistica Hungarica 55*: 183-204.
- Melissaropoulou, D. 2013. Lexical Borrowing bearing witness to the notions of gender and Inflection class: a case study on two contact induced systems of Greek. *Open Journal of Modern Linguistics 3*(4): 367-377.
- Montermini, F. 2010. Units in compounding. Στο S. Scalise & I. Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 77-92.
- Nespor, M. & A. Ralli. 1996. Morphology-Phonology Interface: Phonological Domains in Greek Compounds. *The Linguistic Review 13*(3-4): 357-382.
- Nicholas, N. 2017. *Kaliarda XXVI: Lubunca*. hellenisteukontos.opoudjis.net. Ανακτήθηκε από <http://hellenisteukontos.opoudjis.net/kaliarda-xxvi-lubunca/>.
- Norde, M. (2009). *Degrammaticalization*. Oxford: Oxford University Press.
- Packard, J. 2000. *The morphology of Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ralli, A. & Andreou, M. 2012. Revisiting exocentricity in compounding: Evidence from Greek and Cypriot. Στο F. Kiefer, M. Ladányi, & P. Siptár (επιμ.), *Current Issues*

- in Morphological Theory: (Ir)regularity, analogy and frequency*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 65-82.
- Ralli, A. & Andreou, M. 2015. Form and Meaning of Bahuvrihi Compounds: Evidence from Modern Greek and Its Dialects. Στο L. Bauer, L. Körtvélyessy, & P. Štekauer (επιμ.), *Semantics of Complex Words*. Dordrecht: Springer International Publishing, 163-186.
- Ralli, A. 2000. A Feature-based Analysis of Greek Nominal Inflection. *Glossologia* 11-12: 201-227.
- Ralli, A. 2003α. Preverbs in Greek: the case of ksana, kse-, para-. Στο Di Sciullo, A. M. (επιμ.), *Asymmetry in Grammar: Morphology, Phonology and Language Acquisition*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 37-65.
- Ralli, A. 2003β. Morphology in Greek Linguistics: A State-of-the Art. *Journal of Greek Linguistics* 4: 77-130.
- Ralli, A. 2009α. IE, Hellenic: Greek. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 717- 732.
- Ralli, A. 2009β. Modern Greek V V Dvandva Compounds: A Linguistic Innovation in the History of the Indo-European Languages. *Word Structure* 2(1): 48-67.
- Ralli, A. 2010. Compounding versus Derivation. Στο S. Scalise & I. Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 57–74.
- Ralli, A. 2013α. *Compounding in Modern Greek*. Dordrecht/ Heidelberg/ New York/ London: Springer.
- Ralli, A. 2013β. Compounding and its locus of realization: Evidence from Greek and Turkish. *Word Structure* 6(2):181-200.
- Ralli, A. 2015. Greek. Στο P. Müller, I. Ohnheiser, S. Olsen & F. Rainer (επιμ.), *An International Handbook of the Languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter. 3138-3156.
- Ralli, A. 2019α. Morphological theory and synchronic variation. Στο J. Audring & F. Masini (επιμ.), *The Oxford Handbook of Morphological Theory*. Oxford University Press.
- Ralli, A. 2019β. Matter versus pattern replication in compounding: evidence from the Asia Minor Greek dialectal variety. Στο F. Gardan (επιμ.), *Morphology*, special issue.

- Ralli, A. προσεχώς. Affixoids: an intriguing intermediate morphological category. Στο P. Štekauer et al. (επιμ.), *A Festschrift to Laurie Bauer*. Cambridge: Cambridge University Press, 1-26.
- Ralli, A., & Karasimos, A. 2009. The Bare-Stem Constraint in Greek Compound Formation. *Gengo Kenkyu* 135: 29-48.
- Ralli, A., & Xydopoulos, G. J. 2012. Blend formation in Modern Greek (Trends in Linguistics). Στο V. Renner, F. Maniez, & P. Arnaud (Επιμ.), *Cross-Disciplinary Perspectives on Lexical Blending*. Berlin: Mouton de Gruyter, 35-50.
- Ralli, A., Gkiouleka, M., & Makri, V. 2015. Gender and inflection class in loan nouns intergration. *Skase* 12(3): 422-460.
- Sakel, J. 2007. Types of loan: Matter and pattern. Στο Y. Matras, & J. Sakel (επιμ.), *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective*. Berlin/New York: Mouton De Gruyter, 15-29.
- Scalise, S. & Fábregas, A. 2010. The Head in Compounding. Στο S. Scalise & I. Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 109–126.
- Scalise, S. & Vogel, I. 2010. Why compounding?. Στο S. Scalise & I. Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1-18.
- Scalise, S. 1984. *Generative morphology*. Dordrecht: Foris Publications.
- Scalise, S. Fábregas A. & Forza, F. 2009. Exocentricity in Compounding. *Gengo Kenkyu* 135: 49–84.
- Sifianou, M. 1992. The use of diminutives in expressing politeness. Modern Greek versus English. *Journal of pragmatics* 17: 155-173.
- Szymanek, B. 2009. IE, Slavonic: Polish. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*. Oxford: Oxford University Press, 733-757.
- Thomason, S. 2001. *Language contact*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Vounchev, B. 2016. The affixoids in the Greek Gay argot Kaliarda. *Езиков свят - Orbis Linguarum* 1: 50-58.
- Xydopoulos, G. J. 2009. Psilo-: Exploring the case of a 'diminutive' in Modern Greek. Στο Tsangalidis, A. (επιμ.), *Selected Papers from the 17th International Symposium of Theoretical and Applied Linguistics*. Thessaloniki: Monochromia, 397-405.

Παράρτημα λέξεων

Παραγωγή

Ουσιαστικό

- αγαθόκλα, η = ψωροφαντασμένη
- αδελφάτο, το = ο κόσμος των ομοφυλόφιλων
- αλεγκραρία, η = κέφι
- ανταμαριά, η = μαγκιά
- αντίκρω, η = δέκτης τηλεόρασης
- ατσάρδω, η = εξοχή
- αχαλιά, η = δίαιτα
- αχαλοσύνη, η = λαιμαργία
- αχαλού, η = πείνα
- αχατόζο, το = εσωτερικό, ημεδαπή
- βαβέλω, η = η γλωσσομαθής
- βεργοσύνη, η = μεσιτεία, ρουφιανιά
- βιβάτσα, η = ανάσταση
- γαργαρέτα, η = θάλασσα
- γερακίλι, το = νύχι
- γερακιλού, η = νυχιά
- γιουδάδικο, το = υπουργείο δημασίας τάξεως
- γιουδού, η = αστυνομία
- γκριφού, η = μανικουρίστα
- γουγουλφάκης, ο = σκύλος
- γουγούλφω, η = λύκαινα
- δαχτύλω, η = πιάνο
- δεντουλιάστρα, η = ανεμιστήρας
- δικελτό, το = μάτι
- δικελτού, η = ματιά
- ενέμω, η = έχθρα
- ζαλίστρα, η = ραδιόφωνο
- καδένικο, το = εγκόλπιον (αρχιερέα)

καλιαρντοσύνη, η = ασχήμια
κανουλού, η = Πλατεία ομοιοίας
καραδικελού, η = τηλεσκόπιο
καρακουκουνιά, η = φιλαργυρία
καραμαρμαρού, η = στάδιο
καραμποντού, η = σωματάρα
καραντουλάδικο, η = υπουργείο οικονομικών
καραπαλούκω, η = χοντρή και γεροδεμένη γυναίκα
καρλιάρντω, η = καλιαρντά
κατακουραβάλιασμα, το = διαφθορά
κατσικαδερό, το = χωριάτης
καχνούλι, το = κοτόπουλο
κεκάκι, το = το άβγαλτο αγόρι
κηπί, το = το πράσινο χρώμα
κοκκαλιάρα, η = μπαρμποντιέρα
κοντρολιέρης, ο = σημειωματάριο
κουβάριασμα, το = μπλέξιμο
κουλάρισμα, το = αφόδευση
κουλί, το = καφετί χρώμα
κουλίκωμα, το = ψιμύθιο
κουλουμπούριασμα, το = φαγητό
κουνίστρα, η = δίσκος μουσικής
κουσκουέτζα, η = παλιοκουβέντα
λαναρατζής, ο = εργάτης
λαναρατζού, η = εργάτισσα
λατσοσύνη, η = ομορφιά
λουμπέσκο, ο = ομοφυλόφιλος
λούτσης, ο = ήλιος
λυσσαγμάν = σκύλος
μάτα, η = κατσίκια
μινιστέρικο, το = υπουργείο
μόλιασμα, το = μεθύσι
μουσαντογλείφτης, ο = κόλακας
μουσαντοπαλικαρού, η = Κρήτη

μπαγιαριτζής, ο = αγοραστής
μπακαούκας, ο = πρησμένος
μπαλτατζίδικο, το = δικαστήριο
μπαλτατζού, η = 1. δίκη 2. δικαιοσύνη
μπελιέρα, η = σπασουάρ
μπένναμα, το = ομιλία, κουβέντα
μποδοσέικα, τα = δημόσιο αφοδευτήρια
νιόνια, η = μνήμη
νταμιράδικο, το = τεκές
ντανιά, η = νάζι, σκέτσο
νταρελί, το = κίτρινο
ντιλάς, ο = οδοντίατρος
ντιλού, η = οδοντίατρος
ξεκηφήνω, η = εργασία
ξελογιάρα, το = καλοκαίρι
ξεμπάριασμα, το = θεραπεία
ξυραφιά, η = συγκοπή καρδιά
παντοφλού, η = τσέπη
παραντυνού, η = καρναβάλι
πιούσω, η = ψωμί
πληβιά, η = εργατιά
προπισελού, η = νύστα
προχάλεμα, το = κολατσιό
ραντάρισμα, το = διάβασμα
ριλάρισμα, το = ανάπαυση
ριντάρισμα, το = γέλιο
ροβεσπού, η = δημοκρατία
ροσόλω, η = γλώσσα
ρούφω, η = κακόλογη, φαρμακόγλωσσα
σαφρακού, η = φυματίωση
σβουρού, η = οινόπνευμα
σεκερτζίδικο, το = ζαχαροπλαστείο
σεληνιά, η = νυχτιά
σεληνού, η = νύχτα

σιμίτω, η = Ἡπειρος
σκιάστρα, η = δέντρο
τεντού, η = αλήθεια
τζάστρα, η = διώχτρα
τζοβαερικό, το = κόσμημα
τουρκουάλ, το = χονδροειδές κόσμημα
τουρμπανιαστής, ο = τραυματίας
τουρτουρού, η = άνοιξη
τσικτσίνα, η = ραπτομηχανή
τσολάκι, το = θρασύς και κακοντυμένος νέος
τσουλουκάνω, η = έγγυος
τυρού, η = σελήνη
φαείνω, η = ιδέα
φαλλού, η = μπαστούνι
φαμπρικατζής, ο = επαγγελματίας
φινετζαρίσματα, τα = αρραβώνες

Ρήμα

αλαμπρατσάρω =πιάνω αγκαζέ
βαβελιάζω = μιλάω ξένες γλώσσες
βιδάρω = μένω
γιουδάρω = προδίδω
ενεμιάζω = εχθρεύομαι
ενζυμιάζω = σαπίζω
καλιαρντεύω = βρίζω, ασχημονώ
καρφιάζομαι = κάνω ένεση (ή ενέσεις) με ναρκωτικά
κηπιάζω = πρασινίζω
κονακιάζω = συζώ
κουβαριάζομαι = μπλέκω
κουσκουσεύω =κουτσομπολεύω
κροσιάζομαι =σταυροκοπιέμαι
λαγκάρω = ποτίζω
λιμπερτώνω = ελευθερώνω
μιρακλιάζω = θαυμάζω

μολιάζω = μεθώ
μοντερνίζω = κάνω ομοφυλοφιλικό έρωτα
μουτζώνομαι = παντρεύομαι γυναίκα αν και ομοφυλόφιλος
μπαϊρακταρίζω = τιμωρώ
μπαλεύω = χοντραίνω
μπερθάρω = γεννώ
μπιγκράρω = μεγαλώνω
ναζιάζω = συνουσιάζομαι
νεμρωδιάζω = κυνηγώ
νουνιάζομαι = σκέφτομαι
ντιβορσάρω = χωρίζω, παίρνω διαζύγιο
ντουπάρω = δέρνω
ντουριάζω = σκληραίνω, θεριεύω
ξεπαγκρώνομαι = αναμαλλιάζομαι
ξυραφιάζομαι = παθαίνω ανακοπή καρδιάς
οκιάζω = ακούω
παπατζάρω = κλέβω
πιασμαντίζω = πιάνω αγκαζέ
πουρεύω = γερνώ, παρακμάζω
προχαλεύω = κολατσίζω
ριζάρω = φυτεύω
σαβανώνω = σκεπάζω
σεμελώνομαι = παντρεύομαι (με άντρα)
σκριβάρω = γράφω
σουκράρω = γλυκαίνω
τεζοριάζω = θησαυρίσω
φλοριάζω = ανθίζω
φλουεντζιάζω = έχω γρίπη
φουρκετώνω = ιππεύω
φτεριάζω = πετώ
χαρτώνομαι = αρραβωνιάζομαι
χορχοριάζω = καίγομαι
χουμισιάζω = φυλακίζω
χουσάρω = κρύβω

Επίθετο

άντουλος, ο = αδέκαρος
άπαργκρος, ο = άτριχος
απίσελτος, ο = άγρυπνος
ατζινάβωτος, ο = απονήρευτος
ατζινάρης, ο = αθώος
ατζινάρω, η = αθώα
αφάμπρικος, ο = άνεργος
άχαλος, ο = αχώνευτος, αποκρουστικός
λιμπερτόζα, η = ελεύθερη
λιμπερτόζος, ο = ελεύθερος
λουμπινίστικος, ο = του κόσμου των ομοφυλόφιλος
λούτσικος, ο = φωτεινός
μολιασμένος, ο = μεθυσμένος
μουσαντένιος, ο = ψεύτικος
μπαλός, ο = χοντρός
μπαμπακέ, ο = ελαφρός
μπαριασμένος, ο = άρρωστος
νοβάκος, ο = καινούργιος
νταβελάκης, ο = κακούργος
νταμπουρκουαρισμένος, ο = δικαιολογημένος
ντιβορσαρισμένος, ο = διαζευγμένος
σκρούτζω, η = τσιγκούνα
σούκρικος, ο = γλυκός
τζασμένος, ο = διωγμένος
τζαστός, ο = φευγάτος
φλοριασμένος, ο = ανθισμένος
χαρτωμένος, ο = αρραβωνιασμένος
χιόνικος, ο = λευκός
χουμσιασμένος, ο = φυλακισμένος
χουσιαστός, ο = γελαστός

Επίρρημα

ηρακλωτά = ανάσκελα

καρμπονέ = μαζί, και οι δύο

κατσικέ = αριστερά

λατσά = καλά, ωραία, λαμπρά

μπούκουρα = ωραία

προβατέ = δεξιά

Αντωνυμία

μαντούλα = εαυτούλης

σαντούλα = εσύ (χαϊδευτικά)

Σύνθεση

Ουσιαστικό

αγριογουγούλφης, ο = μπουλντόγκ

αδερφοτροφή, η = ποντίκι

αδερφοχώρι, το = το Λονδίνο

ακουμπότσαρδος, ο = γείτονας

αλμομπισελού, η = μέντιουμ

ανεμομαντοσβουρού, η = ανεμόμυλος

ανεμοτζάσιμο, το = θυσία, ματαιοπονία

ανιμαλόσκινο, το = το δέρμα, προβιά

αστραπόπετρα, η = μπριγιάντι

ατμοκάζανο, το = σιδηρόδρομος

αχαλοεθνοκηφήνας, ο = αυτοκράτορας

βακουλολουτσοπουρός, ο = καντηλανάφτης

βακουλοφαλλός, ο = ποιμαντρική ράβδος

βαραβότεκνο, το = κάθαρμα, φονιάς, εγκληματική μορφή

βεκογρέκος, ο = αρχαίος έλληνας

βιβόκαρνο, το = το ζωντανό μοσχάρι

βιβοπαλάμαρο, το = χταπόδι

βιβοσέρμελο, το = φίδι

βιδοπλαντορούφα, η = βδέλα
βλακοψαλιδού, η = λογοκρισία
βλαχοκαρνιώτης, ο = αρχοντοχωριάτης
γκαζόφλοκο, το = υγραέριο
γυροτέρα, η = χρόνος, έτος
δευτερόπλακα, η = δεύτερος όροφος
διπλόμουτζα, η = δέκα
εφτάζουπο, το = εφτάζυμο
ζουζουνόφλοκο, το = μέλι
ηλεκτροποπιλόμπουσο, το = τρόλεϊ
ηλιόγαζα, η = φως
καγκελόκαρο, το = θωρακισμένο όχημα
καγκελοκονσέρβα, η = αλουμίνιο
καγκελοπαρτούζα, η = αλυσίδα
καγκελοσβωλού, η = σφαίρα
καημοτσιφτοζούμι, το = καφές
κακνόσπυρο, το = καλαμπόκι
καμπουροτερόκορνα, η = κορυφή όρους
καόλα, η = πιπέρι
καραπουρόλιγκα, η = αρχαία ελληνική γλώσσα
κελόπαγκρο, το = ματοτσίνορα
κλιναρόλιγκα, η = καθαρεύουσα
κοσμοαλάνα, η = πλατεία
κουελοσφαλόκουτο, το = κρεβάτι
κουελοφλοκόραμπα, η = τραγωδία, παράσταση τραγωδίας
κουπομπελές, ο = ευνούχος
κυπαρισσότεκνο, το = ψηλέας, κρεμανταλάς, μαντράχαλος
λατρομπουριάρης, ο = γλεντζές
λατσολίγκα, η = καθαρεύουσα
λατσομπουρότσαρδο, το = ωδείο
λατσουνουνιαστής, ο = αυτός που σκέφτεται καλοπροαίρετα
λατσοντούπ, το = μασάζ
λατσόφλορο, το = ωραίο λουλούδι
λαφροτέστας, ο = άμυαλος

λεβεντόμαντρα, η = φυλακή
λιγδομπερντές, ο = άφραγκος, μπατίρης
λιμνοφρέζα, η = ψάρι γλυκού νερού
μακινοδιπλόροδα, η = μοτοσικλέτα
μαντόσκονη, η = αλεύρι
μασκοντικού, η = τυφλή
ματσομπερντεδόκουτο, το = ταμείο
μαχμουρλόκαρο, το = οδοστρωτήρας
μεσοτζόρνα, η = μεσημέρι
μισοφεσού, η = Θράκη
μολοβιβοσέρμελο, το = φιδόνερο
μολόγυαλο, το = νεροπότηρο
μολόκουτο, το = αγγείο, δοχείο
μολόλετρα, η = λογαριασμός κατανάλωσης νερού
μολομαστουρομποξάζ, ο = αργιές
μολοπαλαιστής, ο = ναυαγός
μολότσαρδο, το = ταβέρνα
μολτοκαθίστρα, η = καναπές
μομπιλογουντότεκνο, το = ξυλουργός
μοντοτέρα, η = υδρόγειος
μπαλοκάρνα, η = αγελάδα
μπαλόφρισο, το = καρχαρίας
μπαροτίραχο, το = χοντροπάπουτσο
μπεναβογαργάλω, η = αστεία, πλακατζού
μπεναβοστρόφης, ο = διερμηνέας
μπερθομπαρότσαρδο, το = μαιευτική κλινική
μπλαντοσφηνάκι, το = κουνούπι, σκνίπα, κοριός
μποντόμετρο, το = ανάστημα
μποντομόλ, το = ιδρώτας
μποντοφρυγανόφλοκο, το = λάδι ηλιοθεραπείας
μπουζοντούλαπο, το = ψυγείο
μπουρομελίδω, η = νότα (μουσικής)
μπρατελοκουκούλα, η = γάντι
μυρμηγκόμπαλα, η = υδρόγειος

νοβοφέγι, το = εφημερίδα
νταμιρόσπυρο, το = παραισθησιογόνο LSD
ντιλοδόκαρο, το = οδοντογλυφίδα
ντιλοχαλού, η = δαγκωματιά
ντοροπουρόκουτο, το = θυρωρείο
ντορόπουρος, το = θυρωρός
ντουλόπρουφα, η = κλήση εφορίας, επιταγή
ντουλότσαρδο, το = πολυκατοικία, πλουσιόσπιτο
ντουλοτσαρδοπληβίας, ο = εργάτης οικοδομών
ντουλοχαρατσότσαρδο, το = εφορία
ντουποπατατότεκνο, το = πυγμάχος
ντουροκαρνοσέρμελες, οι = χοντρά αλλαντικά
ντουρομόλ, το = βιτριόλι
ντουροσιέλο, το = το μπλέ χρώμα
ξενοκουτζίνο, ο = εξάδελφος
ξινασβέστης, ο = γιαούρτι
ξωτικόμουτζο, το = νεράιδα
παγκροπουρότσαρδο, το = κουρείο
παπυρόντραβο, το = δίπλωμα οδηγού
πατριδόπρεσα, η = πατρίδα
πηχτόσουκρο, το = μέλι
πισελοκαπνόραμπα, η = όνειρο
πισελομούγκρισμα, το = ροχαλητό
ποντοζώνη, η = μεζούρα
πρεσοκαγκουρόσαλο, το = φτάρνισμα
ρενοβλαστός, ο = διάδοχος θρόνου
ρενοτσαρδόρουννα, η = χωροφύλακας
ριζότσαρδο, το = θεμέλιο
ροζόμπιλα, η = κεράσι
ροζόρογα, η = κεράσι
ροζόφουςκα, η = ντομάτα
ροζόφρισο, το = μπαρμπούνι
ρομπολούνι, το = μπουρνούζι
σαϊλακούμπα, η = κατάθεση σε ταμειτήριο

σαῖλοκότσαρδο, το = Ταχυδρομικό ταμειντήριο
σαντοσεμελοπουρός, ο = πατριός
σεληνόπουλο, το = νυχτερίδα
σεμελόριζο, το = αγγούρι
σιδερομόλ, το = ατμομηχανή
σιδεροπυρού, η = αναπτήρας
σιελοκουελοφλοκού, η = βροχή
σκευρομποντού, η = μούμια
σκοτεινόπρουφα, η = απόδειξη ενοικίου
σκουροφιγούρα, η = ίσκιος
σλιπολούνι, το = μαγιά
σολότεκνο, το = εργένης
σουκροκαρύδα, η = μπακλαβάς
σταροαφρού, η = μπίρα
σταρομολότσαρδο, το = μπιραρία
σφαζομεσού, η = αρμένισσα
σφαζοφεςάς, ο = αρμένης
σφηνοκλωστοσίμημα, το = κέντημα
σφηνομόλι, το = βουτιά
ταραχόφαλτο, το = λάθος
τεκνοκυλίστρες, οι = πατίνια
τεκνοσκρούτζα, η = καρφάκι
τεμπελόστεκο, το = καφεενείο
τεροξερατομολού, η = πηγή
τερότρυπα, η = σπηλιά
τζαζμπερντεπούρεμα, το = εθνική ευεργεσία
τζαζμπερντεπουρότσαρδο, το = εθνικό ίδρυμα
τζαζμπερτεπουρός, ο = εθνικός ευεργέτης
τζαστέκνω, η = έκτρωση
τζασχάλεμα, το = τάση προς εμετό
τζιναβοκοσμος, ο = κόσμος των ομοφυλόφιλων
τζιναβοστούντης, ο = επιστήμων
τζιναβοστουντότσαρδο, το = πανεπιστήμιο
τζιναβότοπος, ο = Λονδίνο

τζιναβοχειροκρότης, ο = υποστηρικτής των ομοφυλόφιλων
τζορνόγυρος, ο = χρόνος
τζορνόκυκλος, ο = ρολόι
τζουσκαρνού, η = λέπρα
τζούσπαγκρο, το = καράφλα
τιραχόγρυλλος, ο = τακούνι
τουρκόσουπα, η = καφές
τουρλουκουλικότεκνο, το = ζωγράφος
τραγουροπουροσφράγισμα, το = βαφτίσια
τρελοσόκ, το = ψυχρό ντουζ
τρεμόζουμο, το = σπέρμα
τρυποντουλού, η = δεκάρα
τσαρδοκοπί, το = διαμέρισμα
τσαρδοκύρης, ο = ιδιοκτήτης
τσαρδοκυψέλη, η = γειτονιά
τσαρδοπληβιάς, ο = εργάτης οικοδομών
τσαρδόσπλαχνο, το = υπόγειο
τσαρδοτερμίτης, ο = αρχιτέκτονας
τσαρδοφατσού, η = γειτόνισσα
τσουννοκαρότεκνο, το = κλέφτης αυτοκινήτων
τσουννολέτρα, η = τράπουλα
υγρόπρεζα, η = καφές
φαεινοπαρτούζα, η = πολιτικό κόμμα
φαεινοτζασμπερντές, ο = ιδεολόγος, ιδεαλιστής
φατσοφυσούνα, η = μύτη
φαφλατοθαλασσοσκατάς, ο = κρητικός
φιγκροσκρίβω, η = δακτυλογράφος
φιοροντουντούκι, το = μπατισόσπορα
φλορόκουτο, το = ανθοδοχεία, γλάστρα
φλορόματσο, το = ανθοδέσμη
φλοροπακέτο, το = ανθοδέσμη
φλορότσαρδο, το = έπαυλη
φουσοκαπότα, η = πολυέλαιος
φραγκολουμπινίστικα, τα = καλλιαρντά

φρεσκοτάμπακο, το = τσιγάρο με γεύση μέντα
φτηνογερακίνες, οι = χειροπέδες
φυσουνόφλοκο, το = συνάχι
φωνοκουσκουσόλιστα, η = τηλεφωνικός κατάλογος
χαλεμαντότσαρδο, το = μπακάλικο
χαλογκαμέλα, η = σακίδιο
χαλομούσουρο, το = τραπεζομάντιλο
χιτλερόπουλο, το = χήνα, πάπια
χορχότεκνο, το = πυροσβέστης
χριστομόλ, το = ξύδι
ψοφοκουκούλα, η = μασωλείο

Ρήμα

αδερφοκράζω = νιαουρίζω
αλλαζοτοπιάζω = μεταναστεύω
ανεμοτζασάρω = διώχνω (ακριβέστερο διώχνω τους ανέμους)
βακουλαγλαρίζω = μετέχω σε ολονυχτία σε εκκλησία
βακουλοκρεμιέμαι = παντρέυομαι
βακουλοσταμπάρω = βαφτίζω
βομβομπενάβω = μουρμουρίζω
γκοντοαφιονίζω = θρησκεύομαι, προσηλυτίζω
γκοντοκοντράρω = κολάζω
γουγουλοχάλω = δαγκώνω
γουλφομπενάβω = γαβγίζω
δικελοσβουριάζομαι = ζαλίζομαι
ινδοφιδιάζω = γοητεύω
καγκελοσβωλιάζω = πυροβολώ
καπνολεκιάζω = μουτζουρώνω
κοκκαλοβιβιάζομαι = πεθαίνω
κοκκαλομουτσουνιάζω = ποζάρω
κομματοξυλιάζομαι = χαρτοπαίζω
κουελοφλοκιάζω = δακρύζω
κουνελαμπακιάζω = συντομεύω, κάνω κάτι γρήγορα, επείγομαι
κουτουλοσβουριάζω = ζαλίζω

λατσαβέλω = καλωσορίζω
 λατσομπενάβω = συμβουλευώ, μιλάω γνωστικά, ορμηγνέω
 λατσονουνιάζομαι = σκέφτομαι καλοπροαίρετα
 λατσονταμπουρκουάρω = δικαιολογώ καλώς
 μαντοζουπιάζω = ζυμώνω
 μολοκρακράζω = ποτίζω
 μολορουφιέμαι = βυθίζομαι, βουλιάζω
 μοντερνοσιγλιάζω = παθαίνω σεξουαλική ανεπάρκεια ή ανικανότητα
 μπεναβοπομπονάρω = ικετεύω
 μπισελογυψιάζω = πεθαίνω
 μπουροπομπονάρω = παίζω πνευστό όργανο
 ντιλοκολιάζω = δαγκώνω
 ντιλοχαλώνω = δαγκώνω
 παγκροσκαλώνω = κατσαρώνω
 πισελοκαπνιάζομαι = ονειρεύομαι
 ποετολακριμιάζω = μοιρολογώ
 πουλοβιδώνομαι = στρογγυλοκάθομαι
 πριμοσφαιριάζομαι = μπαίνω στην πρώτη γραμμή του καβγά, διακινδυνεύω ή
 πρωτοστατώ σε καβγά
 προικοκουσκουσιάζω = παντρεύω
 σαϊλοτεζοριάζω = αποθυσασυρίζω
 ταλιροκαταριέμαι = μουτζώνω
 ταραφολουμπιάζομαι = συνουσιάζομαι (παθητικά) για χρήματα
 ταραχοστανιάζω = πεισματώνω
 ταραχοστανιώνω = πεισματώνω
 ταψοντανιάζομαι = καμαρώνω, ναρκισσεύομαι
 τεκνομπαλεύω = αφήνω έγκυο
 τεκνομπαλώνω = αφήνω έγκυο
 τεκνοχτικιάζω = ερωτεύομαι
 τερομαρινάρω = ταξιδεύω δια ξηράς
 τζαζμολιάζω = ιδρώνω
 τζασμπλαντάρω = τραυματίζω
 τζασπροβιάζω = αποτριχώνω
 τζαστιραχοσολιάζω = δηλητηριάζω

τζαστιραχοφυτεύω = θάβω
τσαϊνοφλοκιάζω = μελανιάζω
φαμπρικοπαρτουζιάζω = είμαι μέτοχος σε επιχείρηση
φλοροσφηνιάζω = αγκυλώνω
φτερομαρινάρω = ταξιδεύω με αεροπλάνο
χαλομπουκώνω = υπερσιτίζω
χορχοροτζασμολιάζω = ιδρώνω λόγω ζέστης

Επίθετα

αβακουλομπουριαστός, ο = άψαλτος και αδιάβαστος
αχαλοκουλουμπουριάρης, ο = λαίμαργος
γκεκοτουρκεμένος, ο = ανατολίτης, τουρκομερίτης
διπλομιλιονάρης, ο = εκατομμυριούχος
διπλομιλιονάρω, ο = εκατομμυριούχος
καρμπονομιλιονάρης, ο = ζάμπλουτος
καρνόχαλος, ο = κρεατοφάγος, σαρκοβόρος
κονικλόχαλος, ο = χορτοφάγος
κοντροκοινωνιάρης, ο = αναιδής
κοντροκοινωνού, ο = αναιδής
κουελοφλοκισμένος, ο = κλαμένος
κωλκάνα, η = καμωματού
λατσομπουράκης, ο = καλλίφωνος
λατσουνταμπουρκουαρισμένος, ο = καλώς δικαιολογημένος
μοντοχαλάκης, ο = ανθρωποφάγος
μουςαντολατσοκαγκελωμένος, ο = επιχρυσωμένος
μπλακοντικός, ο = μαυρομάτης
μπλακοντίκω, η = μαυρομάτα
μπλακόπαγκρος, ο = μαυρομάλλης
μπλακοσκίνης, ο = μελαχρινός
ντεζοπλένης, ο = λάγνος
ξυλαλακισμένος, ο = ζαλισμένος
ξυλαυλακιστός, ο = σκαλιστός
παγκροσκάλης, ο = κατσαρομάλλης
παλαμαροκάνης, ο = ψηλός

πουτανοκονσόμης, ο = άσχημος
ριζόφυτρος, ο = βαθύς
ρουνοτζασμένος, ο = φυγόποινος, καταδιωκόμενος
ταραφολουμπιασμένος, ο = συνουσιασμένος
τεκνοχτικιασμένος, ο = ερωτευμένος
τζασκάνης, ο = κουλοπόδαρος
τζασνιονιό, ο = τρελός
τζασπροβιασμένος, ο = αποτριχωμένος
τζάτεστος, ο = τρελός
τζούσκαρνος, ο = λεπρός
χαμαλομουσκούλης, ο = μύδης

Επίρρημα

κατώπλακα = καταγής
κοντροκοινωνιάρικα = αναιδώς
πρωτόπλακα = επάνω
ριζόφυτρα = βαθιά

Εικόνα 1 Το εξώφυλλο του Πετακτού κόρτε με λέξεις από τα καλιαρντά

Εικόνα 2 Καλιαρντά και κοινωνική απομόνωση